

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2014–2021

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2014–2021 v letu 2018**

Ljubljana, junij 2019

SEZNAM POGOSTO UPORABLJENIH KRATIC

Seznam uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

KPI/MKPI	Konvencija o pravicah invalidov
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17)
ZMV-1	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 75/17)
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD in 102/15, 23/17, 40/17 in 65/17)
ZOA	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18- ZOA)
ZSVI	Zakon o socialnem vključevanju invalidov (Uradni list RS, št. 30/18)
ZZVZZ	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ in 64/17 – ZZDej-K)
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)

Seznam drugih uporabljenih kratic

API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
CPR URI – Soča	Center za poklicno rehabilitacijo URI – Soča
CUDV	center za usposabljanje, delo in varstvo
DSRPS	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
DZ	državni zbor
EDF	Evropski invalidski forum
ENIL	Evropska mreža za neodvisno življenje
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IO	invalidska organizacija
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JSKD	Javni sklad za kulturne dejavnosti
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti
MDI	Mreža za deinstitucionalizacijo
MF	Ministrstvo za finance
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZ	Ministrstvo za zdravje

MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
NVO	Nevladna organizacija
NŽH	Neodvisno življenje hendikepiranih
OKS-ZŠZ	Olimpijski komite Slovenije-Združenje športnih zvez
OZN	Organizacija združenih narodov
OZZ	Obvezno zdravstveno zavarovanje
RS	RS
RTV SLO	Radiotelevizija Slovenija
SČP	Svet OZN za človekove pravice
SOUS	Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča
URI – Soča RCZR	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo
VDC	varstveno-delovni center
ZDGNS	Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
ZPP	Zobnoprótetični pripomočki
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
Zveza Sonček	Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
YHD	Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Opombe k poročilu:

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

Besedilo ni lektorirano.

KAZALO

UVOD	5
PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2018 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021	13
1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE	13
2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE	21
3. CILJ: DOSTOPNOST	34
4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE	47
5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE	59
6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST	69
7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO	71
8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE	82
9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI	89
10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE	91
11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV	93
12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA	95
13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO	97
RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE	100
SKLEPI	102
Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih	106

KAZALO PREGLEDNIC IN SLIK

<i>Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2018</i>	<i>6</i>
<i>Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2014–2018)</i>	<i>26</i>
<i>Preglednica 3: Podatki o uporabnikih pomoči na domu (2014–2017)</i>	<i>27</i>
<i>Preglednica 4: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili</i>	<i>65</i>
<i>Preglednica 5: Trajanje praktičnega usposabljanja dijakov s posebnimi potrebami ter pridržanimi javnimi naročili za leto 2018</i>	<i>66</i>
<i>Preglednica 6: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije</i>	<i>66</i>

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) je na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov* (nadaljevanju: ZIMI) na svoji 40. redni seji dne 9. 1. 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23. 4. 2014 izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje API 2014–2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokoencev Slovenije.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov ter spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program se nanaša na obdobje 2014–2021 in obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov.

V nadaljevanju podajamo končno poročilo o uresničevanju API 2014–2021 za leto 2018. Poročila članov komisije smo zbirali do konca marca 2019, v drugem krogu pa do konca maja. Nekateri člani komisije svojih poročil in prispevkov niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2014–2021 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Dodano je še poglavje o raziskavah in objavah, ki se nanašajo na več različnih ciljev API 2014–2021. Sledi še poglavje z zaključki in seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v letu 2018. Vsako poglavje je v prvem delu strukturirano tako, da je najprej naveden cilj, sledijo pa mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API 2014–2021, pri vsakem cilju pa so navedeni tudi poročevalci. Med poročevalce spadajo organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API 2014–2021 in so do vključno 30. 5. 2019 posredovali informacije in podatke o dejavnostih pri določenem cilju (oz. druge komentarje). Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oz. tiste dejavnosti, ki so potekale v letu 2018. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2018 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oz. njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – v prvi alineji tega odstavka omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2018;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so potekali leta 2018;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oz. raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so potekali leta 2018;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so potekale leta 2018, kot so konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oz. drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za v prihodnje.

Vsak posamezen cilj oz. poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki spada v to kategorijo. Poročevalci so

bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa¹, na katerega se dejavnost nanaša, kar je zapisano v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu podatki ministrstev in javnih zavodov podani posebej, podatki nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO) pa posebej. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi več poročajo o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi npr. več poročajo pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju o ozaveščanju, ker so pogostejše v neposrednem stiku z invalidi.

Določene segmente iz vsebin poročanja smo dodali v **Prilogo k poročilu API**, saj menimo, da ne spadajo v samo besedilo API 2014–2021 (to so predvsem daljši sezname), kljub temu pa so informativni in pomembni.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2018 je namenjeno zlasti pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v RS. Zaradi nemerljivosti ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

V spodnji preglednici je prikazan pregled poročanja o izvajanju API 2014–2021, kot sledi iz Navodil za poročanje API 2014–2021. Poročevalci (člani komisije) morajo od nosilcev (svojih proračunskih uporabnikov in drugih podizvajalcev) pridobiti podatke o opravljenih dejavnostih pri navedenih ukrepih za preteklo leto. V stolpcu *Opomba* smo navedli spremembe, kot so nam jih sporočili poročevalci, in druga pojasnila.

Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2018

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
Ministrstvo za kulturo		
Direktorati in službe		
Direktorat za medije	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 3	3.3; poročali tudi pri ukrepu: 3.2
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 5, 7	8.1, 8.2, 8.5
Direktorat za ustvarjalnost (vključuje Sektor za umetnost in Sektor za statusne zadeve)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 7, 9	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	8.1, 8.2
Direktorat za kulturno dediščino (vključuje Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, Sektor za nepremično kulturno dediščino in Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino)	Poročali tudi pri Cilju 1	Poročali tudi pri ukrepu: 1.1, 1.2
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 9	4.3, poročali tudi pri ukrepu: 4.7
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	8.1, 8.5, 8.7, poročali tudi pri ukrepu: 8.6, 8.9, 8.10
Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino (INDOK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3

¹ Zaradi ustrežnejšega vsebinskega ujemanja smo mestoma poročila poročevalcev razporedili k drugim ciljem, kot so to naredili sami.

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	Niso poročali
Arhiv Republike Slovenije (organ v sestavi MK)	Poročali tudi pri Cilju 1	poročal tudi pri: 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, poročali tudi pri ukrepu: 3.1
	Cilj 4, ukrep 3, 9	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	5.3
	Cilj 8, ukrep 1, 2	8.7, 8.9, 8.10
Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	1.1, 1.2, 1.5, poročali tudi pri ukrepu: 1.3, 1.4
	Cilj 2, ukrep 7	2.7
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3	4.3, poročali tudi pri ukrepu: 4.5
	Cilj 5, ukrep 1	5.2, 5.3
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 8	8.1, 8.2, poročal tudi pri: 8.10
Služba za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2	Niso poročali.
Služba za slovenski jezik	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3, poročali tudi pri ukrepu: 4.7, 4.13
	Cilj 8, ukrep 1, 2	8.2, poročali tudi pri ukrepu: 8.7 in 8.10
Služba za kadrovske in splošne zadeve	Cilj 4, ukrep 3	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
Služba za investicije in ravnanje s stvarnim premoženjem	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 2	Niso poročali.
Služba za informatiko in upravno poslovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 3	Niso poročali.
Pravna služba MK	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 6	Niso poročali.
Služba za proračun in finance	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 2	Niso poročali.
Inšpektorat RS za kulturo in medije (organ v sestavi MK)	Cilj 1, ukrep 1, 5	Poročali so, da se v letu 2018 njihovo delo ni nanašalo na invalide.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	
	Cilj 5, ukrep 1	
	Cilj 8, ukrep 6	
	Cilj 12, ukrep 1, 2	
Urad RS za verske skupnosti	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 10, ukrep 1	10.1
Javne kulturne ustanove		
Slovenske splošne knjižnice (skupno 58 knjižnic, organiziranih v 10 območij – poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	1.1
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	5.3
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 7, 8	8.7, 8.8, poročali tudi pri ukrepu:

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
		8.6
Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	Niso poročali.
Arhivi (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Poročali tudi pri Cilju 1	Poročali tudi pri ukrepu: 1.1, 1.2
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, poročali tudi pri ukrepu: 3.1
	Cilj 4, ukrep 3, 9	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1	8.1
Muzeji (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3, poročali tudi pri ukrepu: 4.7
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	8.1, poročali tudi pri ukrepu: 8.9, 8.10
Galerije (poroča Sektor za umetnost na MK)	Poročali tudi pri Cilju 1	Poročali tudi pri ukrepu: 1.1, 1.5
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Niso poročali.
Gledališča (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	1.1
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3, 4.5, 4.6, 4.7, 4.9, 4.12, poročali tudi pri ukrepu: 4.13
	Cilj 5, ukrep 1	5.2, 5.3
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	8.1, 8.2, 8.4
Javne glasbene ustanove (Slovenska filharmonija, SNG Opera in balet Ljubljana ipd. – poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Niso poročali.
Javne ustanove za filmsko umetnost (Slovenski filmski center (SFC), Viba film, Slovenski filmski muzej – poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2	Niso poročali.
Cankarjev dom v Ljubljani (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali.
Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – JSKD (poroča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	8.1, 8.2, poročali tudi pri ukrepu: 8.5, 8.9
Javna agencija RS za knjigo (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali.
	Cilj 3, ukrep 3	3.3, poročali tudi pri ukrepu: 3.1, 3.2
	Cilj 4, ukrep 4, 6, 12	Poročali pri ukrepu: 4.1, 4.2, 4.5
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7	Niso poročali.

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
Radiotelevizija Slovenija (poroča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5	1.1, 1.2, 1.3, 1.5, poročali tudi pri ukrepu: 1.4
	Cilj 3, ukrep 3	3.3, poročali tudi pri ukrepu: 3.2
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4	Niso poročali.
Kulturni spomeniki v RS (poroča Sektor za nepremično kulturno dediščino na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 8, ukrep 1, 2	Niso poročali.
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti		
Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja	Cilj 2, ukrep 3	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 10, 12	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1, 3	Niso poročali.
	Cilj 6, ukrep 1, 6	Niso poročali.
	Cilj 11, ukrep 1, 2, 3	Niso poročali.
	Cilj 13, ukrep 9	Niso poročali.
Direktorat za družino	Cilj 2, ukrep 2	Niso poročali.
	Cilj 6, ukrep 2, 4	Niso poročali.
	Cilj 12, ukrep 2	Niso poročali.
Direktorat za socialne zadeve	Cilj 2, ukrep 1, 4, 7	Niso poročali.
	Cilj 4, ukrep 2	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 4	5.4
	Cilj 6, ukrep 1, 2, 3, 5, 6	Niso poročali.
	Cilj 7, ukrep 1	Niso poročali.
	Cilj 13, ukrep 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	Niso poročali.
Direktorat za trg dela in zaposlovanje	Cilj 4, ukrep 1, 5	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1, 2	Niso poročali.
Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela	Cilj 12, ukrep 3	Niso poročali.
Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo	Cilj 12, ukrep 2	12.2
Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS	Cilj 5, ukrep 1	5.1
Ministrstvo za infrastrukturo		
Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko		
Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko	Cilj 3, ukrep 1	3.1, poročali tudi pri ukrepu: 3.2, 3.3, 3.4, 3.5
Direktorat za letalski in pomorski promet		
Sektor za letalstvo	Cilj 3, ukrep 1	Niso poročali.
Sektor za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 1, 2	3.3, 3.5
Direktorat za kopenski promet		
Sektor za ceste	Cilj 3, ukrep 1	3.1
Sektor za cestni promet in logistiko	Cilj 3, ukrep 1	3.1
Sektor za železnice in žičnice	Cilj 3, ukrep 1	3.1, poročali tudi pri ukrepu: 3.2, 3.3 in 3.6
Direktorat za energijo		
Direktorat za energijo	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali.
Pomorska inšpekcija Uprave Republike Slovenije za pomorstvo		
Pomorska inšpekcija Uprave Republike Slovenije za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 5	Niso poročali.

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
Ministrstvo za okolje in prostor		
Direktorat za prostor, graditev in stanovanja		
Sektor za urejanje prostora na državni ravni	Cilj 3, ukrep 2	3.2
Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni	Cilj 3, ukrep 2	3.2
Sektor za graditev in stanovanja	Cilj 3, ukrep 2	3.2, poročal tudi pri 3.3
	Cilj 2, ukrep 5, 6	2.5, 2.6
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport		
Direktorati in službe MIZŠ	Cilj 4, ukrep 1, 7, 10	4.1, 4.10, poročal tudi pri 4.6
	Cilj 9, ukrep 1, 5, 6	9.6
Zavod RS za šolstvo (ZRSS)	Cilj 4, ukrep 2, 5, 6	4.2, 4.5, 4.6, poročali tudi pri ukrepu: 4.13
Visokošolske institucije (VI)	Cilj 4, ukrep 1, 11	4.1, 4.11, poročali tudi pri ukrepu: 4.2, 4.3, 4.5, 4.6, 4.8, 4.9, 4.10, 4.12, 4.13
Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)	Cilj 9, ukrep 6	9.6
Ministrstvo za zunanje zadeve		
Sektor za človekove pravice	Cilj 1, ukrep 2	1.2
	Cilj 13, ukrep 1	13.1
Ministrstvo za javno upravo		
Direktorat za javni sektor	Cilj 5, ukrep 3	5.3
Ministrstvo za notranje zadeve		
MNZ-policija**	Cilj 12, ukrep 7	12.7
Ministrstvo za zdravje		
	Cilj 7, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	7.1, 7.3, 7.4
Ministrstvo za finance		
	Cilj 6, ukrep 1	Poročalo je, da v okviru svojih pristojnosti v letu 2018 ni pripravilo zakonodajnih sprememb, ki bi posegale na področje invalidske politike in s tem na uresničevanje navedenega cilja.
Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	3.4, 5.1, 5.3
Ministrstvo za pravosodje		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	1.1, 1.5, 2.5, 3.2, 3.3, 7.3, 12.5
VLADNE SLUŽBE		
Statistični urad RS		
SURS	SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v akcijskem programu za invalide, pač	SURS poroča o opravljenih in objavljenih statističnih raziskovanjih, ki se vsebinsko nanašajo na invalide.

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
	pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju storjenega za uresničevanje ciljev, postavljenih v programu.	
STROKOVNE INSTITUCIJE		
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije		
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Cilj 5, ukrep 1, 3	5.1, 5.3, poročali tudi pri ukrepu: 5.2
	Cilj 7, ukrep 11	7.11
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije		
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Cilj 7, ukrep 3, 5, 7	7.3, 7.5, 7.7
Inštitut RS za socialno varstvo		
Inštitut RS za socialno varstvo	IRSSV poroča pri tistih ciljih, na področju katerih je v preteklem letu opravil naloge.	2.3, 2.4, 6.6, 10.1
Zavod RS za zaposlovanje		
Zavod RS za zaposlovanje	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3, 4	5.1, 5.2, 5.4, poročali tudi pri ukrepu: 5.5
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča		
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Cilj 1, ukrep 2, 4	1.2, 1.4, poročali tudi pri ukrepu: 5.5
	Cilj 5, ukrep 1, 3, 6	
Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami		
Javni zavodi in koncesionarji	Cilj 1, ukrep 2, 4	1.2, 1.4
	Cilj 4, ukrep 5	Niso poročali.
	Cilj 7, ukrep 10	7.10
	Cilj 13, ukrep 2	Niso poročali.
Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS		
Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije	Cilj 1, ukrep 2	Niso poročali.
	Cilj 5, ukrep 1, 3, 5, 6	
Nacionalni inštitut za javno zdravje		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih.	7.2, 7.3, 7.4, 7.8
INVALIDSKE IN DRUGE ORGANIZACIJE		
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije		
NSIOS in članice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 2, ukrep 2, 7	2.4
	Cilj 3, ukrep, 3	3.1, 3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 1, 2, 9, 10, 11, 12	4.9, 4.10
	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3	5.2, 5.3
	Cilj 6, ukrep 6	6.1
	Cilj 7, ukrep 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	7.2, 7.3, 7.11
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	8.2, 8.4
	Cilj 9, ukrep 1, 2, 3, 6	9.6

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2018
	Cilj 11, ukrep 1, 2, 3	11.1., 11.2
	Cilj 12, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	12.2
	Cilj 13, ukrep 8	13.1
Zveza društev upokojencev Slovenije		
	Cilj 1, ukrep 1, 4, 5	1.1, 1.2, 1.4
	Cilj 13, ukrep 1, 5, 7, 8, 9, 10	13.1, 13.5, 13.7, 13.8, 13.9, 13.10
Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	2.1, 2.4, 3.2, 4.1, 4.2, 5.6, 7.6
YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	2.3, 2.4, 2.6, 2.7
Slovenska Karitas		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	10.1

Opombe k Preglednici 1:

*Da bi se zajel širši oz. več resorni pregled dogajanja na področju invalidov, je MDDSZ dne 12. 7. 2016 izdalo Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014–2021, št. 141-1/2013/67 z dne 23. 4. 2014 in št. 149-10/2016/2 z dne 25. 1. 2016, iz katerega sledi, da so med nosilce in poročevalce vključene tudi naslednje institucije²: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvo za pravosodje, Nacionalni inštitut za javno zdravje. V letu 2017 je pričela poročati tudi Slovenska Karitas³.

****MNZ-policija** poroča, da s celovitimi statističnimi podatki o postopkih z invalidi ne razpolaga, saj bi njihovo zbiranje pomenilo delovanje v neskladju s 14. členom Ustave RS (prepoved diskriminacije) in tudi s 4. členom in četrtem odstavkom 9. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 94/07), prav tako tudi ne razpolaga s številom primerov institucionalnega nasilja nad invalidi. S tem v zvezi predlagajo, da se ob novelaciji Akcijskega načrta ta ukrep črta.

V letu 2018 Policija ni izvajala posebnih aktivnosti, ki bi se nanašale izključno na zagotavljanje pravic invalidov. Ranljivim skupinam, kamor spadajo tudi invalidi, je pri izvajanju policijskih nalog vsakodnevno namenjena posebna pozornost in skrb. Pomen varstva pravic invalidnih in drugih ranljivih oseb ter enakopravna in enakovredna obravnava vseh oseb je tudi vsebina izobraževalnega programa za opravljanje nalog policista. Navedene vsebine se obravnavajo pri različnih predmetih, še posebej pa pri predmetu Etika in človekove pravice.

² V sklepu za nove nosilce oz. poročevalce ni določeno, pri katerih ciljih in ukrepih naj bi poročali, zato poročajo o vseh relevantnih zadevah, ki zadevajo invalide.

³ Ni bilo sklepa.

PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2018 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Ukrepi:

- 1.1 opravljanje dejavnosti za ozaveščanje javnosti o invalidih, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, tudi tistim, povezanim s spolom in starostjo, obenem pa ozaveščati o dobrih praksah na vseh področjih družbenega delovanja;
- 1.2 ozaveščanje strokovne javnosti s področij zaposlovanja, izobraževanja, javne uprave in druge strokovne javnosti, ki se ukvarja z invalidsko problematiko (rehabilitacijski in socialni delavci, delodajalci, arhitekti, učitelji, medicinsko osebje, osebni asistenti in drugi);
- 1.3 zagotavljanje več prostora, namenjenega invalidski tematiki, v medijih in prikazovanje invalidov kot dejavnih članov družbe;
- 1.4 izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti;
- 1.5 ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK) - direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove, Ministrstvo za pravosodje (v nadaljevanju: MP), Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ) - Sektor za človekove pravice, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju: MGRT), Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča (v nadaljevanju: URI – Soča), Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljevanju: NIJZ), NSIOS (v nadaljevanju: Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije), Slovenska Karitas, Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: SOUS), , YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa (v nadaljevanju: YHD), Zveza društev upokojencev Slovenije (v nadaljevanju: ZDUS), Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: ZIZRS), Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček,.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK, MZZ, MP, URI – Soča, ZIZRS

Programi

MK poroča, da je bil v letu 2018 na Direktoratu za medije izveden Javni razpis za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2018 financirala RS iz proračuna, namenjenega za kulturo (oznaka JPR-SO-2018, v nadaljevanju Javni razpis za senzorno ovirane 2018), v okviru katerega so bili v letu 2018 sofinancirani tudi nekateri kulturni projekti, ki so bili namenjeni informiranju senzorno oviranih oseb (gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih), kakor tudi ozaveščanju širše slovenske javnosti o problematiki pripadnikov omenjenih skupin invalidov. Med tovrstne projekte sodi kulturni projekt Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (v nadaljevanju ZDSSS) z naslovom: »*Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih*

in slabovidnih Slovenije – programske vsebine«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 25.787,00 EUR in v okviru katerega so bili sofinancirani časopisi v Braillovi pisavi za slepe, časopisi v zvočnem zapisu, časopisi v povečanem tisku za slabovidne in računalniški časopis Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije, ki je dostopen na spletnih straneh ZDSSS. Širša javnost sta o vsakodnevnih težavah, s katerimi se v vsakdanjem življenju soočajo gluhi in naglušni ter o njihovih posebnih potrebah ozaveščala dva projekta Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (v nadaljevanju ZDGNS) in sicer projekt z naslovom »Spletna TV za gluhe in naglušne«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 27.484,88 EUR ter projekt z naslovom »Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja«, ki je bil sofinanciran v skupni višini 5.179,29 EUR. Pri prvem projektu gre za spletni portal z objavljenimi video prispevki s področja politike, zdravja, kulture, športa, medicinsko – tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne ter z drugih področij, ki so pomembna oz. zanimiva za gluhe in naglušne osebe. Prispevki so opremljeni s podnapisi in/ali tolmačenjem v slovenski znakovni jezik za gluhe, dostopni pa so 24 ur na dan in 365 dni v letu tudi normalno slišočim. Pri drugem projektu pa gre za že tradicionalno TV oddajo, ki jo v sodelovanju z ZDGNS pripravlja RTV Slovenija in ki je namenjena tudi ozaveščanju širše javnosti o problematiki gluhih in naglušnih. Na leto je posnetih in predvajanih po 20 TV oddaj (**MK, ukrepi 1.1, 1.2., 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi ukrepi 3.3, 8.1, 8.2 in 8.5**).

V **Mestnem gledališču Ptuj** so v letu 2018 izvedli dve ponovitvi predstave »Mahmud«, ki govori o invalidih in drugih ljudeh z družbenega roba (**MK, ukrep 1.1**).

V **SNG Drama Ljubljana** kot osrednja gledališka institucija v državi čutijo posebno odgovornost in željo, da z različnimi dejanji po svojih močeh izboljšajo življenje tudi skupinam in posameznikom, ki so iz različnih razlogov tako ali drugače prikrajšani za možnost (pogostejšega) obiskovanja gledališča in vrhunskih gledaliških predstav. O dogodkih, ki jih organizirajo posebno za take skupine, javnost informirajo preko različnih medijev. Sami pa o takšnih dogodkih javnost informirajo skladno s finančnimi zmožnostmi – objave na spletnih straneh, na socialnih omrežjih gledališča, v lastnih tiskanih edicijah ipd. (**MK, ukrep 1.1**).

V okviru programov **Javnega zavoda Moderna galerija in Muzeja sodobnih umetnosti Ljubljana** ter nevladnih organizacij na področju kulture, ki so sofinancirani prek programskih in projektnih razpisov na vizualnih umetnostih, izvajalci tematiko vključujejo v širši program skrbi za ranljive skupine (predvsem Društvo ŠKUC in KUD Mreža). Žal pa nimajo numeričnih podatkov, na vključevanje tematike v programe in projekte sklepajo na podlagi prijavljenih programov in projektov ter poročil o izvajanju gre pa predvsem za razstavne dogodke in spremljajoče delavnice (**MK, ukrepa 1.1 in 1.5**).

Raziskovalna dejavnost

Z **URI - Soča** poročajo, da so v letu 2018 izvedli programsko nalogo za uporabnike prilagojenih vozil po *Zakonu o izenačevanju možnosti za invalide*, za demonstracijske aktivnosti glede predelave vozila za uporabnike. V prvi fazi so poskrbeli za predelave, predvsem vezane za potrebe voznika, v drugi fazi pa za prilagoditve za sopotnika-invalida, na njihovem vzorčnem avtomobilu, prilagojenem za invalide. Prilagoditve omogočajo enake možnosti gibalno oviranim invalidom.

Vzorčno vozilo uporabljajo za prikaz možnosti predelave vozila. Doslej so te prikaze morali izvajati s pomočjo fotografij ali video posnetkov, sedaj lahko to storijo »v živo«. Invalidi lahko preizkusijo, katere prilagoditve jim ustrezajo in katere ne, kar je nato podlaga za uveljavljanje pravic do prilagojenega vozila po ZIMI. Celotna storitev v Ambulanti za predelave vozil (priprava načrta predelave vozila) tako obsega dodatno še predstavitev primerne tehnološke podpore. Za paciente na oddelkih je možno tudi učenje uporabe predelanega vozila – za voznika in sopotnika.

Sodelavci iz tima ambulante za voznike so rezultate dela predstavili tudi na 6. slovenskem kongresu fizikalne in rehabilitacijske medicine v Laškem med 22.-24.11.2018 in tako poskrbeli za širjenje znanja

med ostale strokovnjake iz fizikalne in rehabilitacijske medicine v Sloveniji in v tujini⁴. Delo tima je bilo tudi predstavljeno v članku v reviji Rehabilitacija⁵. Njihovo delo je tako vedno bolj prepoznano ne samo med uporabniki, temveč tudi med strokovnimi delavci in sodelavci v rehabilitaciji.

Poleg vzorčnega vozila, ki olajša pripravo ustrezne predelave avtomobila, so na URI Soča pridobili tudi dodatna znanja, ki jih potrebujejo za delo z uporabniki na področju predelav vozil. Poročajo, da bodo še naprej pri delu uporabljali pridobljeno vozilo, katerega raba je pravzaprav polno zaživela v zadnji polovici leta. Ob delu se jim sedaj tudi porajajo nova vprašanja in ideje, kako delovanje na tem področju še izboljšati. Še posebej se bo potrebno posvetiti področju ocenjevanja sposobnosti upravljanja vozila s prilagojenim upravljanjem, ki je v naši zakonodaji nedodelano (*Zakon o voznikih* predvideva ponovno opravljanje praktičnega dela izpita, vendar ni ustreznih podzakonskih aktov, zato se ta del ne izvaja). Drugo področje pa je vprašanje, kateri vozički so dovolj varni, da se osebe na njih v avtomobilih prevažajo. Ugotavljajo namreč, da imajo le redki narejene ustrezne teste za te namene (*URI – Soča, ukrep 1.2*).

Dogodki

Leta 2018 je **MZZ** sodelovalo pri sledečih dogodkih v okviru OZN in EU:

- Stalno predstavništvo RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi je na 37. zasedanju Sveta OZN za človekove pravice (SČP) marca 2018 v Ženevi, sodelovalo pri pogajanjih in sprejemu resolucije o enakosti in nediskriminaciji invalidov in o pravici invalidov do dostopa do pravnih sredstev (*Equality and non-discrimination of persons with disabilities and the right of persons with disabilities to access to justice*). Slovenija je resolucijo podprla. Na omenjenem zasedanju je Slovenija sodelovala tudi z izjavo na letni razpravi o invalidih.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na enajstem zasedanju Konference držav pogodbenic Konvencije o invalidih, ki je potekala med 12. in 14. junijem 2018 v New Yorku. Na zasedanju je sodelovala tudi predstavnica MDDSZ.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 56. zasedanju Komisije za socialni razvoj, ki je potekala med 29. januarjem in 17. februarjem 2018 v New Yorku. Ena izmed tematik, o kateri se razpravlja na zasedanju komisije, so tudi invalidi.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju 3. odbora Generalne skupščine OZN (3. oktober – 23. november 2018). Stalno predstavništvo je sodelovalo pri pogajanjih in soglasnemu sprejemu resolucije o vključujočem razvoju za invalide (*Inclusive Development for persons with disabilities*). Slovenija je resolucijo podprla.
- Stalno predstavništvo v RS pri OZN v Ženevi je skupaj s skupino prijateljev Konvencije o invalidih podprlo razstavo "15 odstotkov", ki je potekala v Palači narodov med 3. in 10. decembrom 2018.
- Stalno predstavništvo RS pri EU v Bruslju izpostavlja in se zavzema za pravice invalidov v kontekstu človekovih pravic na področju skupne zunanje in varnostne politike (*MZZ, ukrep 1.1*).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – arhivska dejavnost in Arhiv Republike Slovenije poroča, da so v okviru 3. mednarodne konference e-ARH.si:ESS 2016-2020 v Slovenski Kinoteki izvedli projekcijo digitalizirane, restavrirane in ranljivim skupinam dostopne različice filma »*To so gadi*«. Film je bil v okviru Kompetenčnega centra 4 (projekt e-ARH.si) opremljen s podnapisi, tolmačenjem v slovenski znakovni jezik in z zvočnim opisom za slepe in slabovidne. Projekcija je nastala v sodelovanju z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije, njeno izvedbo je omogočila Slovenska kinoteka. Projekcije se je udeležilo 82 udeležencev, večina je bila pripadnikov ciljne skupine. S projekcijo so želeli prispevati k vključujoči družbi in vsem gledalcem ne glede na

⁴ ŠAVRIN, Rajmond, LOBODA, Marjan, GRABNER, Petra. Obravnava upravičencev do prilagoditve vozila. V: KOS, Nataša (ur.), MOHARIČ, Metka (ur.). Zbornik povzetkov. 1. izd. Ljubljana: Združenje za fizikalno in rehabilitacijsko medicino. 2018.

⁵ GRABNER, Petra, ŠAVRIN, Rajmond. Delovanje tima za oceno zahtevnejše predelave in prilagoditve vozil : prikaz primera = The role in a team for assessment processing and adaptation vehicles : study case. *Rehabilitacija*, ISSN 1580-9315.

njihovo morebitno senzorno ali fizično oviranost ponuditi užitek ob ogledu ene najbolj priljubljenih slovenskih komedij (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, 3.1).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – arhivska dejavnost poroča, da so slovenski javni arhivi, združeni pod okriljem projekta vzpostavitve slovenskega javnega elektronskega arhiva, 7. In 8. novembra 2018 v Ljubljani priredili Tretjo mednarodno konferenco e-ARH.si. Konferenca je sledila načelu, da invalidnost ne sme biti ovira, da posameznik ne bi mogel spoznati svoje preteklosti in slovenske kulturne dediščine, ki jo hranijo v javnih arhivih. Konferenca je bila tako prva s področja arhivistike in informatike delno prilagojena ranljivim skupinam in tolmačena v slovenski znakovni jezik (**MK**, ukrep 1.1).

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj (Slovenske splošne knjižnice) poroča, da je v letu 2018 gostila seminar »Slepota in slabovidnost ter dostopnost gradiv v prilagojenih oblikah«, ki ga je organizirala ZDSSS. Namenjen je bil strokovnim delavcem v knjižnicah (**MK**, ukrepa 1.1 in 1.2).

Center za izobraževanje v pravosodju, ki deluje v okviru **MP**, glede izobraževalnih vsebin, ki se nanašajo na invalide, poroča o izvedbi Letnega strokovnega srečanja za zaposlene na vodstveni funkciji v pravosodju (15. in 16. februar 2018), kjer je bilo izvedeno tudi predavanje z naslovom »Invalidi oz. osebe s posebnimi potrebami v sodnih postopkih«. Predaval je sekretar Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije. Poleg tega so bili 17. in 18. septembra 2018 organizirani tudi Dnevi duševnega zdravlja (**MP**, ukrep 1.1 in 1.5).

V marcu 2018 (15. marca v Ljubljani in 16. marca v Mariboru) so v **Razvojnem centru za zaposlitveno rehabilitacijo na URI Soča** izvedli dve intervizijski srečanja na temo individualnega rehabilitacijskega načrta (IRN) za zaposlitveno rehabilitacijo in individualnega načrta podpore (INP) za podporno zaposlovanje v okviru *Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov*. Udeležili so se ga predstavniki vseh izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije. Pregledali so ugotovitve strokovnega pregleda IRN in INP, ki so potekali konec lanskega leta pri šestih izvajalcih. Dodatno so tudi ostali izvajalci prikazali svoje IRN in INP. Srečanje je bilo namenjeno identificiranju in prikazu dobrih praks. Proces zaposlitvene rehabilitacije se prične in izvaja v skladu z IRN, kot temeljnim dokumentom za načrtovanje procesa zaposlitvene rehabilitacije. Prav tako je bil individualni načrt podpore kot temeljen dokument za izvajanje podpornih storitev izbran zato, ker na invalidskem skladu večkrat prihaja do težav pri razumevanju vsebine in obsega podpornih storitev, ki so pa nujne za zagotavljanje stabilne podpore zaposlenim invalidom.

Novembra 2018 so izvedli še dve intervizijski srečanja za strokovne delavce – izvajalce zaposlitvene rehabilitacije na temo krepitve notranje moči uporabnikov storitev zaposlitvene rehabilitacije (v *nadaljevanju KNM*), in sicer na lokaciji Ljubljana (6. 11. 2018) in Maribor (8. 11. 2018).

Področje opolnomočenosti pri uporabnih storitev zaposlitvene rehabilitacije so z namenom poenotenja metod pričeli sistematično spremljati in raziskovati leta 2013, saj so jo posamezni izvajalci zaposlitvene rehabilitacije že spremljali, pri čemer so uporabljali različne metode. Na podlagi pregledanih modelov krepitve notranje moči so kot najprimernejši izbrali model, ki je bil leta 2007 razvit v okviru projekta EQUAL: Request – model je specifičen za področje zaposlovanja oseb, ki imajo težave pri iskanju in ohranitvi zaposlitve in je kot tak najprimernejši za prenos v slovensko okolje. Na nacionalni in evropski ravni je bil ta pristop h krepitvi moči priznan kot primer najboljše prakse. Predstavlja najbolj sistematičen pristop k opredeljevanju teoretičnega ozadja in razvoju orodij na tem področju; obravnava tako mehanizme kot merjenje vpliva krepitve moči na ravni programov. Osnovna predpostavka projekta, ki je temeljila na ugotovitvah predhodnih raziskav, je bila, da so ljudje takrat, ko imajo določeno stopnjo notranjega razvoja, sposobni boljšega lastnega razmisleka in bolj informiranega samostojnega odločanja. S to povečano stopnjo avtonomnosti se lahko sami odločajo, kar lahko vodi k boljšim izidom procesa rehabilitacije⁶.

⁶ Švajger Andreja. 2010. Notranja moč kot kazalnik izida v poklicni rehabilitaciji. Rehabilitacija, letn. IX, supl. 1, 93-98.

Izhajali so tudi iz izidov zaposlitvene rehabilitacije: prej se je bolj poudarjalo neposredne izide zaposlitvene rehabilitacije, kot je zaposlitev, zanemarjali pa so se kazalniki, ki kažejo na spremembo v funkcioniranju posameznikov, npr. pri vsakodnevni aktivnosti, opravljanju dela, pri odnosih z drugimi, sodelovanju ipd. Med temi kazalniki sprememb je tudi opolnomočenost posameznika, ki lahko bistveno vpliva na to, kako bo posameznik ravnal v določeni situaciji. Merjenje izida je merjenje spremembe, ki je posledica sodelovanja osebe v programu (**URI – Soča, ukrep 1.2**).

MP poroča, da je Center za izobraževanje v pravosodju, ki deluje v okviru Ministrstva za pravosodje, glede izobraževalnih vsebin, ki se nanašajo na invalide, izvedel Letno strokovno srečanje za zaposlene na vodstveni funkciji v pravosodju (15. in 16. februar 2018), kjer je bilo izvedeno tudi predavanje z naslovom »Invalidi oziroma osebe s posebnimi potrebami v sodnih postopkih«. Predaval je sekretar Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije. Poleg tega so bili 17. in 18. septembra 2018 organizirani tudi Dnevi duševnega zdravja. Vsebina izvedenega programa je priloga Vmesnemu dopolnjenemu poročilu, maj 2019 (**MP, ukrep 1.2**).

ZIZRS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti, skupaj z MDDSZ, ZRSZ, ZPIZ in URI - SOČA organiziralo vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dni. Srečanje se je ob mednarodni udeležbi odvilo 25. in 26. 9. 2018 v Portorožu na temo »Razvoj družbeno odgovornega okolja ter delovna mesta za invalide«, na njem pa so bili predstavljeni plenarna predavanja in primeri dobre prakse.

Prvi del programa je bil namenjen glavnim temam, o kateri so razpravljali povabljeni predavatelji. Pri družbeni odgovornosti gre za koncept, v katerega se vključujeta skrb za družbo in okolje. V ospredju sta bila predvsem družbena odgovornost do zaposlenih in raven uresničevanja njihovih pravic z družbeno odgovornim delovanjem podjetij. Predstavljeni so bili: evropska strategija družbene odgovornosti in nacionalna strategija za varno in zdravo delo, družbena odgovornost in voditeljstvo ter pogledi predstavnikov civilne iniciative, javnih služb in invalidov. Predstavljeno je bilo tudi podporno zaposlovanje invalidov s primeri dobre prakse podpornega zaposlovanja na Portugalskem.

Drugi del programa je bil namenjen predstavitvi dobrih praks pri ustvarjanju delovnih mest za invalide v družbeno odgovornem okolju. Izpostavljene so bile predvsem tiste prakse, s katerimi je moč doseči boljše ozaveščenost okolja pri ustvarjanju novih in prilagojenih zaposlitev invalidov na trgu dela. V tem delu so sodelovali strokovni delavci izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, poklicne rehabilitacije v okviru ZPIZ Slovenije in strokovni delavci iz Hrvaške.

V okviru izobraževalnih dni so bile drugič podeljene letne nagrade delodajalcem za dobro prakso pri zaposlovanju invalidov na podlagi javnega natečaja. Sedmim prejemnikom so bile podeljene listine Invalidom prijazno podjetje za leto 2017⁷. Listine je podelila državna sekretarka ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

ZIZRS je za izobraževanje strokovnih delavcev na podlagi področnega zakona poleg REHA dni pripravil in organiziral izvedbo naslednjih različnih tem:

- zakonodajni in sistemski okvir poklicne/zaposlitvene rehabilitacije;
- delovna terapija in zaposlitvena rehabilitacija;
- usposabljanje in zaposlovanje ter značilnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju;
- kakovostno komuniciranje in obvladovanje konfliktov - nadaljevalni seminar;
- vodenje sodelavcev, projektov in organizacijska kultura;
- invalidnost in rehabilitacijski proces;
- specifične metode delovnega in socialnega vključevanja prestopnikov s pridruženimi težavami v duševnem zdravju (odvisnosti...);
- odnosi na delovnem mestu - vzpostavljanje in ohranitev delovnih odnosov.

Izobraževanje je bilo skupaj izvedeno v več kot treh obveznih terminih in sicer kot osem enodnevnih seminarjev in en dvodnevni seminar. Na REHA dnevih in enodnevnih seminarjih je bilo skupaj

⁷ Centernorma, predelava lesa, d. o. o., Eurobox, proizvodnja in trgovina, d. o. o., Dobrovita, družba za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, d. o. o., in Želva, podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov, d. o. o.

udeleženi 586 strokovnih delavcev iz različnih okolij (izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, državni organi) (**ZIZRS**, ukrep 1.2).

Arhiv Republike Slovenije poroča o dveh aktivnostih, in sicer:

- Na spletni strani Arhiva RS v rubriki Dostopnost za ranljive skupine so opisane možnosti dostopa, dostopnosti zgradbe in arhivskega gradiva s tehničnimi pripomočki, ki so nameščeni v arhivski čitalnici. Sama spletna stran ni v celoti dostopna vsem invalidom, spletna dostopnost bo urejena preko projekta P11 v katerem ima tudi Arhiv RS svojega predstavnika. 3. mednarodna konferenca e-ARH.si:ESS 2016-2020 je bila delno (predstavitev KC4 - dostopnost) tolmačena v slovenski znakovni jezik.
- Dve prilagojeni vodenji po Arhivu RS; eno vodenje je bilo prilagojeno slepim in slabovidnim učencem in njihovim spremljevalcem iz Centra Iris, drugo je bilo namenjeno članom Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije in je bilo v celoti tolmačeno v slovenski znakovni jezik (**MK**, ukrepa 1.5 in 3.2).

Kvantitativni podatki

Direktorat za medije poroča, da so bili v okviru Javnega razpisa za senzorno ovirane 2018 sofinancirani skupno trije projekti senzorno oviranih v skupni vrednosti 58.451,17 EUR, od tega en projekt Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije v vrednosti 25.787,00 EUR in dva projekta Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije v skupni vrednosti 32.664,17 EUR, ki so bili namenjeni informiranju slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih ter informiranju širše javnosti o problematiki senzorno oviranih oseb (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi 3.3, 8.1, 8.2 in 8.5).

Arhiv Republike Slovenije je poročal, da so bili v letu 2018 posneti štirje TV prispevki o aktivnostih na področju dostopnosti eAG ranljivim skupinam, od tega so bili trije prispevki predvajani na Spletni TV in v oddaji Prislusnimo tišini na RTV SLO, en prispevek o zaposlovanju slepih pa je bil posnet za RTV SLO. Poleg tega je v okviru projekta e-ARH.si:ESS 2016-2020 skupina KC4 pripravila informativni material o možnostih za dostop do eAG invalidom. Gre za naslednji Informativni in promocijski material: dve brošuri v brajici (slovenska in angleška različica), dva letaka (gre za letaka formata A4, obojestranski tisk z naslovom »Prilagoditve eAG ranljivim skupinam« in »Tehnični pripomočki za omogočanje dostopnosti eAG ranljivim skupinam«), dva plakata in dve brošuri (slovenska in angleška različica). Razvoj slovenskega elektronskega arhiva, v kateri je en del namenjen tudi predstavitvi dostopnosti eAG za ranljive skupine (**MK**, ukrep 1.3, 1.4).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice kakor do sedaj tudi v letu 2019 predlaga, da se nadaljuje z izvajanjem ukrepov za pozitivno prikazovanje invalidov in oseb s posebnimi potrebami v množičnih medijih, za ozaveščanje širše javnosti o njihovih sposobnostih, dosežkih in prispevkih na vseh področjih življenja in da se še poveča število člankov o invalidih oz. invalidski problematiki, prispevkov na svetovnem spletu, pa število radijskih in TV oddaj. Prav tako naj se še poveča število tistih igranih filmov ter dokumentarnih, informativnih, izobraževalnih, kulturnih in zabavno – razvedrilnih TV oddaj, ki so posebej prilagojene specifičnim potrebam gluhih in naglušnih ter slepih in slabovidnih. K slednjemu bi veljalo spodbujati tudi komercialne TV postaje (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, in 1.3).

Prav tako **Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice** že več let zapored ugotavlja, da je še vedno relativno majhen obseg TV oddaj in filmov prilagojen slepim in slabovidnim ter gluhih in naglušnim osebam. Kljub temu na tem področju še vedno prednjači RTV Slovenija. Še zlasti je ta problematika pereča pri komercialnih TV postajah in vedno znova se zastavlja vprašanje, kako bi

lahko – če sploh – država ukrepala na področju, ki ga pokrivajo komercialne TV postaje (**MK**, ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5, pa tudi ukrepa 3.3 in 8.1).

Poročevalci nevladnih organizacij: **ZDUS, NSIOS, SOUS**

Dogodki

SOUS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti, skupaj s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije organizirala vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo uspešno organizirano 28. in 29. marca 2018 v Portorožu. Kot soorganizator se je pridružil Zavod RS za šolstvo. Izobraževalni dnevi so bili prava dva dni na temo: »Aktualne vsebine s področja specialne in rehabilitacijske pedagogike«, tretji dan pa kot 27. Srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zaključki oz. priporočila udeležencev so objavljena na spletni strani SOUS in so bili posredovani pristojnim ministrstvu (**SOUS**, ukrep 1.2).

SOUS je skupaj z DSRPS in založbo Centerkontura pripravila dve samostojni številki revije Specialna in rehabilitacijska pedagogika, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike. Revija je edina skupna strokovna in znanstvena revija za različna področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, in sicer za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju, za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne oz. z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirane, dolgotrajno bolne, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, avtističnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (**SOUS**, ukrep 1.2).

ZDUS poroča, da je izvedel *predavanja prostovoljcem/kam, širši javnosti in okrogle mize* (v njih posvečajo posebno pozornost sprejemanju invalidne populacije kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe ter ustrezni komunikaciji. Opozarjajo na stereotipe in predsodke, ki jih posamezniki še vedno gojijo v odnosu do invalidne populacije (**ZDUS**, ukrep 1.1 in 1.2)) ter da namenskega gradiva v letu 2018 niso izdali, so pa v svoji reviji ZDUS PLUS in drugih glasilih informirali svoje člane in širšo javnost o ustreznem odnosu do starejših invalidov. V ta namen so izkoristili tudi občasne prispevke na TV in radijih. Svoje člane invalide osveščajo o njihovih pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja. Po potrebi jim pomagajo pri njihovem uveljavljanju (**ZDUS**, ukrep 1.4).

NSIOS poroča sledeče:

- Pred Odborom ZN za pravice invalidov so zagovarjali senčno poročilo o uresničevanju Konvencije ZN o pravicah invalidov in o vsebini poročila, predvsem pa Zaključnih ugotovitev Odbora, seznanjali odločevalce in deležnike (**NSIOS**, ukrep 1.2).
- Širšo in strokovno javnost, medije in nosilce javnih funkcij so še naprej opozarjali na pomembnost odpravljanja predsodkov in stereotipov povezanih z invalidnostjo (**NSIOS**, ukrep 1.1 in 1.3).
- Skupaj s SAZU so organizirali Posvet o terminologiji na področju invalidnosti in nagovorili terminološko nedoslednost na tem področju (**NSIOS**, ukrep 1.1 in 1.2).
- Na srečanjih s predstavniki državnih organov so opozarjali na slabo medresorsko sodelovanje na področju invalidskega varstva, na pomanjkljivo poznavanje, razumevanje in uresničevanje Konvencije o pravicah invalidov (MKPI). Predlagali so dosledno spoštovanje MKPI, predvsem obveznost temeljitega posvetovanja z reprezentativnimi predstavniki v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov ter pregled skladnosti aktualne zakonodaje s Konvencijo (**NSIOS**, ukrep 1.2).

Uresničevanje prvega cilja

Leto 2018 je na področju informiranja in obveščanja sorazmeren napredek prineslo predvsem v smislu razširjanja programskih vsebin namenjenih senzorno in gibalno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, a poročevalci načeloma še vedno poudarjajo, da je slepim in slabovidnim ter gluhim in naglušnim osebam prilagojen le relativno majhen obseg TV oddaj in filmov.

Z URI – Soča poročajo, da so v letu 2018 izvedli programsko nalogo za uporabnike prilagoditev vozil, ki bodo gibalno oviranim invalidom omogočale enake možnosti, v marcu pa so izvedli še dve intervizijski srečanja na temo individualnega rehabilitacijskega načrta (IRN) za zaposlitveno rehabilitacijo in individualnega načrta podpore (INP) za podporno zaposlovanje v okviru Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

ZIZRS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti organiziralo še vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dneve, ki so tokrat potekali pod naslovom »Razvoj družbeno odgovornega okolja ter delovna mesta za invalide«.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti takšno ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistence.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v njihovo zasebnost, družino, dom, korespondenco in druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da samostojno izbirajo obliko svojega bivanja ter kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva;
- 2.3 zagotavljanje osebne asistence invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja);
- 2.4 zagotavljanje drugih programov in storitev, ki omogočajo samostojno in neodvisno življenje invalidom ne glede na bivalne okoliščine (oskrba na domu, prevoz, medicinska oskrba in drugo);
- 2.5 zagotavljanje brezplačnega prilagajanja bivalnih objektov in stanovanjskih površin funkcionalno oviranim osebam (povečana minimalna površina zaradi oviranega gibanja);
- 2.6 zagotavljanje varovanih in neprofitnih najemnih stanovanj invalidom (prednostna obravnava pri dodeljevanju stanovanj);
- 2.7 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov (sistem zagovornišva).

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) - Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve, MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice), Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), MP, Ministrstvo za infrastrukturo (v nadaljevanju: MZI) - Sektor za graditev in stanovanja, MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas, YHD, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MP, MOP, MK, IRSSV, MDDSZ

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ poroča, da se vsa leta z različnimi ukrepi trudi za zagotavljanje čim bolj kakovostnega življenja invalidov. Poleg že uveljavljenih in utečenih socialno varstvenih storitev in socialno varstvenih programov sta bila spomladi 2018 sprejeta dva zakona, ki so ju na ministrstvu pripravili z namenom izboljšanja kvalitete življenja invalidov. Oba zakona sta se začela uporabljati s 1. 1. 2019:

- *Zakon o osebni asistenci* je namenjen predvsem gibalno oviranim osebam,
- *Zakon o socialnem vključevanju invalidov* pa je namenjen predvsem osebam z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju, osebam z hudimi možganskimi poškodbami, gluhoslepim, osebam z avtističnimi motnjami s hudo obliko neprilagojenega vedenja in najtežje gibalno oviranim osebam, ki se zaradi invalidnosti ne morejo same vključevati v družbo in si zagotavljati socialne varnosti.

Poglavitni cilj obeh zakonov je, da se invalidom z nudenjem storitev osebne asistencije in storitev socialnega vključevanja omogoči čim bolj kvalitetno samostojno življenje in vključenost v skupnost, kot to določa Konvencija Organizacije združenih narodov iz leta 2006, ki jo je leta 2008 med prvimi ratificirala tudi naša država. Oba zakona sta pripravljena v luči deinstitucionalizacije, ki je cilj celotne Evropske unije in tudi Slovenije.

Drugače je s storitvami socialnega vključevanja, ki pomenijo novost pri nas. *Zakon o socialnem vključevanju invalidov* jih opredeljuje zelo splošno, zato so se na MDDSZ odločili za izvedbo pilotnega projekta. Razpis za izvedbo pilotnega projekta je pripravljen in bo objavljen predvidoma v maju 2019. Zanj so na ministrstvu namenili slaba 2,5 MIO EUR, večino teh sredstev pa bodo črpali iz Evropskega socialnega sklada. Pričakujejo, da bo na podlagi izkušenj po zaključku pilotnega projekta možno pripraviti nabor in vsebino posameznih storitev, ki jih bodo invalidi po *Zakonu o socialnem vključevanju invalidov* plačevali z vrednotnicami in sami izbirali izvajalca storitev, ki jim bo najbolj ustrezal. Zakon predvideva uporabo tega poglavja v začetku leta 2022 (*MDDSZ, ukrep 2.1 in 2.3*).

Raziskovalna dejavnost

IRSSV poroča, da se je *Zakon o osebni asistenci* (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18) začel v praksi uporabljati in izvajati 1. 1. 2019. MDDSZ je sredi leta 2018 pripravilo *Pravilnik o osebni asistenci* (Uradni list RS, št. 57/18 in 13/19), ki med drugim opredeljuje postopek uveljavljanja pravice do osebne asistencije, oceno upravičenosti in potreb po osebni asistenci ter imenovanje in delovanje komisije za oceno upravičenosti. Za pripravo standardiziranega obrazca za ugotavljanje upravičenosti in potreb po osebni asistenci je v letu 2017 Direktor za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri MDDSZ pooblastil IRSSV.

Po testiranju predloga orodja za ugotavljanje upravičenosti do osebne asistencije, ki so ga na IRSSV izvedli konec leta 2017 na terenu, so v januarju 2018 pripravili izobraževanje za trenutne izvajalce osebne asistencije. Namen izobraževanja je bil v pri vrsti seznanitev izvajalcev z ocenjevalnim obrazcem in načinom ocenjevanja oz. ugotavljanja upravičenosti do osebne asistencije, v drugi vrsti pa vključitev izvajalcev v testiranje ocenjevalnega obrazca pri njihovih takratnih uporabnikih. Cilj testiranja je bila ocena primernosti orodja pri takratnih uporabnikih osebne asistencije ter priprava popravkov oz. dopolnitev orodja na podlagi izkušenj in rezultatov testiranja.

Po prvem dnevu izobraževanja so izvajalci pričeli s testiranjem orodja pri takratnih uporabnikih osebne asistencije. Na IRSSV so na podlagi prejetih ocen izvajalcev za vse primere izračunali pripadajoče število ur osebne asistencije na teden. Na drugem srečanju so izvajalci predstavili svoje izkušnje in pripombe na ocenjevalni obrazec in navodila za ocenjevanje, pogovorili pa so se tudi o dobljenih rezultatih testiranja po posameznih primerih. Na IRSSV so se posebej sestali še s predstavniki Zveze Sožitje, ki so podali svoje pripombe in predloge na ocenjevalno orodje. Nato so na IRSSV, v sodelovanju z MDDSZ, intenzivno posodabljali in dopolnjevali ocenjevalno orodje v skladu s pripombami in dopolnitvami izvajalcev, ki so sodelovali pri testiranju. Novo, dopolnjeno in popravljeno verzijo orodja (navodil za ocenjevanje in ocenjevalnega obrazca), ki so ga poimenovali ZOJA, so nato posredovali na MDDSZ in izvajalcem osebne asistencije. Na IRSSV so tudi oblikovali predlog izobraževanja za ocenjevalce (člane strokovnih komisij za pripravo mnenja o vsebini in številu ur osebne asistencije) in nato kot predavatelji tudi sodelovali pri izvedbi izobraževanja.

Na IRSSV so pripravili tudi predloge nekaterih obrazcev, in sicer obrazec za mnenje strokovne komisije za oceno števila ur in obseg osebne asistencije in obrazec za izvedbeni načrt osebne asistencije.

IRSSV je MDDSZ poslal tudi pisne pripombe na osnutek *Pravilnika o osebni asistenci*. Komentarji so se nanašali na postopek ugotavljanja upravičenosti do osebne asistencije, na mnenje komisije, na

članstvo v komisijah in usposobljenost članov komisij. Posredovali so tudi predlog vsebine poročanja o osebni asistenci, ki naj bi bila opredeljena v *Pravilniku o osebni asistenci*. Kot ključne poročevalce so opredelili izvajalce osebne asistencije. Predlagali so, da poročevalci podobno kot v zadnjih letih vodijo individualizirane podatke o svojih uporabnikih. Izpostavili so, da jim mora informacijski sistem omogočati izpis podatkov o uporabnikih po posameznih koordinatorjih oz. centrih za socialno delo (kar določa *Zakon o osebni asistenci*) (**IRSSV**, ukrep 2.3).

Dogodki

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice MK (v nadaljevanju Služba) je tudi v letu 2018 izvajala svetovanja invalidom. V ta kontekst sodi tudi prvi neformalni sestanek s predstavniki Združenja gluhoslepih Slovenije DLAN, ki je potekal v pisarni vodje Službe v torek, 4.12.2018. Poleg vodje Službe in koordinatorja svetovalca za invalidsko problematiko na MK, sta se sestanka udeležila še generalna sekretarka Združenja gluhoslepih Slovenije DLAN in strateški svetovalec v Združenju gluhoslepih Slovenije DLAN. Glavni namen sestanka s predstavniki Združenja gluhoslepih Slovenije DLAN (v nadaljevanju Združenje gluhoslepih) je bil, da se preuči možnosti za vključevanje pripadnikov gluhoslepih v kulturne programe in kulturne projekte MK. Na sestanku sta predstavnika Združenja gluhoslepih Slovenije DLAN predstavila aktualno problematiko gluhoslepih oseb v RS in spregovorila o gluhoslepoti kot posebni vrsti invalidnosti, ki se razlikuje od slepote na eni in gluhoti na drugi strani. Na sestanku je bilo predstavljenih več projektov Združenja gluhoslepih, ki so trenutno v fazi priprave, eden med njimi je tudi izgradnja parka invalidov v naselju BS3 v Stožicah v Ljubljani in v okviru katerega bi širši javnosti predstavili tudi gluhoslepoto, ki pa tako, kot ostali projekti Združenja gluhoslepih nimajo zagotovljenega stabilnega vira financiranja. Predstavnika Združenja gluhoslepih sta izrazila željo, da bi dvakrat letno organiziral razstavo izdelkov gluhoslepih oseb. Na sestanku je bil predstavljen tudi projekt Združenja gluhoslepih z naslovom »Knjiga gluhoslepih«. Pri tem projektu gre za pripravo in objavo prve knjige, v kateri bodo zbrani prispevki gluhoslepih oseb, ki bodo pripovedovale svoje zgodbe. V knjigi, v kateri bo posthumno objavljen tudi prispevek dr. Janka Pleterskega, bo predstavljena v vseh različnih načinih sporazumevanja z gluhoslepimi osebami. Vodja Službe je predlagal, da bi enega od projektov Združenja gluhoslepih kot primer dobre prakse vključili tudi v novi Nacionalni program za kulturo (v nadaljevanju NPK). Poudarjeno je bilo tudi, da si v RS različna resorna ministrstva prizadevajo, da bi Slovenija postala vzorčna država na področju invalidskega varstva. V nadaljevanju sestanka je bila izpostavljena tudi potreba po rednem in stabilnem financiranju projektov gluhoslepih oseb. Prav tako je bil izpostavljen napredek na področju razvoja tehnologije za gluhoslepe osebe, ki izboljšujejo njihove zmožnosti za komunikacijo z okolico. Ob koncu sestanka s predstavniki Združenja gluhoslepih so bili sprejeti naslednji trije sklepi:

- Združenje gluhoslepih bo posredovalo kratek opis vzorčnega modela, ki bi lahko predstavljal nov pristop na področju invalidskega varstva. Ta model bo vključeval tudi možnost medresorskega sodelovanja in bo ustrezno vključen (umeščen) tudi v novi NPK.
- Na MK bomo pripravili sestanek predstavnikov Združenja gluhoslepih z ministrom za kulturo.
- V letu 2019 bomo na MK pripravili posebno programsko okroglo mizo na temo gluhoslepote (**MK**, ukrepi 2.7, 1.1, 1.2, 1.5, 3.2, 8.1 in 8.2).

Kvantitativni podatki

Z letom 2016 je **IRSSV** začel z rednim letnim **monitoringom osebne asistencije na nacionalni ravni**⁸. V letu 2018 je opravil tretjo takšno analizo, nanašala pa se je na leto 2017. Pripravljena je bila na enakih metodoloških izhodiščih (individualizirani podatki) kot prejšnji analizi, hkrati pa je upoštevala vsebino in določila ZOA, ki je bil februarja 2017 sprejet v Državnem zboru RS.

⁸ Več o letnih analizah spremljanja programov osebne asistencije na: <https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/invalidsko-varstvo#programi-za-invalidce>

Namen študije, ki osebno asistenco popiše celovito in podrobno, je pridobiti informacije o tem, kako je v Sloveniji osebna asistenca organizirana, kakšna oskrba in v kolikšnem obsegu se izvaja pod okriljem osebne asistencе, kdo so njeni izvajalci, kdo uporabniki ter kdo jo financira. Pri tem je IRSSV do sedaj posebno pozornost namenil podatkom, ki so podlaga za možne projekcije obsega in značilnosti uporabnikov osebne asistencе glede na sprejete zakonske okvirje. Drugi namen naloge je oblikovati izhodišča za redno letno spremljanje programov osebne asistencе v prihodnje oz. izhodišča za vzpostavitev centralne zbirke podatkov o osebni asistenci, ki se bo oblikovala glede na sprejeti ZOA. V nadaljevanju so navedene ključne ugotovitve:

- **Organiziranost in izvajanje:** Programe osebne asistencе je v letu 2015 izvajalo 30 organizacij, v letu 2016 33 organizacij in v letu 2017 34 organizacij. V letu 2017 je Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja pri MDDSZ programe osebne asistencе podpiral preko dveh razpisov, nekaj izvajalcev osebne asistencе pa je sredstva dobilo tudi preko razpisa Direktorata za socialne zadeve. Med izvajalci je bilo 32 društev ter dva zasebna zavoda. Osebna asistenca se izvaja v vseh občinah v obalno-kraški regiji. Nekoliko slabšo dostopnost osebne asistencе lahko zaznamo v jugovzhodni, savinjski, podravski in pomurski statistični regiji. Pričakovano največ uporabnikov živi v Ljubljani, kjer ima sedež 13 izvajalcev osebne asistencе, in sicer 280 oz. približno eno četrtno vseh uporabnikov osebne asistencе. Sledi Maribor, kjer je v letu 2017 živel 156 uporabnikov osebne asistencе (štirje izvajalci osebne asistencе), kar je 13,4 % vseh uporabnikov. V ostalih občinah je živel bistveno manj uporabnikov. Zelo malo je bilo uporabnikov v Jugovzhodni Sloveniji (npr. v Novem mestu le pet), storitev pa se izvaja v 144 občinah oz. v več kot dveh tretjinah občin v Sloveniji (od skupaj 212 občin).
- **Čakalne vrste:** Na vključitev v osebno asistenco je na dan 30. 6. 2018 čakalo najmanj 136 oseb, in sicer v desetih organizacijah, ki to storitev izvajajo. Število oseb v čakalnih vrstah za vključitev v osebno asistenco se je glede na december 2016 povečalo, saj je takrat na vključitev čakalo 112 oseb ter zmanjšalo glede stanja 31. 12. 2015, ko je na vključitev v osebno asistenco čakalo 159 oseb.
- **Uporabniki:** V letu 2015 je bilo v programe osebne asistencе vključenih 1.125 uporabnikov, v letu 2016 1.138, v letu 2017 pa 1.160. V vseh letih je imelo največ uporabnikov Društvo YHD. Na dan 31. 12. 2017 je bilo v osebno asistenco vključenih 1.065 oseb. Uporabniki so bili v letu 2017 v povprečju stari 51,8 let, glede na petletne starostne razrede jih je bilo največ tistih v skupini od 50 do 54 let (109 oseb). Največ uporabnikov (280) živi v Ljubljani ali Mariboru (156 oseb). Večinoma živijo sami, v partnerskih zvezah ali s člani družine oz. svojci (razširjena družina). Dobra desetina uporabnikov živi v stanovanjski ali bivanjski skupini. Glede na tip invalidnosti je med uporabniki osebne asistencе največ gibalno oviranih (50,3%), ali pa imajo težave z vidom - slepi ali slabovidni (28,9 %). Večina uporabnikov (87,0 %) ima eno obliko invalidnosti. Med uporabniki osebne asistencе je največ invalidsko upokojenih, in sicer 30,5 %, sledijo starostno upokojeni (18,1 %) in osebe s statusom invalida – v večini po ZDVTDP (13,3 %). Slaba desetina je imela status dijaka ali študenta, 9,1 % je bilo brezposelnih ter 8,6 % zaposlenih. Ostali statusi so bili manj pogosti. Dodatek za pomoč in postrežbo oz. drug denarni prejemek iz naslova potrebe po tuji negi in pomoči zaradi invalidnosti prejema 64,6 % uporabnikov osebne asistencе (za katere so ta podatek uspeli pridobiti). V letu 2015 so uporabniki osebne asistencе v povprečju prejeli 12,2 ure asistencе na teden, v letu 2016 14,3 ure ter v letu 2017 14,8 ur. Najpogosteje so uporabniki prejeli od ene do šest ur pomoči na teden. Največ uporabnikov (141) je prejelo 40 ur na teden. Dobrih štirideset odstotkov (482) uporabnikov bi potrebovalo več ur osebne asistencе kot jo prejema sedaj. Glede na navedene sklope storitev se ugotavlja, da je največ uporabnikov deležnih spremstva, in sicer kar 82,4 % uporabnikov (v letu 2015 75,1 %, v letu 2016 70,5 %). Več kot polovica uporabnikov je prejela (tudi) storitve osebne pomoči in pomoč pri opravljanju gospodinjskih opravil. Bistveno manj je bilo drugih oblik pomoči. Večina uporabnikov (63,7 %) osebno asistenco dobiva v okviru ene organizacije. Najmanj 12,3 % prejemnikov osebne asistencе prejema tudi pomoč na domu ter najmanj 54,1 % uporabnikov prejema tudi neformalne oblike pomoči.

- **Projekcije uporabnikov glede na okvirje, ki jih predvideva Zakon o osebni asistenci:** V vseh treh dosedanjih analizah izvajanja osebne asistencije je IRSSV se dotaknil tudi projekcij obsega uporabnikov, ki so z januarjem 2019 dobili zakonsko pravico do osebne asistencije. Predvideno število oseb sicer rahlo narašča (2015: 160, 2016: 196 in 2017: 207), kar je pričakovano, saj narašča tudi skupno število uporabnikov osebne asistencije. Poleg podatka o osebah, ki že prejemajo 30 ur ali več osebne asistencije na teden, vsako leto pridobijo tudi podatek o številu dodatnih ur asistencije, ki bi jih po ocenah izvajalcev še potrebovali trenutni uporabniki osebne asistencije. Na podlagi obeh podatkov (o številu uporabnikov v starosti od 18 do 65 let, ki prejemajo 30 ali več ur osebne asistencije na teden in tistih, ki bi potrebovali toliko ur asistencije na teden) lahko z veliko mero gotovosti ugotovljamo, da bo ob začetku izvajanja *Zakona o osebni asistenci* v praksi, v sistem vstopilo okrog 300 do 350 oseb. Nadaljnji podatki se nanašajo na 207 oseb, ki so bile v letu 2017 stare od 18 do 65 let in so prejemale 30 ur asistencije na teden. Dobra polovica je namreč moških (52,2 %) ter nekaj manj kot polovica (47,8 %) žensk. Med uporabniki osebne asistencije, ki sodijo v omenjeno ožjo skupino, močno prevladujejo osebe z gibalno oviranostjo. To obliko invalidnosti ima namreč kar 94,7 % vseh uporabnikov. Slepih oz. slabovidnih je 4,8 % uporabnikov, 6,8 % oseb ima motnje v duševnem razvoju, ostale oblike invalidnosti so manj pogoste. Velika večina (88,4 %) uporabnikov ima eno obliko invalidnosti. Glede na status aktivnosti je med uporabniki največ invalidsko upokojenih (33,3 %). 18,4 % je zaposlenih, 18,4 % oseb ima status invalida po ZDVTDP in 15,5 % študentov in dijakov. V tej skupini je bistveno več "aktivnih" uporabnikov (zaposlenih, dijakov in študentov), manj pa starostno upokojenih, kar je glede na to, da smo zajeli le uporabnike od 18 do 65 let, pričakovan podatek. V povprečju so prejemali 49,3 ure pomoči na teden. V tej skupini uporabnikov prevladuje prejetje storitev osebne pomoči, gospodinjske pomoči in spremstva (približno 83 % uporabnikov namreč prejema storitve iz vseh treh sklopov).
- **Kadrovska struktura:** V programih osebne asistencije se število zaposlenih povečuje, saj je bilo v letu 2015 zaposlenih 392 oseb (od tega 366 osebnih asistentov in 26 koordinatorjev, v letu 2016 431 (od tega 413 osebnih asistentov in 18 koordinatorjev) ter v letu 2017 488 oseb (od tega 468 osebnih asistentov in 20 koordinatorjev) v obsegu 465,4 zaposlitve. Število zaposlenih se je tako v obdobju 2015–2017 povečalo za 96. Ob koncu leta 2017 (na dan 31. 12. 2017) je bilo zaposlenih 390 oseb. Med zaposlenimi je bilo v vseh treh letih približno dobre tri četrtine žensk (v letu 2017 77,7 %). Največ zaposlenih je starih od 35 do 39 let (v letu 2017 91 oseb oz. 18,6 % vseh zaposlenih), sledijo zaposleni v starostni skupini od 30 do 34 let (v letu 2017 80 oseb oz. 16,4 %) in v skupini od 40 do 44 let (v letu 2017 76 oseb oz. 15,6 %). Zaposleni so v povprečju stari slabih 41,8 let. Glede na stopnjo izobrazbe ima največ zaposlenih oseb dokončano gimnazijsko oz. srednje tehniško izobraževanje (V. stopnja). Pri stopnjah izobrazbe glede na delovno mesto, je zaznati pomembne razlike. Med osebnimi asistenti je 45,3 % oseb z dokončano gimnazijsko oz. srednjo tehnično šolo. Sledijo asistenti s srednjo poklicno šolo. Teh je bilo v letu 2017 89 oz. 19,0 %. Asistentov z osnovnošolsko izobrazbo je bilo 11,1 %. Med koordinatorji je bilo tri četrtine (15 koordinatorjev) oseb, ki so imele sedmo stopnjo izobrazbe. Med zaposlenimi je največ (dobra četrtina) oseb, ki so se izobrazili na področju ekonomskih, organizacijskih, pravnih in upravnih ved (131 oseb). Več kot desetino je gimnazijskih maturantov (67 oseb) in zaposlenih z zdravstveno izobrazbo (43 oseb). Socialnih delavcev in organizatorjev socialne mreže je 15, družboslovcev in humanistov različnih smeri pa 46. Med zaposlenimi je tudi veliko oseb (55), ki imajo končano poklicno oz. tehnično šolo za opravljanje različnih storitev, obdelavo in predelavo materialov ter izdelavo proizvodov. Osebni asistent je v letu 2015 v povprečju izvajal osebno asistenco za štiri uporabnike, v letu 2016 za 3,9, v letu 2017 pa za 3,7 uporabnika. Osebni asistenti so v decembru 2017 v povprečju opravili 128,4 učinkovitih ur (v decembru 2016 127,9 in v decembru 2015 138,6 ur). Omenjeni podatek je treba vzeti le kot oceno, saj za to spremenljivko poročevalci običajno vpisujejo povprečje prisotnih ur osebnega asistenta na delovnem mestu na mesec (npr. 174 ur na mesec), mi pa smo želeli pridobiti povprečje učinkovitih ur osebnega asistenta pri uporabniku.

- **Financiranje:** Programi osebne asistence so financirani iz različnih virov. Financiranje v letu 2018 še ni bilo sistemsko urejeno, zato se izvajalci s svojimi programi prijavljajo na različne razpise, pridobivajo donatorska sredstva, se financirajo iz članarin, lastnih sredstev izvajalske organizacije in podobno. V letu 2017 je bilo programom osebne asistence namenjenih dobrih šest milijonov evrov, natančneje 6.085.932 EUR (v letu 2016 je skupen znesek znašal 5.367.584,7 EUR, v letu 2015 pa 4.905.435,5 EUR). Sredstva MDDSZ v višini 3.685.112 EUR so predstavljala 60,6 % celotnih prihodkov, in sicer na podlagi (1.) *Javnega razpisa za sofinanciranje programov za samostojno oz. samostojnejše življenje invalidov za obdobje od 2015 do vključno 2018*, (2.) *Javnega razpisa za sofinanciranje programov za izvajanje storitev osebne asistence za invalide za obdobje od 1. 6. 2016 do 31. 12. 2018* in (3) javnih razpisov za sofinanciranje programov socialnega varstva. Ključen za financiranje programov osebne asistence je bil prvi razpis za spodbujanje samostojnega življenja invalidov iz leta 2015, na podlagi katerega so izvajalci v letu 2017 pridobili 3.185.966,71 EUR. Za financiranje osebne asistence so pomembna tudi sredstva FIHO (19,5 % skupnih sredstev), občin (6,9 % skupnih sredstev) in drugi viri. Prispevki uporabnikov so v letu 2017 predstavljali 3,6 % skupnih sredstev. Prejemanje osebne asistence je v 18. organizacijah popolnoma brezplačno za uporabnika, v 16. pa imajo uveden določen sistem plačevanja storitev. Za 723 oz. 59,5 % uporabnikov je bila osebna asistenca v letu 2017 brezplačna (v 2016 za 59,2 % uporabnikov), za 301 oseb je bil prispevek vrednoten na uro, za 192 oseb pa na mesec (*IRSSV, ukrep 2.3*).

IRSSV vsako leto (od leta 2007) pripravlja **poročila o izvajanju programov socialnega varstva**⁹, ki jih sofinancira MDDSZ, med njimi tudi o izvajanju programov, namenjenih invalidom. Od začetka spremljanja leta 2007 do leta 2011 se je število programov in uporabnikov postopoma povečevalo, nato pa je do leta 2013 upadlo in se nato spet povečalo; to pa zato, ker je MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve prek razpisov do vključno leta 2011 sofinanciral tudi programe prevozov za invalide ter druge manjše programe za spodbujanje socialne vključenosti in neodvisnega življenja invalidov, kasneje pa praviloma ne več (*IRSSV, ukrep 2.4*).

Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Število programov	11	9	10	11	15
Število organizacij	10	9	9	10	13
Višina vseh pridobljenih sredstev (EUR)	3.281.012,0	1.593.111,5	1.905.312,0	1.886.878,8	2.193.468,5
Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ (EUR) in odstotek (%)	519.408,0 15,8	768.063,7 38,9	1.074.622,4 56,4	408.412,1 21,6	537.752,1 24,5
Število uporabnikov	1.089	1.020	1.140	1.301	1.663

Vir: *IRSSV (ukrep 2.4)*

IRSSV že več kot desetletje sistematično spremlja **izvajanje pomoči na domu**¹⁰ v vseh slovenskih občinah. Gre za temeljno socialnovarstveno storitev, ki je organizirana v okviru formalne oskrbe v skupnosti in katere razvoj država spodbuja v okviru strateških dokumentov s področja socialnega varstva. Večina uporabnikov pomoči na domu je do storitve upravičena zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost; tem sledijo kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, so pa po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje. Še nekoliko manj je oseb s statusom invalida po ZDVDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja, in invalidov s

⁹ Več o letnih analizah spremljanja socialnovarstvenih programov na: <https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/socialne-zadeve#socialno-varstveni-programi>

¹⁰ Več o letnih analizah spremljanja socialnovarstvene storitve pomoč na domu na: <https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/socialne-zadeve#dolgotrajna-oskrba-in-varstvo-starej%C5%A1ih>

pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij. Najmanj je hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva (*IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4*).

Preglednica 3: Podatki o uporabnikih pomoči na domu (2014–2017)

Število uporabnikov...	2014	2015	2016	2017
...zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost	87,8 % oz. 6.046	87,5 % oz. 6.212	87,7 % oz. 6.466	87,8 % oz. 6.785
...ki so kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, so pa po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje	5,6 % oz. 387	6,2 % oz. 438	6,2 % oz. 454	6,5 % oz. 505
...s statusom invalida po ZDVDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja	3,4 % oz. 235	3,2 % oz. 228	3,1 % oz. 226	3,0 % oz. 231
... invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij	3,1 % oz. 212	3,0 % oz. 214	3,0 % oz. 222	2,6 % oz. 203
...hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva	7 oz. 0,1 %	8 oz. 0,1 %	6 oz. 0,1 %	7 oz. 0,1 %
Skupaj število uporabnikov	6.888	7.100	7.374	7.731

Analiza stanja na področju izvajanja storitev za odrasle v VDC in CUDV na nacionalni ravni, ki jo izvaja **IRSSV**, predstavlja pomemben vir informacij za strokovno javnost, raziskovalce in pripravjalce politike na tem področju, obenem pa se z njo pokrivajo vedno večje potrebe na nacionalni in mednarodni ravni po raznorodnih in vedno bolj podrobnih statistikah na področju dolgotrajne oskrbe. Uporabnike VDC in CUDV, ki so vključeni v institucionalno varstvo, se namreč z vidika podatkov zaenkrat prišteva k dolgotrajni oskrbi. Pomen analize izvajanja storitev za odrasle v VDC in CUDV je torej večplasten, potrebe po kontinuiranem, rednem in sistematičnem spremljanju tega področja pa so velike. Formalni okvir za izvajanje storitev za odrasle v VDC in CUDV določata ZSV in *Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev*. Razvoj mreže storitev na tem področju pa je opredeljen v *Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020*. Cilj aktualnega programa socialnega varstva (do leta 2020) je zagotoviti mesta za vključitev v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji za okvirno 4.200 oseb. Na podlagi spremljanja trenda števila uporabnikov te storitve v obdobju 2013 – 2017 se ugotavlja, da število vključenih narašča, realizacija zastavljenega cilja pa je iz leta v leto boljša. V letu 2017 je bil cilj realiziran v 82,9 %. Tudi spremljanje realizacije cilja za 16-urno institucionalno varstvo odraslih v VDC in CUDV (zagotoviti okvirno 1.600 mest, od tega 60 % v skupnostnih oblikah) pokaže, da število vključenih narašča. V letu 2017 je bilo tako v 16-urno institucionalno varstvo vključenih 1.124 oseb, od tega jih je 64 % bivalo v stanovanjskih skupinah in bivalnih enotah. Cilj glede števila mest je bil v letu 2017 realiziran 70,3 %. V luči strateške naravnosti Slovenije k spodbujanju skupnostne oskrbe in zagonu procesa deinstitucionalizacije je smiselno spodbujati predvsem stanovanjske skupine, tj. sobivanje štirih do največ šestih oseb, saj je bivanje v takih strukturah najbolj približano življenju v domačem okolju. Poleg tega pa tudi vzpostavljati pogoje za čim bolj samostojno življenje v (oskrbovanih) stanovanjih z aktivno mobilno službo z namenom podpore tovrstnemu bivanju. Glede na dinamiko razvoja storitev v VDC in CUDV se predvideva, da bodo v aktualnem nacionalnem programu postavljeni cilji na tem področju do leta 2020 realizirani v celoti ali celo preseženi. Kljub temu pa IRSSV meni, da bo treba v prihodnjih letih storitve, ki se izvajajo znotraj teh zavodov, v določeni meri reorganizirati, preoblikovati, dopolniti ter razviti nove storitve, ki bodo diferencirane glede na potrebe uporabnikov (npr. sistematičen razvoj različnih oblik integriranega zaposlovanja predvsem mlajših oseb, ki so vključene v VDC ter razvoj novih storitev za starejše uporabnike VDC) in se bodo lahko izvajale tudi na domu uporabnika (npr. okrepitev mobilnih timov). V nadaljevanju so navedene ključne ugotovitve analize:

- **Mreža VDC in CUDV:** V letu 2017 je bilo v Sloveniji **34 izvajalcev**, ki so izvajali storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, institucionalno varstvo in druge storitve za odrasle v okviru VDC in CUDV. Od tega je bilo **23 javnih zavodov in 11 izvajalcev s koncesijo**. Svojo dejavnost so izvajali na **157 različnih lokacijah** na območju celotne Slovenije. Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji se izvaja na 106 lokacijah v skupnem obsegu 3.529 kapacitet, institucionalno varstvo v zavodu na 11 lokacijah (743 mest), bivalne enote so na voljo na 34 lokacijah (574 mest) ter stanovanjske skupine na 28 lokacijah po Sloveniji (282 mest). V povprečju izvajalci storitve izvajajo na štirih ali petih lokacijah. Na prvi vtis se lahko oceni, da je mreža enot VDC/CUDV teritorialno ustrezno razvita, storitve pa uporabnikom z vidika oddaljenosti zadovoljivo dostopne, vsaj kar se tiče dostopnosti vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji. Kljub temu je zaznati slabšo krajevno dostopnost te storitve na skrajnem zahodnem delu države oz. v goriški statistični regiji, na kar so opozorili sogovorniki tako v lanskem kot letošnjem skupinskem pogovoru, v katerem so predvsem izpostavili npr. cerkljansko in tolminsko hribovje. Glede institucionalnega varstva pa bi bilo v luči strateške naravnosti Slovenije k spodbujanju skupnostne oskrbe in zagonu procesa deinstitucionalizacije smiselno spodbujati predvsem razvoj in širitev mreže stanovanjskih skupin, saj je bivanje v teh strukturah najbolj približano življenju v domačem okolju. Trenutno je v primerjavi z ostalimi oblikami institucionalnega varstva, tej obliki namenjeno najmanj kapacitet.
- **Uporabniki vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva v VDC in CUDV:** V letu 2017 je bilo v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter institucionalno varstvo v okviru VDC in CUDV vključenih **3.984 odraslih uporabnikov, kar je 68 več kot v letu 2016**. Med njimi je bilo več moških (56,3 %) kot žensk (43,7 %). Najmlajši uporabnik je bil star 18 let, najstarejši pa 95 let. Povprečna starost uporabnika je bila 41,06 leta, največ uporabnikov pa je bilo starih med 21 in 40 let. Uporabnik, ki najdlje prejema storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, se je vanjo vključil leta 1967, uporabnik, ki pa najdlje prejema storitev institucionalnega varstva, pa se je vanjo vključil leta 1965. Tisti uporabniki, ki prejemajo kombinacijo storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva, so se v povprečju dobri dve leti po vključitvi v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, vključili še v 16-urno institucionalno varstvo. Dobrih 60 % (59,2 % v letu 2016 ter 61,5 % v letu 2015) uporabnikov VDC in CUDV živi izven institucionalnih oblik (torej izven VDC, CUDV, domov za stare, posebnih socialnovarstvenih zavodov). Skoraj polovica (49,1 %) jih živi doma s starši. Povprečna oddaljenost med krajem, kjer uporabnik trenutno biva, in enoto VDC/CUDV, v kateri je vključen v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, je znašala 7,5 kilometra. 1.429 uporabnikov oz. dobrih 41 % tistih, ki so vključeni (tudi) v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, to storitev prejema izven kraja, v katerem biva. *Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev* določa, da je optimalna razdalja od kraja bivanja do VDC 25 kilometrov ali 30 minut vožnje. Na podlagi podatkov o oddaljenosti kraja bivanja od enote, v kateri je uporabnik vključen v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, lahko ugotovimo, da 116 uporabnikov »presega« opredeljen normativ, saj je VDC oz. CUDV, v katerega so vključeni v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, od njihove domače občine oddaljen več kot 25 kilometrov. Dobra četrtina uporabnikov, ki je vključena v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, se je v VDC vozila s prevozom, ki ga zagotavlja VDC. Le nekaj odstotkov manj vključenih (22,4 %) je uporabljalo javni prevoz. 16,8 % vključenih uporabnikov je uporabljalo prevoz, ki ga zagotavlja druga fizična ali pravna oseba na podlagi pogodbe z VDC, dobra osmina pa je prihajala peš. Nekaj manj kot deset odstotkov oseb pa živi v isti stavbi, kjer se izvaja storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Ostali načini prihoda so bili manj pogosti in jih je uporabljalo dobrih 13 % uporabnikov (457 oseb). Več kot tretjina uporabnikov je torej v VDC prihajala samostojno (bodisi peš bodisi z javnim prevozom).
- **Storitve:** Največ uporabnikov (3.482 oz. 87,4 %) je bilo vključenih (vsaj) v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (bodisi so prejemali zgolj to storitev ali pa v kombinaciji s katero drugo). Število oseb, vključenih v to storitev, se je torej v obdobju od leta

2012 do 2017 povečalo za dobrih 12 %. Narašča tudi število oseb, ki so vključene v 16-urno institucionalno varstvo, in sicer za dobrih 21 % v obdobju 2012 – 2017 (v letu 2017 jih je bilo 1.124), medtem, ko je število oseb v 24-urnem institucionalnem varstvu (v letu 2017 jih je bilo 495) v obdobju 2012 – 2014 naraščalo, v letu 2015 upadlo, nato v letu 2016 spet rahlo narastlo in v letu 2017 ponovno upadlo. Od skupno 3.984 uporabnikov, jih je 2.862 (oz. 71,8 %) prejelo eno storitev, 1.122 (oz. 28,2 %) pa dve storitvi. Med uporabniki, ki prejema samo **eno storitev**, je bilo največ takih, ki so bili vključeni v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, in sicer 2.360 oseb. Največ oseb (1.710 oz. 72,5 %) je imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Druga najpogostejša storitev med uporabniki, ki prejema samo eno storitev, je bila storitev 24-urno institucionalno varstvo v zavodu, ki jo je skupaj prejelo 454 oseb. Največ oseb (80,2 %) je imelo težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju. Med uporabniki, ki prejema **dve storitvi**, je bila najpogostejša kombinacija storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v bivalni enoti 16 ur. To kombinacijo storitev je prejelo 450 oseb, katerih povprečna starost je bila 45,4 leta. Največ oseb (317 oz. 70,4 %) je imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Sledijo uporabniki s kombinacijo storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v zavodu 16 ur, teh je bilo 404. Tudi tu je največ oseb imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Tretja najpogostejša kombinacija storitev med uporabniki, ki so bili vključeni v dve storitvi, je bila kombinacija storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v stanovanjski skupini. V skupini uporabnikov, ki so vključeni v to kombinacijo storitev, je bilo 265 oseb. V primerjavi z letom 2016 med uporabniki v letu 2017, ki so vključeni v dve storitvi (torej v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in eno izmed oblik 16-urnega institucionalnega varstva) se ugotavlja nekoliko višji delež tistih, ki ob vodenju, varstvu in zaposlitvi koristijo 16-urno institucionalno varstvo v zavodu, in sicer na največ na račun zmanjšanja deleža tistih, ki so vključeni v tovrstno storitev v bivalni enoti.

- **Motnje: 92,3 % uporabnikov VDC in CUDV ima status invalida po ZDVTDP** (v letu 2016 92,6 % in v letu 2015 92,3 %), 92,1 % pa jih je imela **motnjo v duševnem razvoju** (v letu 2016 92,5 % in v letu 2015 92,2 %). Med slednjimi je največ takih, ki imajo zmerno motnjo (62,9 %), najmanj pa lažjo motnjo (5,4 %). Pridobljeno možgansko poškodbo je v letu 2017 imelo 354 uporabnikov oz. 8,9 %, osebnostno motnjo 582 uporabnikov oz. 14,6 %, dobra četrtina uporabnikov (1.095 oseb) je bila gibalno ovirana, voziček pa je uporabljalo 626 oseb. Dolgotrajne težave v duševnem zdravju je imelo 667 oz. 16,7 %, 481 (12,1 %) je bilo senzorno oviranih, motnje avtističnega spektra pa je imelo 160 uporabnikov oz. štirje odstotki. Slaba polovica uporabnikov (1.947) je imela **eno motnjo**. **Dve motnji** je imela slaba tretjina uporabnikov (1.297), **tri motnje** 518 uporabnikov oz. 13 %, štiri ali več motenj pa 5,4 % uporabnikov. Od uporabnikov z **eno motnjo** jih je največ imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju, in sicer 81,9 % oz. 1.595 oseb (v letu 2016 82,7 %). Najpogostejša kombinacija **dveh motenj** pri uporabnikih je bila kombinacija gibalne/ oviranosti ter zmerne motnje v duševnem razvoju (220 oseb v letu 2017). Druga najpogostejša kombinacija dveh motenj pri uporabnikih je bila v letu 2017 kombinacija dolgotrajnih težav v duševnem zdravju ter zmerne motnje v duševnem razvoju (v letu 2017 je bilo takih oseb 205). Tretja najpogostejša kombinacija dveh motenj pri uporabnikih je bila kombinacija gibalne oviranosti ter težke motnje v duševnem razvoju, takih oseb je bilo 131. V primerjavi z najpogostejšima kombinacijama dveh motenj se ugotavlja, da je pri tretji najpogostejši kombinaciji dveh motenj, bistveno večji delež uporabnikov vključen v 24-urno institucionalno varstvo, bistveno več pa jih tudi uporablja voziček, saj gre za osebe z gibalno oviranostjo. Najpogostejša kombinacija **treh motenj** pri uporabnikih VDC in CUDV je bila kombinacija zmerne motnje v duševnem razvoju ter gibalne in senzorne oviranosti (49 oseb).
- **Čakalne vrste v VDC in CUDV:** Na podlagi zbranih podatkov poročevalcev se ugotavlja, da je bilo na dan 31. 12. 2017 evidentiranih 1.109 vlog, od tega 442 aktualnih. Z lanske analizo smo zbirali podatke na dan 31. 5. 2017 ter ugotovili, da so imeli VDC-ji in CUDV-ji na ta dan zabeleženih 1.071 vlog, od tega 394 aktualnih. V sedmih mesecih je tako skupno število vlog naraslo za 38. S čakalnimi vrstami se sooča 33 (od skupaj 34) izvajalcev.

Na dan 31. 12. 2017 je na vključitev v VDC/CUDV čakalo 906 različnih oseb. Za pet oseb zaradi nepopolnega identifikatorja nismo mogli evidentirati, ali gre za ponavljajoče vloge ali za unikatne. Na podlagi primerjave s stanjem čakalnih vrst konec maja 2017 je konec leta 2017 na vključitev v VDC/CUDV čakalo 17 oseb več. Največ potencialnih uporabnikov je sicer dalo vlogo le v en VDC/CUDV (takih je bilo 775), ostali pa so dali vlogo za vključitev v dva ali več zavodov.

- Največ oseb v čakalnih vrstah čaka za vključitev v različne storitve institucionalnega varstva. Na dan 31. 12. 2017 se je na vključitev v te storitev nanašalo 729 vlog (od tega 273 aktualnih) oz. je za vključitev vanje čakalo 609 oseb. Za vključitev v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji je čakalo 449 oseb (596 vlog, od tega 241 aktualnih). Podatki kažejo na pomembne razlike v številčnosti aktualnih vlog v čakalnih vrstah po slovenskih statističnih regijah. Največ prosilcev za vključitev v storitve VDC ali CUDV je v osrednjeslovenski statistični regiji (119 aktualnih prosilcev), sledita Gorenjska (63 aktualnih prosilcev) in Podravska (56 aktualnih prosilcev). Število aktualnih prosilcev v ostalih statističnih regijah je nižje od 50. Če število prosilcev utežimo z velikostjo statistične regije oz. številčnostjo prebivalstva v statistični regiji (število prosilcev/10.000 prebivalcev v statistični regiji), vidimo, da je daleč največ prosilcev v Zasavju in na Gorenjskem (3,1/10.000 prebivalcev), sledita Jugovzhodna Slovenija (2,5/10.000 prebivalcev) in osrednjeslovenska statistična regija (2,2/10.000 prebivalcev). Zanimale so nas tudi razlike po statističnih regijah glede na storitve, za katere prosilci čakajo. Večina prosilcev iz osrednjeslovenske statistične regije čaka na vključitev v institucionalno varstvo (70 od 119 prosilcev). Sledijo tisti iz savinjske statistične regije (28), Podravja (17) in Zasavja (16). Glede na število prebivalcev v statistični regiji po številu aktualnih prosilcev za vključitev v institucionalno varstvo bistveno odstopa Zasavje (2,8/10.000 prebivalcev), sledita pa osrednjeslovenska (1,3/10.000 prebivalcev) in savinjska (1,1/10.000 prebivalcev) statistična regija. V Pomurju, na Goriškem, Koroškem in v primorsko notranjski statistični regiji pa je povpraševanje po namestitvi v institucionalno varstvo v okviru VDC oz. CUDV zelo nizko oz. ga praktično ni. Aktualnih prosilcev za vključitev v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji je nekoliko manj kot prosilcev za institucionalno varstvo. Največ jih je na Gorenjskem, in sicer 51 od 63 aktualnih prosilcev. V osrednjeslovenski statistični regiji 26, v Jugovzhodni Sloveniji 25 ter v podravske statistični regiji 21. Tudi glede na število prebivalcev v statistični regiji je na prvem mestu gorenjska z 2,5 prosilcev na 10.000 prebivalcev. Podobno kot pri institucionalnem varstvu, tudi za storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji v Pomurju in v primorsko notranjski statistični regiji ni aktualnih prosilcev. Vsekakor predlagamo vzpostavitev centralnega registra čakajočih vlog oz. pregled prošelj in prostih mest na nacionalni ravni (kot smo predlagali v Nagode in Smolej, 2015), obenem pa bi bilo smiselno čakalne vrste po regijah raziskovati tudi v prihodnje, predvsem čakalne vrste za institucionalno varstvo, ki so pomembne z vidika načrtovanja procesa deinstitucionalizacije. Splošen vtis je, da na povpraševanje (obseg potreb oz. prošelj za vključitev) pomembno vpliva 1 – že obstoječa ponudba (prisotnost VDC-ja oz. CUDV-ja ter določenih storitev v lokalnem ali regionalnem okolju ter odsotnost drugih oblik institucionalne namestitve za odraslo populacijo – posebnih in kombiniranih zavodov) in 2 - prepoznavnost določenega zavoda oz. organizacije kot relevantne in ustrezne za izvajanje določenih storitev oz. oskrbe odraslih oseb z različnimi motnjami (zlasti motnjami v duševnem razvoju). Zaradi starajoče se populacije uporabnikov v VDC/CUDV-jih je povpraševanje oseb, ki so že vključene v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, tudi v institucionalno varstvo vedno večje, kar VDC in CUDV umešča vedno bližje posebnim socialnim zavodom in kombiniranim domovom.
- **Kadri v VDC in CUDV:** V letu 2017 je bilo v VDC in CUDV **2.217 zaposlenih** (v letu 2015 2.010 in v letu 2016 2.150) **v obsegu 2.182 zaposlitve**, ki so bili stari od 18 (najmlajša oseba) do 66 let (najstarejša oseba), povprečna starost zaposlenega pa je znašala dobrih 44 let.

1.689 zaposlenih (oz. 78,6 %) je bilo ženskega spola. Za polni delovni čas je bilo zaposlenih 2.147 oseb oz. 96,8 %. Pri storitvah vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji je bilo zaposlenih 935 oseb (892,7 zaposlitve), pri storitvah institucionalnega varstva odraslih (sociala) pa 810 oseb (747,2 zaposlitve). 227 oseb (206,6 zaposlitve) je bilo zaposlenih pri storitvah institucionalnega varstva odraslih (zdravstvo), 348 oseb (336,6 zaposlitve) pa je bilo zaposlenih na drugih področjih. Pri tem so posamezne osebe bile lahko hkrati zaposlene pri različnih storitvah in se zato pojavijo večkrat. Glede na podatke (2015-2017) ima največ zaposlenih peto (V.) stopnjo izobrazbe, in sicer se ta odstotek giblje okrog 46 % (*IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MP poroča, da so bile na področju izvrševanja kazni zapora z *Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij* (ZIKS-1F) v letu 2015 dodane nove določbe, ki posebej urejajo prestajanje kazni za obsojence, ki (zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti) potrebujejo dodatno pomoč. Nov drugi odstavek 60. člena ZIKS-1 tako določa, da ti obsojenci lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov. V letu 2018 sta bila invalidnim osebam najbolj prilagojena zavoda za prestajanje kazni zapora Dob in Koper. V ZPKZ Dob so prilagojeni prostori, kopalnice in sanitarije. Obstajajo dvigala in rampe za invalidski voziček, ki zagotavljajo neodvisen odhod na sprehode in druge vrste individualnega in skupinskega dela v zavodih za prestajanje kazni zapora (*MP, ukrep 2.5*).

MOP (Direktorat za prostor, graditev in stanovanja) pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakorkoli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potreb invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi (*MOP, ukrep 2.5 in 2.6*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS, NSIOS, YHD, Zveza Sonček

Sprejeta zakonodaja

YHD poroča, da so v letu 2018 sodelovali v vseh korakih »implementacije« *Zakona o osebni asistenci* s poudarkom na procesu priprave podzakonskega akta (*Pravilnika o osebni asistenci*) ter procesu priprave ocenjevalnega orodja. Mnoge vrzeli in odsotnosti refleksij, na katere so opozarjali, se danes kažejo kot realnost in spregled nekaterih pomembnih vsebinskih vidikov in namena zakona (*YHD, ukrep 2.3*).

Programi

ZDUS poroča, da svoje prostovoljce in prostovoljke spodbuja, da nudijo laično pomoč starejšim invalidom v času svojih obiskov na njihovih domovih in jih spremljajo, če je to potrebno na sprehode, k zdravnikom in podobno (*ZDUS, ukrep 2.3*).

YHD poroča o aktivnostih v njihovih programih:

- v letu 2018 je bilo v program Neodvisno življenje hendikepiranih vključenih 107 uporabnikov, katerim so bile zagotovljene storitve, ki temeljijo na principih neodvisnega življenja. Ta definirajo neodvisno življenje kot proces ozaveščanja, opolnomočenja in emancipacije, ki ga morajo nadzorovati hendikepirani sami. Nasprotujejo razvoju in vzdrževanju sistemov, ki predstavljajo odvisnost znotraj inštitucionalnih okvirjev, delitvi hendikepiranih glede na

medicinske diagnoze. Temeljijo na izenačevanju možnosti, definiranju lastnih potreb, izbor in kontrol nad storitvami.

- Osebno asistenco je v letu 2018 uporabljalo 88 uporabnikov iz cele Slovenije, povprečno pa imajo v programu zagotovljenih 166 ur asistenc na mesec (podatek predstavlja povprečje v letu 2018). Ostali uporabniki koristijo druge dejavnosti kot so prevozi hendikepiranih oseb, vrstniško svetovanje in informiranje ter zagovorništvo (**YHD, ukrep 2.3**).
- Z delavnicami Bontonček izobražuje širšo javnost o hendikepiranih. Ciljne skupine so otroci in mladi po šolah in drugih organizacijah, kjer se zbirajo z namenom izobraževanja in druženja. Na delavnicah spodbujajo solidarnost, prijateljstvo, spoštovanje, sodelovanje in sprejemanje lastne različnosti ter različnosti soljudi. Preprečujejo nastanek stereotipov o hendikepiranih ter razbijajo že nastale. Ustvarjajo skupno igro med hendikepiranimi in nehendikepiranimi otroki, podpirajo kulturo sobivanja in solidarnosti, izobražujejo, kako se vesti ob srečanju s hendikepirano osebo. Hendikepiranim otrokom olajšajo vključevanje v običajne šole in v svet svojih vrstnikov, odraslim hendikepiranim omogočamo lažje vključevanje v družbo. Kot glavno sredstvo za svoje delo uporabljajo knjižico Bontonček.
V letu 2018 so izvedli 66 različnih delavnic Bontonček in sicer 59 v OŠ, 1 v vrtcu ter na festivalih (Igraj se z mano, Festival drugačnosti) 6 delavnic (**YHD, ukrepa 2.3 in 2.4**).
- Prevozi uporabnikov: Prevozi se izvajajo med tednom, tudi izven delovnega časa koordinatorjev, izjemoma po predhodnem dogovoru tudi med vikendom, odvisno od potreb uporabnikov. To storitev je v letu 2018 koristilo 26 različnih uporabnikov, kar je bilo zaradi pogostih okvar vozila, za zamenjavo katerega ji, FIHO ni zagotovil finančnih sredstev, manj kot v predhodnem letu (**YHD, ukrep 2.4**).
- Prehodno stanovanje: Od Mestne občine Ljubljana ima YHD v najemu prehodni stanovanji, ki ju nudijo uporabnikom in jim s tem omogočajo začasno namestitev in bivanje, dokler si ne uredijo svojega prebivališča (**YHD, ukrep 2.6**).
- Svetovanje in zagovorništvo uporabnikov: Hendikepirani koordinatorji programa, ki so tudi sami uporabniki osebne asistenc, nudijo drugim uporabnikom svetovanje, ki se dotika različnih področij življenja in zagovorništvo uporabnikom v različnih situacijah ter reševanje konfliktov med uporabniki in osebnimi asistenti. Aktivnost je na voljo vsem uporabnikom Neodvisno življenje hendikepiranih v delovnem času koordinatorjev programa. V letu 2018 je to storitev koristilo 60 neponovljivih uporabnikov.
- Na voljo je tudi vrstniško svetovanje v izvedbi štirih uporabnic programa Neodvisno življenje hendikepiranih. Gre za odnos vzajemnega zaupanja in diskretnosti, kjer vrstniški svetovalec posluša in podaja lastne izkušnje, v katerih se uporabnik lahko prepozna ali pa najde ustrezno rešitev za svoje težave. V letu 2018 je bilo izvedenih 71 ur individualnega in 14 ur skupinskega vrstniškega svetovanja. Na YHD so izvedli tudi pet štiriurnih izobraževanj (**YHD, ukrep 2.7**).

Dogodki

YHD poroča, da je bilo v sklopu njihovega kluba SOT 24,5 organiziranih sedem srečanj na temo osebne asistenc ter postavljenih šest razstav (**YHD, ukrep 2.3**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Z YHD poročajo, da so MDDSZ redno seznanjali in opozarjali na težave, ki jih opažajo pri izvajanju osebne asistenc. Ker razpisi za črpanje EU sredstev za deinstitutionalizacijo v Sloveniji še niso na voljo in so v velikem časovnem zaostanku, ne bodo mogli uresničevati zavez, saj se v zvezi s tem do danes ni nič bistvenega zgodilo. Poudarjajo, da morajo biti razpisi usmerjeni predvsem v programe in podporne storitve za uresničevanje koncepta deinstitutionalizacije v Sloveniji in ne predvsem v »razgradnjo« velikih institucij z izgradnjo njihovih manjših enot in ohranitvijo institucionalne kulture (**YHD, ukrep 2.3 in 2.4**).

NSIOS za leto 2018 poroča, da je vseskozi poudarjal, da sta invalidnost in revščina najpogostejša vzroka socialne izključenosti in opozarjali, da v primeru obeh okoliščin prihaja do marginalizacije, ki je večja od seštevka obeh in do presečne diskriminacije ter tudi, da se procesi deinstitutionalizacije ne morejo začeti dokler ni zagotovljena robustna infrastruktura podpornih storitev (**NSIOS, ukrep 2.4**).

Zveza Sonček poroča, da z regijskim društvom sodeluje kot partner Občini Škocjan za izgradnjo bivalnih kapacitet za bivanje odraslih oseb na podeželju, ki je v postopku pridobivanja soglasja (**Zveza Sonček, ukrep 2.1**)

Zveza Sonček že več kot pet let opozarja MDDSZ, da za storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji že 10 let ni razpisalo koncesij za izvajalce, ki izvajajo storitev kot koncesionarji oz. ni omogočilo širitev dejavnosti koncesionarjem, medtem ko je v letih 2016 do 2018 omogočilo širitev javnim zavodom za več kot 350 uporabnikov. Zato uporabniki nimajo možnosti izbire izvajalca. V zadnjih letih je bilo več osebam, ki so upravičene do vključitve v storitev vodenja varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, izdana negativna odločba oz. zavrnitev vključitve v javni zavod, ki izvaja to storitev. Pritožbeni postopki so v teku (**Zveza Sonček, ukrep 2.4**).

Uresničevanje drugega cilja

Na področju bivanja in vključevanja invalidov sta bila sprejeta oz. pričela veljati Zakon o osebni asistenci in Zakon o socialnem vključevanju invalidov, pri čemer je prvi namenjen gibalno oviranim osebam, drugi pa predvsem osebam z motnjami v duševnem razvoju, ki se zaradi invalidnosti ne morejo same vključevati v družbo. V skladu z novimi določbami Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij iz leta 2015 je prišlo še do prilagoditve zavodov za prestajanje kazni v Kopru in na Dobu.

Poleg tega se je odvil sestanek Ministrstva za kulturo s predstavniki Združenja gluhoslepih Slovenije z namenom preučitve možnosti za vključevanje pripadnikov gluhoslepih v kulturne programe in kulturne projekte MK. Eden izmed predstavljenih projektov Združenja gluhoslepih, ki so v fazi priprave, je tudi izgradnja parka invalidov v naselju BS3 v Stožicah v Ljubljani in v okviru katerega bi širši javnosti predstavili tudi gluhoslepoto.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, ki gluhih in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar obsega dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Ukrepi:

- 3.1 zagotavljanje mogoče dostopnosti do prevoza (v Republiki Sloveniji do krajev prometnega območja, na katerem je vzpostavljen javni potniški promet, vsak dan v tednu, in do taksijev) – vstop, izstop, slušno in vidno obveščanje;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti do grajenega okolja ali do vseh objektov v javni rabi;
- 3.3 zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij (prilagoditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivo tehniko; uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podpisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah; spodbujanje e-dostopnosti in uporabe druge informacijsko-komunikacijske tehnologije; spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo; ohranjanje relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhih/naglušnih in drugimi osebami);
- 3.4 zagotavljanje dostopnosti do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe, spodbujanje turističnih agencij k oblikovanju turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.5 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v skladu z Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MOP, MP, MZI, MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček, Slovenska Karitas

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZI, MOP, MP, MK, MGRT

Sprejeta zakonodaja

MZI poroča, da je leta 2015 začelo s pripravo novega *Zakona o motornih vozilih* (ZMV-1), ki je bil sprejet konec leta 2017 in objavljen v Uradnem listu RS, št. 75/17. Navedeni ZMV-1 je nadomestil

Zakon o motornih vozilih (ZMV) (Uradni list RS, št. 106/10, 23/15 in 68/16), vsebuje pa tudi nove določbe, ki bodo olajšale obveznosti oseb z invalidnostjo.

Šesti odstavek 28. člena ZMV-1 določa izjemo glede določanja uporabnika vozila v primerih, ko je lastnik vozila polnoletna oseba z invalidnostjo brez ustreznega voznškega dovoljenja in mu je bila z odločbo priznana oprostitev plačila letne dajatve za uporabo vozila v cestnem prometu. Oprostitev plačila letne dajatve za uporabo vozila v cestnem prometu je urejena z *Zakonom o dajatvah za motorna vozila* (Uradni list RS, št. 54/17).

Navedena izjema je določena zato, ker te osebe z invalidnostjo z vozili v njihovi lasti vozijo različne osebe in ni primerno, da je v njihovem primeru zgolj ena oseba določena kot uporabnik tega vozila. Izjema velja tudi v primerih osebe z invalidnostjo s posebej zanje prirejenim vozilom za čas do pridobitve voznškega dovoljenja na tem vozilu.

S to rešitvijo sta se upoštevali stališči Zagovornika načela enakosti in Varuha človekovih pravic, ki sta menila, da so bile po prejšnjem *Zakonu o motornih vozilih* (ZMV) polnoletne osebe z invalidnostjo, ki morajo imenovati uporabnika, diskriminatorno obravnavane.

Polnoletna oseba z invalidnostjo brez veljavnega voznškega dovoljenja, ki ji je z odločbo priznana oprostitev plačila letne dajatve, je lahko določena kot uporabnik vozila tudi v primerih uporabe vozil iz drugega odstavka 28. člena ZMV-1, to pa pomeni, da so to vozila v pogodbah o lizingu, v pogodbah o zakupu ali pri prodaji s pridržkom lastninske pravice.

Navedene določbe ZMV-1 so se pričele uporabljati 1. oktobra 2018, ko je bil tudi prilagojen sistem, ki podpira delovanje evidence registriranih vozil (*MZI, ukrep 3.1*).

V letu 2018 je bil sprejet *Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih – ZSICT* (Uradni list RS, št. 22/18), ki se je začel uporabljati 1. 1. 2019 in med drugim določa, da ima v Strokovnem svetu za sodno izvedenstvo, sodno cenilstvo in sodno tolmačenje svoje stalno mesto tudi sklop slovenskega znakovnega jezika. Imenovanje člana za (samostojni) sklop slovenskega znakovnega jezika je izkaz prizadevanja, preko katerega se posredno zagotavlja enakopravnost v sodnih postopkih tudi za osebe, ki so uporabniki slovenskega znakovnega jezika. Strokovni svet¹¹ se redno sestaja in si prizadeva k uresničevanju ciljev preko izvajanja pristojnosti, kot mu jih nalaga ZSICT (*MP, ukrep 3.3*).

Sodni red (Uradni list RS, št. 87/16), ki je začel veljati 1. 1. 2017, med drugim določa, da imajo udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, pravico do enakopravnega sodelovanja v sodnem postopku. Vabilo na narok mora vsebovati tudi ta pouk strankam in zaprosilo, da udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, sodišču pred narokom sporočijo, da bodo uveljavljale pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku (tretji odstavek 223. člena). Zelo težko gibalno oviranim se lahko v sodnem postopku zagotovi tudi uporaba videokonference, ki se organizira pri taki osebi doma ali v drugi (zdravstveni ali drugi) instituciji, kjer biva (*MP, ukrep 3.3*).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost MK poroča, da so bili v letu 2018 sprejeti novi Standardi dostopnosti za slovenske knjižnice. Zaradi pomanjkanja proračunskih sredstev za investicijsko vzdrževanje in nakup opreme za muzeje, arhive in knjižnice še niso doseženi pogoji za izboljšano dostopnost. Z manjšimi investicijami občin ustanoviteljic in lastnic objektov se postopoma izboljšuje dostopnost v nekaterih pooblaščenih muzejih. Ti izrecno določajo, da morajo biti okolica knjižnice in knjižnični prostori (npr. vhod, prostori za uporabnike, toaletni prostori, stopnišča, dvigala) dostopni osebam z različnimi oblikami oviranosti, osebam na invalidskem vozičku mora biti omogočen dostop do vseh prostorov knjižnice, osebe z okvaro vida morajo imeti možnost, da se neovirano gibljejo po knjižnici s palico za slepe ali s psom vodnikom, osebe z zmanjšanimi kognitivnimi sposobnostmi morajo imeti možnost, da zlahka najdejo knjige in drugo knjižnično gradivo, osebe z disleksijo ali drugačno obliko težav pri branju mora biti omogočeno, da samostojno uporabljajo knjižnico, osebe z okvaro sluha imajo možnost komuniciranja

¹¹ Več o članstvu:

http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/strokovni_svet_za_sodno_izvedenstvo_sodno_cenilstvo_in_sodno_tolmacenje/

s knjižničnim osebjem. Dostop do knjižnice in njena uporaba sta omogočena tudi osebam z drugimi oblikami oviranosti. Poleg tega standardi določajo, da mora biti v knjižnici na voljo oprema za uporabo gradiva in tehnična oprema za vizualno, slušno in fizično ovirane posameznike (**MK**, ukrepi 3.1, 3.2 in 3.3).

MOP poroča, da je bil v letu 2018 sprejet nov *Pravilnik o univerzalni graditvi in uporabi objektov* (Uradni list RS, št. 41/2018), ki predvsem določa obvezno uporabo standardov SIST ISO 21542, SIST 1186 in SIST EN 60118-4 ter določa druge podroben zahteve glede gradnje objektov dostopna vsem in gradnje prilagodljivih objektov (**MOP**, ukrep 3.2).

MGRT poroča, da je bil v letu 2018 sprejet *Zakon o spodbujanju razvoja turizma* (Uradni list RS, št. 13/2018) (ZIRST-1), ki v tretji alineji prvega odstavka 18. člena določa, oprostitev plačila turistične takse za osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro. V 15. členu ZIRST-1 pa je med dejavnostmi in storitvami, katerih opravljanje na ravni turističnega območja je v javnem interesu, opredeljena tudi dejavnost informiranja turistov, vključno s turisti s posebnimi potrebami.

Sprejet je bil tudi nov *Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov* (Uradni list RS, št. 22/18 z dne 4. 4. 2018). V prilogi pravilnika so določeni kriteriji za ocenjevanje. Nekateri kriteriji so vezani tudi na dostop brez ovir oz. kriteriji za »invalidom prijazni« nastanitveni obrat (**MGRT**, ukrep 3.4).

Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021, ki jo je 5.10. 2017 sprejela Vlada Republike Slovenije, govori o dostopnosti do turističnih destinacij, atrakcij in ostale turistične ponudbe, predvsem z vidika ustreznih prometnih povezav in dostopnosti do naravnih znamenitosti (**MGRT**, ukrep 3.4).

Programi

MZI v okviru zagotavljanja dostopnosti oz. izvajanja Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti za invalide »Dostopna Slovenija« poroča, da si je prevoznik v železniškem potniškem prometu prizadeval, da v okviru razpoložljivih infrastrukturnih možnosti zagotavlja osebam optimalne storitve prevoza. Skladno s tem se za leto 2018 posreduje naslednje informacije: Za osebe z omejeno gibalno sposobnostjo, kjer se v največji meri upošteva predvsem osebe na invalidskih vozičkih in slepe ter slabovidne osebe, se nudi možnost najave potovanja¹².

Tako se uporabnikom zagotovi minimalno možnost najave potovanja 48 ur pred dnevom potovanja in na ta način se zagotovi ustrezen servis. V tem primeru ne gre le za notranji promet, ampak tudi sodelovanje s prevozniki v tujini tudi ob prihodu na namembne postaje v tujini. Enako tudi tuji železniški prevozniki zagotavljajo oz. obveščajo o prihodih potnikov invalidov iz tujine. Največji obseg prometa v tujini se izvaja v sodelovanju z avstrijskimi in nemškimi železnicami. S to storitvijo predvsem zagotovi potrebno pripravo dvigal za dvigovanje vozičkov oz. za spremljavo slepih oseb.

Prevoznik ima v svoji ponudbi za vse spremljevalce oseb na invalidskih vozičkih in za spremljevalce slepih oz. slabovidnih oseb urejeno brezplačno potovanje tako v notranjem kot mednarodnem prometu.

V okviru navedenih storitev v letu 2018 se je evidentiralo na osnovi prijav, da se je pripeljalo skupno 1.298 oseb-invalidov (osebe na invalidskih vozičkih oz. slepih in slabovidnih oseb). Ob tem se pojavljajo tudi nenajavljena potovanja, ki se jih rešuje operativno. V letu 2018 so se izboljšale tudi infrastrukturne možnosti oz. so bile prenovljene postaje v Laškem in v Celju, ki sedaj nudita polno dostopnost za invalide (dvigala).

Prevoznik je kot upravljavec javne železniške infrastrukture (JŽI), ki je v lasti države v okviru vzdrževalnih del na JŽI v letu 2018 izvedel naslednje izboljšave, ki predstavljajo izboljšavo dostopnosti JŽI za invalide oz. druge funkcionalno ovirane osebe:

- Zamenjava dveh dotrajanih dvižnih ploščadi za dostop do peronov na postaji Ljubljana.

¹² Najava potovanja se lahko izvrši preko telefonske številke ali elektronske pošte (ob delavnikih od 8. do 15. ure na tel. št.: (0)1 291 33 91, potnik.info@slo-zeleznice.si ali po faksu: (0)1 29 12 925.

- V okviru ureditve parkirišč Železniške postaje Ilirska Bistrica urejen dostop brez ovir od parkirnega mesta za invalide oz. vseh parkirnih mest do perona (zaradi neustreznih peronov še ni mogoč vstop na vlak z invalidskim vozičkom).
- Zamenjava dotrajanih sistemov za obveščanje potnikov na postajah Borovnica, Logatec, Rakek, Pivka in Maribor (**MZI**, ukrepa 3.1, 3.2).

MP je tudi upravljevec nepremičnega premoženja pravosodnih organov in najemnik številnih prostorov za pravosodne organe. Na področju investicij v pravosodne organe je bila v letu 2017 na podlagi vprašalnikov o potrebnosti izvedbe dostopov za funkcionalno ovirane osebe pri pravosodnih organih izdelana projektna naloga za ureditev neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov pravosodnih organov funkcionalno oviranim osebam na 34 lokacijah, ki predstavlja podlago za postopno naročanje projektne dokumentacije za ureditev dostopov za invalide in nato tudi za samo izvedbo dostopov. Poleg tega pa se je v tem letu začela izdelovati projektna dokumentacija za ureditev dostopov za invalide v objekt Okrožnih sodišč v Kopru in Novi Gorici. Tako je bil v letu 2018 rešen dostop v Okrožno sodišče v Kopru, in sicer z dvizžno ploščadjo, s katero je invalidom omogočen dostop do razpravnih dvoran v prvem nadstropju objekta, dokončana pa je bila tudi projektna dokumentacija in pridobljeno gradbeno dovoljenje za izvedbo dvigala na Okrožnem sodišču v Novi Gorici, s katerim bo omogočen dostop invalidom v vsa nadstropja objekta, na podlagi katere so se v tem letu izvajala tudi gradbeno obrtniška in inštalacijska dela. Prav tako je bila v tem letu naročena še projektna dokumentacija za izvedbo dvigal na Okrožnih sodiščih v Celju in Kranju. V letu 2019 je tako gradnja dvigala v Novi Gorici že dokončana, MP načrtuje pa še izvedbo dvigal na Okrožnih sodiščih v Celju in Kranju, izvedbo preureditve sanitarij za invalide za Delovno in socialno sodišče v Ljubljani, izdelavo projektne dokumentacije za izvedbo dvigal na Okrožnem sodišču v Slovenj Gradcu, sodni stavbi v Novem mestu in Jesenicah, ki bodo omogočale dostop invalidom v objekte ter projektno dokumentacijo za preureditev sanitarij za potrebe invalidov v Novem mestu, Jesenicah in Kranju. Sicer ima približno polovica pravosodnih organov že zagotovljen gibalno oviranim invalidom urejen dostop (**MP**, ukrep 3.2).

Za spremljanje obravnav naglušnim osebam je **MP** opravilo nabavo IR prevajalnih enot. V letu 2018 so bile dokončno nameščene na vseh 11 okrožnih sodiščih po Sloveniji, ter na okrajnem v Ljubljani. Prevajalne enote omogočajo spremljanje zvoka preko slušalk, ki niso vezane na napravo, ampak prejmejo signal preko infra rdečega valovanja. Sprejemniki teh naprav imajo možnost nastavitve glasnosti, slušalke pa omogočajo izločitev šumov iz dvorane.

V letu 2018 je bila na Vrhovnem sodišču realizirana prva faza projekta Postopkovna pravičnost in v okviru tega internetna stran <https://nasodiscu.si/>, na kateri je tudi podstran za udeležence, med katerimi so izpostavljeni tudi gluhi in naglušni¹³. Projekt Postopkovna pravičnost je zelo usmerjen v razumljivost in preglednost (brošure, animacije), v okviru česar sta izdelani dve animaciji - splošna o sodnem sistemu in o pričanju v video obliki z zvokom, dodani bodo tudi podnapisi, tako da sta približana tudi ranljivim skupinam. Splošno o sodstvu: <https://nasodiscu.si/o-sodstvu> Pričanje: <https://nasodiscu.si/prica> (**MP**, ukrep 3.3).

Direktorat za medije MK poroča, da je RTV Slovenija dne 25.2.2019 posredoval kratek prispevek, ki se nanaša na aktivnosti Radiotelevizije Slovenija (v nadaljevanju RTV SLO) za invalide. V njem so zapisali, da ima RTV SLO posebno vlogo pri uresničevanju pravic invalidov na področju pravice do obveščenosti oz. zagotavljanju njihovih demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb. V skladu z zakonsko obveznostjo javne službe mora RTV Slovenija v svojih programih izvajati programske vsebine, namenjene slepim in slabovidnim ter gluhim in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah, posebno pozornost posvečati invalidom in z njimi povezanim vsebinam ter podpirati razširjanje programskih vsebin, namenjenih gluhim ter slepim, v njim prilagojenih tehnikah (**MK**, ukrepa 3.2, 3.3, pa tudi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5).

¹³ Do dodatnih informacij vodi posebna podstran: http://www.sodisce.si/informacije/gluhi_in_slepi_v_sodnih_postopkih/

INDOK center Direktorata za kulturno dediščino je za leto 2018 poročal, da so invalidom zagotavljali dostopnost do grajenega okolja, informacij in komunikacij z naslednjimi ukrepi:

- Ob načrtovanju stavbe MK na Metelkovi 4 so poskrbeli, da so prostori INDOK centra Direktorata za kulturno dediščino in s tem tudi vse gradivo, ki ga center hrani, dostopni tudi gibalno oviranim osebam.
- S projekti digitalizacije dediščine ter javno dostopnostjo podatkov registra nepremične kulturne dediščine in z njim povezanih dokumentov na spletu so izboljšali dostop do dediščine in do informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam.
- Knjižnica je vključena v sistem COBISS, kar omogoča vpogled v gradivo in olajšano medknjižnično izposajo tudi gibalno in senzorno oviranim osebam (**MK, ukrep 3.2, 3.3**).

Pri **Arhivu Republike Slovenije** so decembra 2018 predali v uporabo dvigalo na Zvezdarski 1, ki omogoča dostop v prostore obiskovalcem z invalidnostjo. Arhiv Republike Slovenije nudi invalidom tudi možnost uporabe specialne opreme za dostop do arhivskega gradiva, ki je posebej namenjena ranljivim skupinam in nameščena v vseh arhivskih čitalnicah javnih arhivov (gre za lupe, Braillovo vrstico, elektronsko lupo, indukcijsko zanko, bralnik zaslonske slike, OCR itd.) (**MK, ukrep 3.1**).

Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost – javni zavodi s področja vizualnih umetnosti (MK) poroča, da imajo osrednji javni zavodi s področja vizualnih umetnosti večinoma urejene klančine ali/in dvigala in invalidom primerne sanitarije. Slabše pogoje imajo razstavišča nevladnih organizacij (razlog je pomanjkanje finančnih sredstev za investicije), vendar obstaja zavedanje o nujnosti omogočanja dostopa vsem, zato opazimo trend širjenja izvajalcev, ki odstranjujejo ovire za gibalno ovirane. Žal je za slepe in gluhe v galerijah slabše poskrbljeno, Moderna galerija Ljubljana in Muzej sodobne umetnosti ima dodatne napise za slabovidne, občasno tudi možnost slušnega razumevanja. Tudi prej omenjeni izvajalci kulturnih programov s področja vizualnih umetnosti si prizadevajo za (zaenkrat še zgolj priložnostne) predstavitve za slabovidne in slepe, obstajajo pa tudi že usposobljeni kustosi za to ciljno občinstvo (**MK, ukrepa 3.2 in 3.3**).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost poroča, da z zagotavljanjem dostopnosti do informacij in komunikacij počasi nadgrajuje e-vsebine. Na področju muzejske dejavnosti se je povečalo število informacij o muzejskih predmetih na spletnih straneh. Še vedno ostaja Slovenski etnografski muzej edini, ki ima spletno stran v celoti prilagojeno senzorno oviranim osebam. Knjižnična dejavnost že tradicionalno posveča velik delež svojih storitev tudi ranljivim skupinam uporabnikov. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Ne gre zgolj za prilagoditve v knjižnicah, kot so vgradnja ustreznih dvigal in klančin, nakup računalnikov z Braillovo vrstico in programskimi prilagoditvami, bralnih lup, zvočnih knjig, bralnikov, slušnih zank, izdelava prilagojenih spletnih strani v skladu s standardi WCAG, omogočanje slepim uporabnikom vstopa v knjižnične prostore s psom vodnikom, izposoja očal, bralnih ravnil itd., saj slovenske splošne knjižnice in NUK že vrsto let izvajajo tudi različne aktivnosti za povečevanje dostopnosti knjižnične dejavnosti za vse ciljne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami (brezplačne ali znižane članarine, prilagojeni izposojevalni roki, dostava gradiva na dom, bibliobusna služba, organiziranje premičnih zbirk gradiva, branje na domu, obiskovanje domov upokojencev, bivalnih skupnosti, tečaji informacijskega opismenjevanja za posebne skupine uporabnikov, bibliopedagoški programi za osebe s težavami v duševnem zdravju, tolmačenje prireditev, ki jih organizirajo knjižnice, oddaljen dostop do e-gradiva, organiziranje učne pomoči otrokom s specifičnimi učnimi težavami ...) (**MK, ukrep 3.3**).

Nadalje **MK** poroča o naslednjih aktivnostih RTVSLO:

- RTV Slovenija – programske aktivnosti namenjene invalidom. Zaradi vedno večjega zavedanja o pomembnosti vključevanja invalidov v družbo in razvoja področja dostopnosti medijskih vsebin, je bila v začetku leta 2018 v okviru RTV Slovenija ustanovljena posebna Služba za dostopnost programov. Področje dostopnosti je pomemben razvojni projekt, ki

zahteva strukturiran in strokoven pristop pri razvijanju in implementaciji novih tehnologij dostopnosti ter novih načinov poročanja za osebe z različnimi oblikami oviranosti. Formiranje in usmeritev nove službe v organigram je izjemnega pomena in velik korak naprej, ker pomeni tudi formalno priznanje področja dostopnosti, enakovrednost področja z drugimi strokovnimi področji in izkazano potrebo po napredku na področju. V Službi za dostopnost programov vodijo aktivnosti uvajanja novih tehnologij za dostopnost ter koordinirajo pomembne invalidske vsebine v programe RTV Slovenija.

- RTV Slovenija – invalidske tematike na Radiu Slovenija. V letu 2018 so bile invalidske tematike umeščene v različne radijske oddaje. V informativnih radijskih oddajah so poročali o aktualnih tematikah, še zlasti povezanih z vrsto na novo sprejete zakonodaje, ki je izjemnega pomena za integracijo invalidov. Poglobljeno in celostno so invalidsko problematiko obravnavali na prvem programu v oddajah Med štirimi stenami, v Studiu ob 17h in drugih oddajah. Dan slovenskega znakovnega jezika pa so obeležili na ta način, da so na Dan slovenskega znakovnega jezika 14.11.2018 pripravili posebno oddajo Studia ob 17h z naslovom »*Ali bo država priznala slovenski znakovni jezik?*«, ki so jo posebej prilagodili gluhi, saj jo je po video prenosu tolmačila tolmačka v slovenski znakovni jezik. Tako so tudi gluhi, ki za komuniciranje uporabljajo slovenski znakovni jezik, lahko sledili radijski oddaji. Gostili so tudi vrsto invalidov, ki so poslušalce ozaveščali o njihovih potrebah in predstavljali dosežke invalidov ter nastopali kot strokovnjaki na svojem poklicnem področju. Na Valu 202 so tradicionalno vsak teden v akcijah Botrstvo pomagali otrokom, pogosto tistim z invalidnostjo ali invalidnostjo njihovih staršev. Na Radiu Slovenija so spremljali tudi zimske Paraolimpijske igre, ki so potekale v Pjongčangu v Južni Koreji. Redno so tudi napovedovali filme in oddaje z zvočnim opisom, ki so bile na sporedu Televizije Slovenija, ter pri pripravi vsebin sodelovali z uredništvom spletne strani Dostopno.si. Radijske oddaje s tega področja so zbrali na spletni strani www.dostopno.si v rubriki »*Izpostavljamo iz RA*«.
- RTV Slovenija – Regionalni radijski programi. Tudi regionalni radijski programi so poročali o invalidskih vsebinah z njihovih lokalnih območij. Na Radiu Koper so se invalidskim vsebinam posvetili v različnih oddajah, kot so Jutranjik, Opoldnevnik, in druge. V programu za Italijansko skupnost pa so poročali o vključevanju invalidov v projekte. Tudi na Radiu Maribor so teme, povezane z invalidi vključili v dnevne reportaže, Radijsko tribuno in gostili invalide v različnih delih programa. V programu Studio Lendava pa so govorili o zaposlitvenih možnostih invalidov in o primeru dobre prakse.
- RTV Slovenija – Televizija Slovenija. V letu 2018 so v vseh programih Televizije Slovenija in v regionalnih TV-centrih so bile invalidske vsebine bogato zastopane in umeščene v različne TV programe in žanre TV oddaj. V informativnih oddajah (Poročila, Dnevnik, Odmevi in Slovenska kronika) so poročali o aktualnih dogodkih, posebno pozornost pa so posvetili na novo sprejeti zakonodaji, ki bo izboljšala kakovost življenja invalidov in njihovih svojcev, še posebno otrok z invalidnostjo. Invalidske vsebine so redno uvrščali v TV oddaje Tednik, Dobro jutro, športne oddaje, igrane in dokumentarne oddaje, integrirano pa so bile razpršene tudi po drugih TV oddajah. Dostopnosti do grajenih objektov in dostopnosti do informacij in komunikacij so namenili celotno oddajo Koda, ki je bila pri gledalcih izjemno dobro sprejeta. Posebno pozornost so namenili Paraolimpijskim igram v Pjongčangu v Južni Koreji. V športnem programu so pripravili vrsto posebnih aktualnih TV oddaj. Realizirali so tudi 20 TV oddaj »*Prisluhnimo tišini*«, v otroškem in mladinskem programu pa so pripravljali TV oddaje Zgodbe iz školjke s tolmačem v slovenski znakovni jezik, ki so bile namenjene gluhi otrokom. V slovenski znakovni jezik so redno tolmačili TV oddaje Dnevnik, Slovensko kroniko, oddaje Zgodbe iz školjke in posebne TV oddaje (prenose državnih proslav, ipd.), oddaje Koda, Utrip, Zrcalo tedna, Infodrom, Turbulenca in Tednik. Poleg tega so s tolmačem v slovenski znakovni jezik opremili TV prenos prireditve Bob leta. S tolmačem v slovenski znakovni jezik so opremili tudi dodatne informativne TV oddaje ob odstopu predsednika Vlade RS, ob vremenski ujmi in ob rdečem alarmu. Poleg tega so s slovenskim znakovnim jezikom opremili vse predvolilne TV oddaje ob državnozborskih in lokalnih volitvah (prvi in drugi krog) in posebne volilne TV oddaje o volilnih izidih. Oddaje s tolmačem v slovenski znakovni jezik in podnaslovljene TV oddaje so shranili v arhivu MMC in na spletni strani www.dostopno.si. V skladu s priporočili

dostopnosti povečujejo delež TV oddaj z zvočnim opisom za slepe in slabovidne, vsak mesec so v letu 2018 predvajali vsaj eno dokumentarno TV oddajo ali film lastne produkcije, ki so ga kakovostno zvočno opremili. Na Televiziji Slovenija so v letu 2018 sprejeli tudi pomemben protokol, ki ga bodo upoštevali v kriznih situacijah z namenom dostopnega poročanja za vse državljane.

- RTV Slovenija – Multimedijški center (MMC). V oddelku za podnaslavljanje za gluhe in naglušne Multimedijskega centra so v letu 2018 pripravljali podnapise za večji del TV oddaj lastne produkcije TV Slovenija. Podnaslovljene TV oddaje lahko gluhi in naglušni spremljajo preko Teleteksta (771 za TV SLO 1 ali 772 za TV SLO 2) ter v audio- in videoarhivu. Mesečno podnaslovijo več sto TV oddaj, dnevno več kot 10 informativnih TV oddaj (delno tudi v živo), druge TV oddaje (izobraževalne, mladinske, otroške, itd.) pa za ponovitve ter za objavo v audio in videoarhivu. Preko živega strujanja zagotavljajo neposredno prenašanje TV oddaj s tolmačem v slovenski znakovni jezik v primerih, ko ni na razpolago prostega programskega termina v programih Televizije Slovenija. Tudi te TV oddaje so pozneje na voljo v spletnem arhivu RTV 4D in na spletni strani www.dostopno.si. Na spletni strani www.rtv slo.si pa so v različnih rubrikah (zdravje, kultura, znanost, šport, itd.) objavili številne članke z invalidsko problematiko. Posebej so izpostavili Paraolimpijske igre v Pjongčangu v Južni Koreji ter podnaslovili vse volilne TV oddaje (državnozborske in lokalne volitve) ter izbrane TV oddaje ob izrednih dogodkih.
- RTV Slovenija – Spletna stran Dostopno. Portal www.dostopno.si je poseben portal v sklopu MMC RTV SLO, ki omogoča enostaven in pregleden dostop do širokega kroga informacij, obenem pa je tudi zbirališče – arhiv vseh radijskih in televizijskih oddaj in prispevkov z invalidsko problematiko in oddaj, ki so z ustreznimi tehnikami prilagojene predvsem osebam z okvaro vida in sluha. V osrednji rubriki pa objavljajo članke, povezane z invalidsko tematiko. Spletno stran Dostopno.si so v letu 2018 nadgradili z novimi rubrikami, v katere so umestili natančna navodila za vklop vseh tehnik za dostopnost ter opis posameznih tehnik. Posebej so izpostavili navodila za vklop nove storitve, tako imenovanih »zvočnih podnapisov«.
- RTV Slovenija – Nove tehnologije dostopnosti. Zelo velik korak za dostopnost in eden ključnih ciljev, ki so si jih na RTV Slovenija zadali, je omogočanje zvočnih podnapisov za osebe z okvaro vida, motnjami branja in za druge osebe, ki ne zmorejo brati podnapisov v tujejezičnih delih televizijskega programa. Prvo fazo razvoja in implementacije tehnike branja podnapisov s sintezo govora E – bralec so v mesecu oktobru 2018 uspešno zaključili. Nova storitev zvočnih podnapisov v dnevno informativnih oddajah Televizije Slovenija in zvočnih opisov na dodatnem zvočnem televizijskem kanalu je tako že na voljo uporabnikom. Vklopi se preko daljinskega upravljalnika. Skoraj v celoti je pripravljena tudi tehnična nadgradnja za širitev nove storitve na druge dele programa. *Pri implementaciji dodatnega zvočnega kanala so ugotovili nekatere pomanjkljivosti v distribucijski verigi signalov, na katere RTV Slovenija nima vpliva. Zato so pristojnim državnim organom že poslali pobudo za uvedbo sistemskih ukrepov za odpravo anomalij.*
- RTV Slovenija – posebni projekti. Evropski projekt »ADLAB PRO«, v katerem je RTV Slovenija partner skupaj z Univerzo v Barceloni, Univerzo v Antwerpnu, Univerzo v Poznanu, Univerzo v Trstu, RNIB ter še dvema partnerjema, poteka v skladu z načrti. Na RTV Slovenija so uspeli tudi s prijavo drugega evropskega projekta, imenovanega »EASIT: izobraževanje za lahek dostop in večjo družbeno vključenost«, ki predvideva razvoj tehnike lahkega branja. Pri tem projektu RTV Slovenija sodeluje še s petimi univerzami in dvema društvoma, ki so kot partnerji v projektu. Skupaj s partnerji je RTV Slovenija že začela izvajati začetne aktivnosti (*MK, pri vseh točkah ukrepa 3.1 in 3.2*).

MK za slovenske knjižnice poroča naslednje:

- Strateški načrt **Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana (NUK 2015–2019)** predvideva spremljanje potreb uporabnikov s posebnimi potrebami (gibalno oviranih, slepih, slabovidnih in oseb z motnjami branja). Strateški načrt predvideva tudi koordinacijo in razvoj storitev za uporabnike s posebnimi potrebami v okviru knjižničnega sistema (*MK, ukrep 3.2*).

- V **Mariborski knjižnici** so se priključili projektu E-kartica ugodnosti za invalide (**MK, ukrep 3.2 in 3.3**).
- V letu 2018 je **Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper** uspešno zaključila projekt nakupa in opreme bibliobusa, ki ima tudi hidravlično dvigalo za dostop z invalidskim vozičkom. MK je projekt sofinanciralo v višini 180.000 evrov (**MK, ukrep 3.2**).
- V **knjižnici Velenje** so v letu 2018 realizirali umestitev notranje taktilne poti za slepe in slabovidne osebe, od vhoda knjižnice do oddelka izposoje, kjer knjižničar sprejme slepo ali slabovidno osebo in ji je v pomoč pri orientiranju v prostorih knjižnice (**MK, ukrep 3.2**).
- Ob preselitvi v nove prostore so v **Knjižnici Radlje ob Dravi** pridobili dvigalo (**MK, ukrep 3.2**).
- Tudi **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne vključila se je v sistem Biblos**, ki ponuja elektronske knjige v slovenskem jeziku in si jih je mogoče izposoditi na prenosne naprave (e-bralniki, pametnimi telefoni, tablicami) in tudi računalnike (**MK, ukrep 3.3**).
- **Knjižnica Domžale** se je z informacijami o dostopnosti pridružila portalu **pridem.si**, ki je prvi slovenski imenik namenjen gibalno oviranim (**MK, ukrep 3.3**).

MK za slovenska gledališča poroča naslednje:

V letu 2018 so v **Lutkovnem gledališču Maribor** zagotavljali infrastrukturo, ki omogoča dostop invalidom (klančine, dvigala) do prostorov gledališča. Poleg tega so na svoji spletni strani objavili obvestilo o dostopnosti ogleda predstav za invalide. Invalidom posameznikom, skupinam invalidov in osebam s posebnimi potrebami so tudi v letu 2018 omogočali pridobitev brezplačnih vstopnic za ogled različnih lutkovnih predstav in za brezplačne ogled gledališča. Medtem ko je bil ogled predstav za invalide na invalidskem vozičku brezplačen, pa so njihovi spremljevalci morali plačati polno (redno) ceno vstopnic (**MK, ukrepa 3.2 in 3.3**).

V **SNGL Drama Ljubljana** invalidom na invalidskih vozičkih omogočajo brezplačen ogled predstav in skrbijo tudi za fizično dostopnost predstav. Invalidska dvižna ploščad za dostop do dvorane velikega odra je locirana pri desnem stranskem vhodu v objekt. Invalidska dvižna ploščad za dostop v Malo dramo je ob stopnicah v Malo dramo – vhod z Igriške ulice. Invalidom zagotavljajo tudi dostopnost do informacij in komunikacije. Nekatere predstave so tako opremljene z nadnapisi v slovenskem jeziku. Na programu gledališča so tudi bralne uprizoritve, na katere še posebej vabijo člane različnih združenj slepih in slabovidnih. Po dogovoru gostijo skupine gluhih in naglušnih, ki pridejo s svojim tolmačem znakovnega jezika. Tehnologija na spletnih straneh omogoča prilagoditev branja slepim in slabovidnim (**MK, ukrep 3.2 in 3.3**).

V letu 2018 so v **Slovenskem gledališkem inštitutu** (v nadaljevanju SLOGI) izvedli naslednje dejavnosti namenjene invalidom:

- **Doživetje Škofjeloškega pasijona in taktilna maketa po vzoru Kobetove slike »Škofjeloški pasijon«** V okviru magistrskega študija tiflopedagogike je avtorica izdelala tipno maketo Škofjeloškega pasijona po vzoru slike »Škofjeloški pasijon«. V februarju 2015 je maketa dopolnila stalno razstavo gledališkega muzeja in od leta 2017 je razstavljena v prostorih v 1. nadstropju Slovenskega gledališkega inštituta. Maketa Škofjeloškega pasijona je velika 150 cm x 120 cm. *»Sestavljajo jo hiše, ki so narejene iz stiropora in slanega testa, prebarvane in polakirane. Nastopajoči in gledalci so narejeni iz slanega testa, oviti v fimo maso. Razlikujejo se po barvi. Odri so narejeni iz stiropora, oviti v blago. Celotna maketa je prilepljena na stiropor, ki je še prilepljen na leseno podlago. Pri sami izdelavi je bilo potrebno upoštevati mnogo dejavnikov; da so materiali podobni naravnim (npr. hiše na otip kot beton, opeka, ...), da se posamezni deli razlikujejo po materialih (drugačen material za ljudi kot za hiše ali odre). Potrebno je bilo tudi upoštevati pravilno razmerje med velikostjo posameznih delov, da se med seboj ločijo in da ni prenatrpano z detajli. Zelo pomembno je bila tudi sama obstojnost materialov in odpornost na dotike ter ne nazadnje, da je izdelana tako, da se lahko transportira (upoštevati težo, velikost, ustrezno lepilo). Hkrati so mnenje dodali še slepi, mentorica in sodelavci iz muzeja. Z maketo ranljive skupine dobijo vpogled v množičnost nastopajočih in da se vse dogaja na prostem/na ulici, «* je o maketi zapisala avtorica. Predstavitve makete spremlja delavnica *Doživetje Škofjeloškega pasijona*, ki udeležencem na večutni način približa zgodovino, pomen in podobo te procesije. Tako maketa kot delavnica

sta namenjeni senzorno oviranim obiskovalcem, zlasti slepim, slabovidnim in gluhoslepim (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9 in 4.12).

- **Jeziki gledališča, vodstvo z gluho vodičko v znakovnem jeziku po stalni razstavi Slovenskega gledališkega inštituta HOJA ZA GEDALIŠČEM – od jezuitov do Cankarja.** Udeleženci v obliki interaktivnega vodstva spoznajo sistem gledaliških izraznih sredstev, ki bi jih lahko imenovali tudi znakovni jezik gledališča. Program se izvaja tudi v znakovnem jeziku pod vodstvom gluhega vodiča in je primeren za gluhe in naglušne obiskovalce (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9., 4.12, 4.13 in 5.3).
- **Jeziki gledališča – video vodič.** Posnet je bil video vodič po stalni razstavi v slovenskem znakovnem jeziku s podnapisi. Vodič je na voljo skupinam in posameznim obiskovalcem, da jih uvede v vsebine razstave ter jih seznani o zgodovini gledališča na Slovenskem in gledaliških izraznih sredstvih¹⁴. (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3 (vključevanje gluhe vodičke kot stalne zunanje sodelavke v in izvajalke SLOGI), 4.6, 4.7, 4.9., 4.12, 4.13, 5.3 (v smislu zagotavljanja podpore pri pridobivanju znanj in s tem razvijanju poklicne kariere gluhe stalne zunanje sodelavke in izvajalke SLOGI) in 8.7 (zagotavljanje avdiovizualnega elektronskega gradiva, prilagojenega gluhim in naglušnim)).
- **Gledališče na dotik, veččutno vodstvo.** S pomočjo številnih modelov, maket in tipnih slik se udeleženci seznanijo z zgodovino gledališča na Slovenskem, zlasti z razvojem odrov in prostorov. Zaradi taktilnega zaznavanja in drugih veččutnih elementov je program primeren za slepe, slabovidne in gluhoslepe osebe ter osebe z motnjami v duševnem razvoju (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9 in 4.12).
- **Obleka naredi človeka.** Gledališka delavnica je primerna tudi za osebe z okvaro sluha, saj temelji na vizualnih sporočilih in ustvarjanju, pri čemer komunikacija preko besedil ali govora ni bistvenega pomena. Vsebinsko se osredotoča na gledališki kostum in njegovo uporabo, npr. v pantomimičnem igranju vlog (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9 in 4.12).
- **Commedia dell'arte.** Gledališka delavnica predstavlja zgodovino italijanske commedie dell'arte ter je osredotočena na spoznanje likov in njihovih značilnosti s pomočjo kostumov in telesnega izražanja. Delavnico izvaja gluha režiserka v sodelovanju s tolmačko za znakovni jezik. Program je posledično dostopen tako slišnim kot osebam z okvaro sluha (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9, 4.12, 4.13 in 5.3).
- **Avdiodeskripcija za gledališče: Slišati, kar drugi vidijo.** Slovenski gledališki inštitut si prizadeva za večjo dostopnost uprizoritvene umetnosti senzorno oviranim obiskovalcem. Med drugim spodbuja razvoj avdiodeskripcije za gledališče in skrbi, da se doslej pridobljeno znanje ohranja, izpopolnjuje in razširi. Zato je SLOGI 18. maja 2018 organiziral srečanje in strokovno izobraževanje na to temo, ki je bilo namenjeno udeležencem petdnevnega seminarja iz leta 2017 ter novim zainteresiranim. Srečanja se je udeležilo 14 oseb, med njimi dramaturgi in gledališki ustvarjalci, specialni pedagogi, predstavniki Arhiva Republike Slovenije, študenti in 3 slepi. V dvorani Slovenskega gledališkega inštituta je bilo predavanje »Poslovne priložnosti na področju avdiodeskripcije«, dne 11. aprila 2018 v Velenju v okviru mednarodnega projekta Castle. Tako so novi udeleženci pridobili ključne, izhodiščne informacije, drugi pa so lahko obnovili svoje znanje. Sledilo je praktično delo v skupinah na odlomku iz uprizoritve »Tarzan« (SNG Drama Ljubljana) ter predstavitev rezultatov. Živahni debati in primerjavi rezultatov je sledilo razmišljanje o možnostih realizacije avdiodeskripcije za predstavo »Tarzan«. Izobraževanje se je zaključilo z zbiranjem idej za projekte in predlogov za sofinanciranje (**MK**, ukrepi 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9 in 4.12).

MK za Javni zavod za upravljanje z dediščino Hg Idrija (CUDHg Idrija) poroča, da so se v letu 2018 na področju aktivnosti in programov za invalide v Topilnici Hg uredile ustrezna signalizacija in označbe, ki slabovidnim lajšajo vodenje po razstavi v objektu Topilnica Hg (točkovne oznake, izbočeni trakovi za usmerjanje, izbočeni, višinsko prilagojeni in primerno osvetljeni napisi ter izbočeni trakovi

¹⁴ Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=2b8baUllr4M>

na stopniščih zavoljo varnosti), programi vodenja za slepe in slabovidne pa se v letu 2018 niso izvajali, ker oseb s tovrstno hibo ni bilo (**MK**, ukrepa 3.2 in 3.3).

Raziskovalna dejavnost

MZI (Služba za trajnostno mobilnost in prometno politiko) za leto 2018 poroča o projektni nalogi »Omogočanje multimodalne mobilnosti za osebe z različnimi oviranostmi.«. Naloga je večletna in se nadaljuje tudi v letu 2019. Cilj nadaljevanja projekta je omogočiti dvig kakovosti življenja oseb z različnimi oviranostmi z izvedbo operativnih rešitev na izbranih območjih v Sloveniji, ki omogočajo dostopnost in varno gibanje v multimodalnem prometu. Intenzivirana bo vzpostavitev »Prostorskih podatkov za omogočanje multimodalne mobilnosti za gibalno ovirane, slepe in slabovidne in za učence (varne poti)«. Predpogoj za doseg cilja je aktiven in redno vzdrževan sloj prostorskih podatkov multimodalne mobilnosti.

Naloga se je pričela v letu 2017 in ima velik pozitiven odziv pri uporabnikih in pri lokalnih skupnosti, kjer se je v letu 2018 predstavilo nalogo določenim občinam (22). Za Dogovor o sodelovanju pri projektu se je izreklo 20 občin, akt je trenutno pred podpisom ministrice. Tako se bodo občine kot testne vključile v samo izvedbo (operativno predhodno delo). To pomeni, da bodo občine uveljavile skupni standard in metodologijo razvoja (inicialni zajem in vzdrževanje podatkovnega sloja, redakcijski načrt, spletna in informacijska dostopnost, pregledovalnik podatkovnega sloja, izvedba informiranja, promocije in izobraževanja potencialnih deležnikov), ker je gibanje oseb z različnimi oviranostmi vezano na večje območje kot je ena sama občina. Pri uporabnikih se izvede predhodno načrtovanje poti za doseg svojega cilja, skozi procese: lokacija osebe v prostoru, postopek navigacije in multimodalna mobilnost (uporaba različnih vrst javnega prometa za doseg cilja) (**MZI**, ukrep 3.3).

Dogodki

MOP poroča, da je v letu 2018 izvedlo javno naročilo izdelave priročnika Strateško načrtovanje dostopnosti¹⁵ (**MOP**, ukrep 3.3). V letu 2018 so na Direktoratu za prostor, graditev in stanovanja v okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanje na področju urejanja prostora in graditve v letu 2018, sofinancirali izvedbo šestih delavnic v različnih občinah po Sloveniji, na temo dostopnosti in uporabe javnih objektov (**MOP**, ukrep 3.3).

MZI poroča o zagotavljanju dostopnosti prevoza s potniškimi ladjami (pomorstvo). Pomorska inšpekcija v Upravi RS za pomorstvo, je v letu 2018 opravila inšpekcijski nadzor z vidika varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na eni slovenski potniški ladji in sicer na ladji "Laho". Ladja je bila pregledana v skladu z 10. členom *Pravilnika o potniških ladjah* (Uradni list RS št. 23/11) in direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje. Ugotovljeno je bilo, da so dostopi na ladjo in prehodi v ladijske prostore primerni ter da ladja, v okviru svojih tehničnih zmogljivosti, ustreza kriterijem prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo (**MZI**, ukrep 3.5).

Poleg tega **MZI** poroča še o udeležbi na zasedanju 19. odbora CRPD - Convention on the Rights of Persons with Disabilities - OZN za pravice invalidov, ki je potekalo na Uradu OZN v Ženevi, od 22.2. do 23.2.2018. Zasedanje je med drugim zadevalo tudi področje zakonodaje in njeno implementacijo na področju prevoza potnikov. V obojestransko seznanitev o tej tematiki se je na Stalnem predstavništvu RS pri Uradu ZN v Ženevi, izmenjalo določene vsebinske in organizacijske informacije. Na zasedanju se je uvodno (nagovor predstavnika delegacije, državna sekretarka na MDDSZ) predstavilo tudi področje prevoza potnikov. Predhodno se je s to temo seznanilo imenovani odbor v obliki Odgovorov odboru OZN za pravice invalidov. Na vprašanja, ki zadevajo področje dostopnosti in

¹⁵ Dostopen na spodnji povezavi:

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/stratesko_nacrtovanje_dostopnosti.pdf

področje osebne mobilnosti po Konvenciji o pravicah invalidov se je odgovarjalo posamičnim spraševalcem imenovanega odbora. Tako se je predstavilo v okviru projekta trajnostne mobilnosti Celostno prometno strategijo in projekt Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi ter prilagajanje javnega potniškega prometa (vozna sredstva, t.i. ZIMI). Delegacija je po mnenju imenovanega odbora zelo dobro predstavila pri spremljanju in izvajanju pristojne zakonodaje (*MZI, ukrep 3.1*).

Kvantitativni podatki

MK za javni zavod RTV Slovenija poroča o oprostitvi plačevanja RTV prispevka za invalide. V skladu z 32. členom ZRTVS-1 pa so invalidi tudi oproščeni plačila RTV prispevka, in sicer je bilo na dan 31. 12. 2018 plačila RTV prispevka oproščenih 5.997 invalidov iz naslednjih kategorij:

- invalidi s 100 odstotno telesno okvaro;
- invalidi z manj kot 100 odstotno telesno okvaro, če jim je priznana tudi pravica do dodatka za pomoč in postrežbo;
- osebe, ki so trajno izgubile sluh (*MK, ukrepa 3.2, 3.3, pa tudi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5*).

V **Lutkovnem gledališču Maribor** so v letu 2018 za invalide pripravili skupno 71 brezplačnih ogledov gledaliških lutkovnih predstav (*MK, ukrep 3.2*).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost poroča, da se je delež inventariziranih muzejskih predmetov objavljenih na spletnih straneh se je povečal za 1,5 % (*MK, ukrep 3.3*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – splošno poroča, da v letu 2018 ni bilo namenskih proračunskih sredstev za investicijsko vzdrževanje in nakup opreme za muzeje, arhive in knjižnice, zato tudi še niso doseženi pogoji za izboljšano dostopnost (*MK, ukrep 3.2*).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost poroča, da je v državnih in pooblaščenih muzejih del programa prilagojen tudi otrokom in mladini z motnjo v duševnem razvoju. Kvantitativno podatek ni beležen. Muzeji se odzivajo po dogovoru in glede na specifične in potrebe posameznih skupin (*MK, ukrepa 3.3 in 4.3*).

MK za RTV Slovenija poroča, da poleg razvoja in implementacije tehnik za dostopnost v vseh programih RTV Slovenija tradicionalno posebno pozornost namenja umeščanju vsebin, ki se nanašajo na področje življenja in pravic invalidov in so pomembni del radijskih, televizijskih in spletnih vsebin RTV Slovenija. Umeščajo jih v različne programe, tako na Radiu, kot na Televiziji ter na Multimedijem portalu. Prav tako so v skladu z načrti redno realizirali oddaje v dostopnih tehnikah za slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne in delež prilagojenih vsebin iz leta v leto povečujejo. Oktobra 2018 so dosegli pomemben cilj, ko so implementirali novo tehnologijo zvočnih podnapisov s pomočjo sinteze govora E – bralec, ki omogoča slepim in slabovidnim ter osebam z motnjami branja kakovostno spremljanje tujejezičnih delov v njihovih dnevno informativnih oddajah. Na tak način je ciljni publiki, ki potrebuje tovrstne prilagoditve, omogočen dostop do celostnih aktualnih informacij (*MK, ukrep 3.3*).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost – digitalizacija poroča, da v letu 2018 ni bilo namenskih proračunskih sredstev za pospešeno digitalizacijo muzejskih predmetov. Prav tako ni bilo proračunskih sredstev za nakup tehnične opreme, ki bi omogočala shranjevanje večjih količin podatkov (*MK, ukrepa 3.3 in 8.10*).

Na RTV Sloveniji v skladu z Zakonom o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1) deluje tudi 9-članski Programski odbor za problematiko programskih vsebin za invalide, ki ga imenuje Programski svet, in ki ima naslednje pristojnosti:

- obravnava predlog in uresničevanje programske zasnove v delu, ki se nanaša na vsebine za invalide;
- obravnava pripombe in predloge gledalcev oz. poslušalcev v zvezi s programskimi vsebinami, namenjenimi invalidom;
- obravnava uresničevanje razširjanja programskih vsebin, namenjenih gluhim in slepim v njim prilagojenih tehnikah;
- opravlja druge naloge s področja problematike programskih vsebin za invalide, kadar tako določa statut;
- lahko daje pobude in predloge organom javnega zavoda, ki so jih dolžni obravnavati ter se do njih opredeliti (**MK**, ukrepa 3.2, 3.3, pa tudi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.5).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Dogodki

NSIOS poroča, da je celotno problematiko dostopnosti predstavil v senčnem poročilu o izvajanju Konvencije o pravicah invalidov, ki ga je zagovarjal tudi pred Odborom ZN za pravice invalidov (**NSIOS**, ukrepi 3.1, 3.2 in 3.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS navaja:

- Nadaljevali so s prizadevanji za univerzalno oblikovanje in dostopnost, predvsem elektronsko. Poskušali so preprečiti, da bi bile iz *Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij* izključene šolske ustanove in da bi nadzor nad izpolnjevanjem obveznosti subjektov iz naslova zakona izvajale invalidske organizacije, žal neuspešno (**NSIOS**, ukrep 3.3).
- Izpostavljali so problem nedostopnosti javnega prevoza. Uporabnikom električnih invalidskih vozičkov je dostopna večina javnega avtobusnega prevoza v Ljubljani, nedostopen pa praktično celoten sistem medkrajevnega avtobusnega prometa, velika večina vlakovnega prometa, tako postaje kot vlaki, prav tako ne morejo z letalom potovati iz Ljubljane (**NSIOS**, ukrep 3.1).

Zveza Sonček ugotavlja, da je po podatkih MIZŠ od 795 objektov »običajnih« osnovnih šol (sedež in podružnice šole) arhitektonsko dostopnih in prilagojenih za gibalno ovirane osnovnošolske otroke le 83 in z dostopnimi razredi le 72 objektov. Podatkov o dostopnosti osnovnih šol za otroke s posebnimi potrebami ni najti. Še vedno se gradijo novi več etažni objekti za vzgojo in izobraževanje, ki nimajo dvigal, ali pa se adaptirajo stari objekti, ki se arhitektonsko ne prilagajajo¹⁶ (**Zveza Sonček**, ukrep 3.2).

¹⁶http://www.mizs.gov.si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/seznam_os_v_sloveniji/

Uresničevanje tretjega cilja

Na področju dostopnosti in prometa so v veljavo prišle nekatere nove določbe Zakona o motornih vozilih, ki bodo olajšale obveznosti oseb z invalidnostjo, novo sprejeti Zakon o spodbujanju razvoja turizma pa za osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro predvideva oprostitev plačila turistične takse. V letu 2018 so bili sprejeti tudi novi standardi dostopnosti za slovenske knjižnice in nov Pravilnik o univerzalni graditvi in uporabi objektov.

Deležniki še poročajo, da so se začeli izvajati nekateri novi programi za izboljšanje dostopnosti invalidov do prevoza, do informacij, kulturnih dobrin ipd.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom ustave vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za človekov razvoj in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato so nujni ukrepi za odpravljanje takšnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalno od vrtcev in osnovne šole do splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila *Zakona o osnovni šoli* ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki temu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe ter spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.2 zagotavljanje mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.3 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.4 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.5 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke v programu z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje prostorskih in tehničnih možnosti za izvajanje programov vzgoje in izobraževanja ter prilagojenega prevoza;
- 4.9 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju;
- 4.10 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.11 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo;
- 4.12 zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.13 spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), MGRT, MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MK

Zakonodaja v pripravi

MIZŠ (Sektor za visoko šolstvo) poroča, da je v pripravi predlog spremembe 69.a člena *Zakona za urejanje položaja študentov*, ki je bil sprejet leta 2017. Sprememba člena naj bi med drugim pomenila razširitev definicije študenta s posebnimi potrebami na sledeč način: »Študenti s posebnimi potrebami so slepi in slabovidni študenti oz. študenti z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni študenti, študenti z govornojezikovnimi motnjami, študenti s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, gibalno ovirani študenti, dolgotrajno bolni študenti, študenti z avtističnimi motnjami ter študenti s čustvenimi in vedenjskimi motnjami« (**MIZŠ, ukrep 4.1**).

Programi

MIZŠ (Sektor za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami) poroča, da sta v letu 2018 potekala dva projekta, katerih naložbo sofinancirata RS in EU iz Evropskega socialnega sklada:

- Celostna obravnava otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami v vzgojnih zavodih (vzpostavljeni so trije strokovni centri za podporo otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami z namenom, da otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ob ustrezni pomoči in podpori v skupnosti čim dlje ostali v svojem lokalnem okolju in da bi se del tistih, ki so zdaj v institucijah, čim prej vrnil v lokalno okolje oz. skupnost. Cilj je podpora razvoju in izvajanju različnih aktivnosti preventive v vzgojno-izobraževalnih zavodih in družinah ter novih oblik dela v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami z namenom najučinkovitejše vrnitve v domače okolje, v družbo oz. v samostojno življenje).
- Mreže strokovnih institucij za podporo otrokom s posebnimi potrebami in njihovim družinam (namen javnega razpisa je otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami z mrežnim pristopom zagotoviti optimalen razvoj, razvijanje kompetenc in jih v skladu z zmožnostmi pripraviti na samostojno življenje oz. na trg dela. V ta namen so vzpostavljene t.i. enotne točke oz. centri, kjer lahko starši kot strokovni delavci pridobijo informacije s strani strokovno usposobljenih oseb. Vzpostavljeno je deset centrov, in sicer:
 - štirje strokovni centri za celotno državo glede na posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami v skladu z zakonom, ki ureja usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (od tega en center za gluhe in naglušne otroke ter otroke z govorno-jezikovnimi potrebami; en center za otroke z avtističnimi motnjami; en center za gibalno ovirane otroke; en center za slepe in slabovidne otroke, otroke z okvare vidne funkcije ter otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja) ter
 - šest centrov po območjih znotraj kohezijske regije, pri čemer vsak center vključuje otroke in mladostnike z motnjami v duševnem razvoju iz posameznega območja, in sicer štirje strokovni centri v vzhodni kohezijski regiji in dva strokovna centra v zahodni kohezijski regiji) (**MIZŠ, ukrep 4.1**).

MIZŠ (Sektor za visoko šolstvo) za leto 2018 navaja naslednje programe:

- Študenti s posebnimi potrebami imajo na voljo podporo tutorski sistem in Svetovalnico za študente, v okviru katere se izvaja svetovanje študentom s posebnimi potrebami (**MIZŠ, ukrep 4.1**).
- Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Področja, na katera se bodo osredotočili so: zbiranje in upravljanje podatkov o študentih invalidih, zbiranje želja za odpravo ovir, s katerimi se srečujejo študenti invalidi, podpora in svetovanje študentom invalidom ter prilagoditev prostorov in namestitev ustrezne opreme (**MIZŠ, ukrep 4.2**).

MK poroča, da operacija »Vključujemo in aktiviramo!«, ki jo izvaja **Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (JAKRS)** in je sofinancirana tudi iz Evropskega socialnega sklada, poteka že od leta 2016. Operacija vključuje programe socialne aktivacije za naslednje štiri ranljive ciljne skupine: osebe z motnjami v duševnem zdravju, osebe z motnjami v duševnem razvoju, zapornike v fazi odpusta in osebe, ki se zdravijo od odvisnosti od prepovedanih drog. Glavni cilj operacije, ki se bo zaključila letos (2019), je socialna aktivacija zgoraj navedenih ranljivih skupin z vključitvijo kulturne komponente, ki bo udeležence programa približala trgu dela, zmanjšala brezposelnost in posredno znižala odstotek ljudi, ki živijo pod pragom revščine. Preko programa, ki temelji na ustvarjalnosti in kulturi pridobivajo udeleženci znanje in kompetence za lažje socialno aktiviranje in lažjo vključitev na trg dela. Celoten program se odvija v obliki predavanj in ustvarjalnih delavnic, ki jih vodijo slovenski pisatelji, pesniki, ilustratorji in drugi strokovnjaki s področja kulturne in umetniške ustvarjalnosti, pedagogike, izobraževanja in psihologije oziroma psihoterapije in ki so razdeljene na naslednje module: modul književnosti, modul ilustriranja, modul kreativnega pisanja in izražanja, modul za razvoj digitalne pismenosti (vezan na delo z elektronsko knjigo, sistemom COBISS, dostopom do knjižničnega gradiva v knjižnici in preko oddaljenih dostopov), možnost prilagoditve dodatnih modulov glede na potrebe posamezne skupine udeležencev (npr. večšine javnega nastopanja in samopredstavitve) (**MK, ukrep 4.1, 4.2 in 4.5**).

MK poroča, da **SNG Drama Ljubljana** redno sodeluje s številnimi društvi, ki združujejo osebe s posebnimi potrebami. Drama omogoča brezplačne vstopnice različnim skupinam ljudi s posebnimi potrebami in dobrodelnim skupnostim, v katerih je gledališče lahko del terapevtskih in vzgojnih programov. Tako že vrsto let sodelujejo z več kot tridesetimi dobrodelnimi društvi, kot so Altra, Društvo onkoloških bolnikov Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Up, Vita, Društvo za preventivno delo, SOS telefon, Šent, Ozara Slovenija, Rdeči križ Slovenije, Materinski dom idr., in jim vsako leto namenijo okoli 1000 brezplačnih vstopnic za ogled predstav. Prilagoditev uprizoritev za gluhe in naglušne. Občasno gostijo učence Zavoda za gluhe in naglušne iz Ljubljane, ki si v okviru šolskega programa ogledajo predstavo ali bralno uprizoritev, ki je prilagojena oziroma izvedena na tak način, da jo z lahkoto spremljajo tudi gluhi in naglušni, tudi s pomočjo tolmača (**MK, ukrepa 4.3 in 4.13**).

MIZŠ (Sektor za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami) poroča, da je v letu 2018 potekal projekt Z roko v roki poMOČ, katerih naložbo sofinancirata RS in EU iz Evropskega socialnega sklada. Projekt sledi ključnim načelom in priporočilom spodbujanja inkluzije v izobraževanju, ki predstavljajo pomembno osnovo za zagotavljanje enakih možnosti za učence z različnimi vrstami posebnih potreb v vseh vidikih njihovega življenja. Celotna ponudba aktivnosti v okviru projekta ponuja programe usposabljanj, ki imajo poudarek na oblikovanju pozitivnih stališč do vseh otrok s posebnimi potrebami, na profesionalnih vrednotah in ne zgolj na znanju in spretnostih. Vsebine se nanašajo na različna področja dela, preko katerih se razvijajo kompetence, ki jih strokovni delavci nujno potrebujejo v inkluzivnem izobraževanju: prepoznavanje potreb otrok s posebnimi potrebami, poglobljena komunikacija s starši, timsko delo, radovednost, kritično mišljenje, fleksibilnost, občutek odgovornosti. Namen projekta je nuditi podporo in širok nabor vsebin in načinov usposabljanj s področja pomoči in obravnave, ki bi prispevala k razvoju inkluzivnega izobraževanja in dvigu njegove kakovosti (**MIZŠ, ukrep 4.6**).

MIZŠ poroča, da je velika večina njihovih prostorov je prilagojena za invalide, dostop je omogočen do praktično vseh pomembnejših prostorov (referati, knjižnice, predavalnice, kabineti, pisarne, stranišča).

Zaposleni so ozaveščeni o invalidski problematiki. V kolikor se pojavi potreba po dodatnih prilagoditvah, se odzovemo in poiščemo primerne rešitve (**MIZŠ**, ukrep 4.8).

Zavod RS za šolstvo za leto 2018 navaja naslednje izvedene programe:

- Izvedba študijskih skupin za celotno področje vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, tako za specializirane kot redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Izvedba izobraževanj, strokovnih srečanj, posvetov, konferenc, podpore in svetovanj za strokovne delavce in ravnatelje tako v specializiranih kot v rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Uvajanje novega vzgojno-izobraževalnega pristopa Formativno spremljanje na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami z razvojno nalogo (12 VIZ na področju VI otrok s posebnimi potrebami).
- Priprava priročnika za strokovne delavce na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami: Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami.
- Oblikovanje izhodišč za prenovo prilagojenega izobraževalnega programa osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom.
- Izvajanje projekta: Krepitev kompetenc podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem pri otrocih s posebnimi potrebami (10 VIZ na področju VI otrok s posebnimi potrebami).
- Spremljava 6. stopnje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta).
- Izvedba študijskih skupin za področje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta).
- Uvajanje novega pristopa Formativno spremljanje v Posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta) (**MIZŠ**, ukrep 4.2, 4.5).

Preko projekta *Krepitev kompetenc strokovnih delavcev na področju vodenja inovativnega vzgojno-izobraževalnega zavoda*, **Zavod RS za šolstvo** izvaja preko 200 brezplačnih seminarjev:

- Kreiranje različnih pristopov pri vzgojno-izobraževalnem delu z otroki z učnimi težavami in posebnimi potrebami.
- Razvijanje poučevalne prakse pri delu z učenci z učnimi težavami in otroci s posebnimi potrebami.
- Izzivi vzgojno izobraževalnega dela z otroki u učnimi težavami in posebnimi potrebami.
- Sodelovanje pri organizaciji posveta Izobraževalnih dni za strokovne in vodstvene delavce na področju VI otrok s posebnimi potrebami v sodelovanju z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov ter Skupnostjo organizacij za usposabljanje (3 dni, Portorož, 2018).
- Sodelovanje na posvetih, konferencah, strokovnih srečanjih, okroglih mizah na področju VI otrok s PP (Konferenca strokovnega centra za avtizem, Konferenca razredni pouk, Konferenca strokovnega centra Compas, ...)
- Izvajanje tematskih konferenc, svetovalnih storitev, študijskih skupin, izobraževanj za strokovne delavce na področju VI otrok s posebnimi potrebami.
- Izvajanje razvojne naloge Uvajanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.
- Priprava priročnika za strokovne delavce na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami: Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami.
- Potrjen učni načrt za izbirni predmet Slovenski znakovni jezik v programu osnovne šole in prilagojenih programih z enakovrednim izobrazbenim standardom.
- Dopolnitev Navodil za prilagojeno izvajanje izobraževalnih programov osnovne in srednje šole z dodatno strokovno pomočjo za otroke z avtističnimi motnjami (**MIZŠ**, ukrep 4.6).

Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru: Za izboljšanje podpore študentom s posebnimi potrebami so sprejeli načrt, ki zajema priporočilo profesorjem, da se z motnjo, boleznijo ali

primanjkljajem študenta podrobneje seznanijo, saj bodo tako lažje razumeli zakaj so določene prilagoditve potrebne, prizadevali si bodo širiti kulturo inkluzije med profesorji in študenti ter spodbujati kakovostno sodelovanje, sodelovali bodo v nacionalnem projektu Študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu ter posodobili spletno stran s lažjo dostopnostjo podatkov o Svetovalnici in informacijah za študente s posebnimi potrebami (*MIZŠ, ukrep 4.6*).

Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru: Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Področja, na katera se bodo osredotočili, so: seznanjanje študentov o možnostih prilagajanja študijskega procesa za študente s posebnim statusom, seznanjanje profesorjev o potrebi prilagajanja študijskega procesa in vzpostavitev sistematične komunikacije s študenti s posebnim statusom ter vpeljava izboljšav skladno z mnenji študentov s posebnim statusom (*MIZŠ, ukrep 4.6*).

Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru: Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Področja, na katera se bodo osredotočili, so: seznanjanje študentov o možnostih prilagajanja študijskega procesa za študente s posebnim statusom, seznanjanje profesorjev o potrebi prilagajanja študijskega procesa in vzpostavitev sistematične komunikacije s študenti s posebnim statusom ter vpeljava izboljšav skladno z mnenji študentov s posebnim statusom (*MIZŠ, ukrep 4.6*).

Fakulteta za logistiko Univerze v Mariboru: Akcijski načrt zajema cilje, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Cilji so npr.: urejen dostop do vhoda v stavbo, omogočen prost dostop do dvigala, omogočeni dostopi do kabinetov/učilnic v vseh nadstropjih, urejene in prosto dostopne sanitarije za invalide, parkirno mesto za invalide, delujoča in npr.nem mestu hranjena naprava za ojačanje zvoka, urejanje baze študentov s posebnimi potrebami, osveščanje študentov glede Pravilnika o prilagajanju študijskega procesa za študente invalide ter tutorski način vodenja in pomoči študentom s posebnim statusom (*MIZŠ, ukrep 4.8*).

MIZŠ (Sektor za visoko šolstvo) poroča, da je leta 2018 v dogovoru z MDDSZ sklenil dogovor, da za potrebe razpisa MDDSZ za prevoz študentov invalidov MIZŠ nameni polovico sredstev razpisa v višini 40.000 EUR. Razpis je bil realiziran v letu 2018 (*MIZŠ, ukrep 4.8*).

Študentom se omogoča uspešno vključevanje v študijski proces in študijska uspešnost s sistemom tutorstva (*MIZŠ, ukrep 4.8*).

Fakulteta za energetiko Univerze v Mariboru: Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide: Obveščanje študentov o možnostih prilagajanja študijskega procesa za študente invalide, zagotavljanje prilagoditev ter uresničevanje pravic študentov invalidov ter komunikacije z izvajalci učnih enot ter ureditev fizične in komunikacijske dostopnosti fakultete (popravilo dvigala, ureditev parkirišč) (*MIZŠ, ukrepa 4.8 in 4.9*).

Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru: Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Področja na katera se bodo osredotočili so: zbiranje in upravljanje podatkov o študentih invalidih ter podpora študentom s posebnimi potrebami: dodatna prilagoditev spletne strani, po potrebi nabava dodatnih tehničnih pripomočkov za lažji študij, uvedba tutorstva za študente s posebnim statusom. Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Področja na katera se bodo osredotočili so: zbiranje in upravljanje podatkov o študentih invalidih, prilagajanje študijskega procesa za študente invalide ter ureditev fizične in komunikacijske dostopnosti za študente invalide (*MIZŠ, ukrepa 4.9 in 4.10*).

Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru: Akcijski načrt zajema ciljna področja, s katerimi bo članica skušala odpravljati ovire za študente invalide. Področja na katera se bodo osredotočili so: zbiranje in upravljanje podatkov o študentih invalidih, osveščanje pedagoških delavcev o potrebah in zahtevah študentov invalidov, osveščanje študentov o razkritju

invalidnosti in možnostih prilagoditev, stalna administrativna in pedagoška podpora, tehniška podpora študentom s pomočjo tehnoloških pripomočkov ter prilagoditev spletne strani po mednarodnih standardih (**MIZŠ**, ukrepa 4.9 in 4.10).

Komisije za študijske zadeve posameznih članic obravnavajo vloge in prošnje za prilagoditve študentov ter jih individualno obravnavajo, z namenom, da se študentovi prošnji prislужne in v čim večji meri omogočijo prilagoditve, ki mu zagotavljajo lažji študij (**MIZŠ**, ukrep 4.12).

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost poroča, da del pooblaščenih muzejev poleg postavitve razstav izdaja tudi publikacije ali gradivo ob razstavi, prilagojeno senzorno oviranim obiskovalcem. Kvantitativno podatek ni beležen. Spremljevalno gradivo je vključeno v posamezne razstavne in druge projekte (**MK**, ukrep 4.7).

Služba za slovenski jezik poroča razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji. V pripravi sta 2 priročnika (oz. usmeritve) za lahko branje na Slovenskem. 20 oseb z motnjami v duševnem razvoju se je dejavno vključevalo v različne faze izvajanja projekta (npr. kot testni bralci). V letu 2018 se je v okviru javnega razpisa »Jezikovna integracija ranljivih skupin govorcev v Republiki Sloveniji« prišel izvajati projekt »Lahko je brati: Razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktičnih gradiv in spremljajočih orodij za lahko branje v Sloveniji«, ki osebam z motnjami v duševnem razvoju in drugim osebam iz ranljivih skupin govorcev omogoča dvig jezikovne zmožnosti in njihovo dejavnejše vključevanje v družbo. Projekt izvaja upravičenec Zavod Risa. Višina sofinanciranja je 210.342,00 EUR (skupno v obdobju 2017–2019). V okviru istega javnega razpisa se je v letu 2018 začel izvajati tudi projekt Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije z naslovom »Pri-ročna video slovnica slovenskega znakovnega jezika (PRVI-SZJ)«, ki gluhih in naglušnih omogoča dvig jezikovne zmožnosti in njihovo dejavnejše vključevanje v družbo. Projekt izvaja upravičenec Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije. Višina sofinanciranja je 195.470,00 EUR (skupno v obdobju 2017–2019). Oba projekta sta bila sofinancirana s strani Republike Slovenije in Evropske unije iz Evropskega socialnega sklada. Podrobnejši podatki o javnem razpisu so na voljo v **Prilogi poročila API** (**MK**, ukrepi 4.7, 4.13 in 8.10).

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice - Javni razpis ESS 2018–2019 poroča, da je v letu 2018 izvedlo Javni razpis za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2018–2019 (v nadaljevanju: JR ESS), ki je namenjen zaposlovanju, oz. zagotavljanju večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in kreativnosti, ter krepitvi samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in invalidov. V okviru javnega razpisa je bilo za sofinanciranje izbranih 12 operacij v vrednosti 1.199.990,71 EUR (7 iz kohezijske regije vzhodna Slovenija (KRVS) in 5 iz kohezijske regije zahodna Slovenija (KRZS)). Operacije sofinancira Evropska unija, in sicer Evropski socialni sklad. Operacije so se začele izvajati oktobra 2018 in se bodo izvajale do 31. 12. 2019. V petih operacijah (1 iz KRVS in 4 iz KRZS) v vrednosti 533.837,80 EUR je opredeljeno, da bodo aktivnosti namenjene tudi invalidom in, da bodo v operacije vključevali tudi invalide. Ena operacija v vrednosti 94.266,45 iz KRVS pa je namenjena izključno invalidom. Pri operacijah, ki vključujejo različne ciljne skupine, ni mogoče oceniti deleža sredstev namenjenega samo za invalide. Operacije so naslednje:

- Operacija namenjena izključno invalidom:
 - »ČEBELA« KOCLJEVINA - zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb, Prosenjakovci (KRVS).
- Operacije namenjene tako invalidom, kot pripadnikom drugih manjšinskih etničnih skupnosti:
 - »MULTI – KULTI ZA BOLJŠI JUTRI« Mozaik, društvo za socialno vključenost, (KRVS);
 - »Kulturna dediščina - bogata pot za vstop na trg dela« Zavod za globalno učenje in razvoj projektov (KRZS);

- »MULTIVIZIJA: Multimedijsko, gledališko in pisno usposabljanje za ranljive skupine« Zavod APIS – Zavod za avtorsko produkcijo, izobraževanje, inovativnost in sodelovanje (KRZS);
- »MOJA USTVARJALNOST, TVOJA USTVARJALNOST, NAŠA KULTURA« ZAVOD O, Zavod škofjeloške mladine (KRZS);
- »ARTEHGAL« POTENCIAL, Inštitut za revitalizacijo podeželja, LOKOVEC (KRZS).

V okviru JR ESS so se operacije začele izvajati oktobra 2018 in še ni podatkov o vključenih udeležencih na operacijah in zaposlenih koordinatorjih, ki so invalidi. Prvo poročanje je s pogodbo predvideno 1. 2. 2019 (**MK**, aktivnost JR ESS se nanaša tudi na uresničevanje ukrepov 4.3, 4.5, 5.2 in 5.3).

Lutkovno gledališče Maribor je v letu 2018 po dogovoru izvajalo tudi poseben pedagoški program, ki je zajemal različne podprograme (Za zaveso, 101 lutkovna fizika, Čarobne sence, Igrive ročne lutke, ustvarjalne delavnice, Minoritska pot in pogovore po predstavah) (**MK**, ukrep 4.3).

V **Lutkovnem gledališču Maribor** so se z invalidskim podjetjem Ozara d.o.o. dogovorili še o praktičnem usposabljanju rehabilitandke v obdobju od 1.3. 2018 do 31.8. 2018. Rehabilitandka je tako v gledališču opravila 6 mesecev praktičnega usposabljanja na delovnem mestu (**MK**, ukrep 4.5).

Splošno knjižnico Slovenske Konjice poroča, da imata dve knjižničarki opravljen začetni tečaj znakovnega jezika (**MK**, ukrep 4.13).

Potrjen učni načrt za izbirni predmet Slovenski znakovni jezik v programu osnovne šole in prilagojenih programih z enakovrednim izobrazbenim standardom (**MIZŠ**, ukrep 4.13).

Raziskovalna dejavnost

MIZŠ (Sektor za visoko šolstvo) poroča, da je v letu 2018 naročilo izdelavo analize z naslovom Študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu, ki so jo izvedle Univerze v Ljubljani, Mariboru in na Primorskem. Namen študije o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu je bil, da se vsebinsko opredeli pojme »študent s posebnimi potrebami« in »študent s posebnim statusom«; da se navede primere dobre prakse ureditve statusa študentov na slovenskih visokošolskih zavodih in mednarodno; da se opredeli značilnosti populacije študentov s posebnimi potrebami in posebnim statusom ter da se oblikuje priporočila in predloge za celovito ureditev področja. Zbrani podatki bodo podlaga za delo delovne skupine za področje dela s študenti s posebnimi potrebami pod okriljem MIZŠ (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

Univerza na Primorskem je aktivno sodelovala pri pripravi nacionalne študije – poročila: Študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu (Ljubljana, November 2018) (**MIZŠ**, ukrep 4.3).

Dogodki

MK poroča, da so v letu 2018 izdali dva zbornika prispevkov udeležencev projekta »Vključujemo in Aktiviramo« z naslovoma: »Zbornik projekta »Vključujemo in aktiviramo!« Prvi del: Sprehodi čez mostove« (128 strani) in »Zbornik projekta »Vključujemo in aktiviramo!« Drugi del: Iz zlate kletke« (208 strani). Zbornika vključujeta haikuje, vizualno (likovno) poezijo, druge pesmi, zapise, zgodbe, spomine, utrinke, kamišibaj zgodbe, zgodbe brez besed, stripe, kolaže, dve pismi, dva dialoga, en intervju, priredbe, igre in spremne besede (**MK**, ukrep 4.1).

MK poroča še o drugih dogodkih, ki so se v letu 2018 odvili v sklopu projekta »Vključujemo in Aktiviramo«:

- Dne 29.1. 2018 je VDC Polž Maribor obiskala profesorica, avtorica več knjig in predsednica Bralne značke, ki je uporabnikom predstavila lahko branje, pokazala, kako lahko uporabniki sami dostopajo do knjig.
- Dne 20.2. 2018 so v prostorih SVZ Hrastovec pripravili ustvarjalno delavnico pod mentorstvom pesnice.
- Dne 1.3. 2018 so v prostorih Društva Altra pripravili posebno ustvarjalno delavnico ViA s področja POP umetnosti.
- Dne 13.3. 2018 so v Društvu Altra – enota Prevalje izvedli srečanje s pesnico in mentorico usposabljanja ViA v Društvu Altra v Prevaljah.
- Dne 23.3. 2018 so iz SVZ Hrastovec poročali o izvajanju modula ilustriranja, ki so ga izvedli v prostorih SVZ Hrastovec.
- Dne 3.4. 2018 so v SVZ Hrastovec udeležencem skupine predstavili knjižnični sistem in osvetlili, kako dostopati do zanimivih vsebin v digitalnih podatkovnih bazah.
- Dne 17.4. 2018 je stanovanjsko skupnost SVZ Hrastovec v Mariboru obiskala slikarka
- Dne 17.4. in 18.4. 2018 je koordinatorka projekta »Vključujemo in aktiviramo!« (projekt VIA) v Bruslju predstavila projekt ekipe različnih ustvarjalcev na evropskem kulturnem področju. Udeležila se je prvega dela strukturiranega dialoga, ki ga je Evropska komisija pripravila v sodelovanju s širšim kulturnim sektorjem. Posvet in razprava, ki sta potekala pod kampanjo »Voices of culture – Social inclusion: partnering with other sectors«, sta doprinesla k širši razpravi o vlogi kulture in njenega povezovanja z drugimi sektorji pri bolj aktivni in lažji vključenosti različnih delov družbe. V pogovor in razpravo o trenutni situaciji, še zlasti pa o konkretnih izzivih, ki jih prakse različnih projektov po celotni Evropski uniji prinašajo, so bile uspešno vključene tudi različne dobre prakse projekta VIA.
- Maja 2018 je bila gostja CUDV Radovljica pesnica, pod vodstvom katere so udeleženci ustvarjalne delavnice v kolaž tehniki ustvarjali slike po motivih njenih pesmi.
- Dne 14.5. in 15.5. 2018 so v Hotelu Lambergh v Begunjah na Gorenjskem izvedli poseben dvodnevni seminar za mentorje projekta, na katerem so obravnavali vsebinske in organizacijske vidike projekta, vsebinske module (modul književnosti o interpretaciji literarnega besedila, modul digitalne pismenosti o uporabi bralnika, modul kreativnega pisanja, modul samopredstavitve in javnega nastopanja in modul ilustriranja o moči likovnega ustvarjanja pri delu z ranljivimi družbenimi skupinami), sledili so primeri dobrih praks, spregovorili pa so tudi o specifikah dela z ranljivimi družbenimi skupinami vključenimi v izvajanje projekta v letu 2019 (specifike dela z osebami s težavami v duševnem zdravju, specifike dela z osebami, ki se zdravijo od odvisnosti in o delu z obsojenci).
- Dne 22.5. 2018 je v Zavodu CIRIUS Kamnik ilustratorka in mentorica modula ilustriranja vodila ustvarjalno delavnico o izdelavi slikanice. Z njeno pomočjo so udeleženci delavnice izdelali svojo slikanico.
- Dne 4.6. 2018 je Društvo Altra – enota Prevalje gostilo pisateljico. Udeleženci so se s pisateljico pogovarjali o potovanjih in strahu pred neznanim. Kasneje so skupaj s svojo mentorico izvedli še meditacijo "potovanje po telesu".
- Dne 14.6. 2018 so v Zavodu CIRIUS Kamnik izvedli dve ustvarjalni delavnici s področja knjige.
- Dne 19.6. 2018 so v prostori Društva Altre – enota Prevalje izvedli srečanje s pesnico, ki je pripravila krasno pesniško-gibalno delavnico.
- Dne 29.6. 2018 so v CUDV Radovljica izvedli ustvarjalno delavnico s področja knjige, v okviru katere so z mentorico obravnavali knjigo »Mesečinska struna«.
- Dne 3.7. 2019 so se oskrbovanci SVZ Dutovlje na Kosovelovi domačiji v Tomaju srečali s pesnikom Josipom, ki jih je popeljal po stopinjah Kosovela skozi vas in istočasno v stoletno kulturno-politično preteklost.
- Dne 11.7. 2018 so v prostorih Društva Altra – enota Prevalje z mentorjem izvedli tudi ilustratorski modul usposabljanja projekta "Vključujemo in aktiviramo!"

- Dne 31.8. 2018 so v prostorih Društva Altra – enota Prevalje izvedli ustvarjalno delavnico (ali »srečanje«), v okviru katere so se najprej lotili kreativnega pisanja na temo »počutim se volčje« in »počutim se sončno«, pri tem pa so za vsebinsko podlago uporabili knjigo »Virginia in volk«.
- Dne 5.9. 2018 so v Društvu Altra v Ljubljani v okviru likovne razstave, ki jo je v galeriji Skrbovin'ca pripravilo Društvo Altra, predstavili likovno – pesniško zbirko.
- Dne 13.9. 2018 je Zavod CIRIUS Kamnik obiskala dramatičarka, ki je vodila ustvarjalno delavnico s področja gledališke umetnosti.
- Dne 17.9. 2018 se je v Bruslju odvijal drugi del strukturiranega dialoga »Voices of culture – Social inclusion: partnering with other sectors«, na katerem so člani skupine dorekli končne točke za zaključno poročilo posveta. Na posvetu so sodelovali tudi predstavniki Evropske komisije. Ugotovljeno je bilo, da je socialna vključenost tako na nacionalni ravni, kot na ravni EU pomemben faktor za povezovanje različnih delov družbe in da bo boljša in uspešnejša socialna vključenost pomembna tudi v prihodnje. Pri integraciji različnih ranljivih družbenih skupin v družbo pa igrajo zelo pomembno vlogo ravno kulturne vsebine, ki jih je potrebno vključiti v politiko različnih sektorjev. V oktobru 2018 so izdali tudi končno poročilo razprave, ki je vključevalo številne primere dobrih praks (projekt VIA je bil še posebej izpostavljen kot zelo dober primer dela za boljšo socialno vključenost, izpostavljeno pa je bilo predvsem dolgotrajno delo z uporabniki vsebin), pa tudi konkretne napotke za delo v prihodnje in sicer tako na lokalni, kot tudi na nacionalni in evropski ravni.
- Dne 27.9. 2018 so v Zavodu CIRIUS Kamnik pripravili delavnico, v okviru katere so obravnavali knjigo »Planet, ki ne raste«.
- Dne 9.10. 2018 so v prostorih Društva Altra – enota Prevalje pripravili pesniško ustvarjalno delavnico s pesnico.
- Dne 11.10. 2018 so v Zavodu CIRIUS Kamnik pripravili gledališko ustvarjalno delavnico z naslovom »Gledališče so tudi lutke in lutke so lahko vse«.
- Dne 19.11. 2018 so v CUDV Radovljica gostili gornico in svetovno popotnico. Za oskrbovance CUDV Radovljica je pripravila potopisno predavanje.
- Dne 21.11. in 22.11. 2018 je bil projekt VIA predstavljen tudi na Slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu v Ljubljani.
- Dne 3.12. 2018 je v sodelovanju z VDC Polž Maribor potekala v Skupna zaključna prireditev 6 VIA skupin, v okviru katere so delček celoletnega ustvarjanja predstavili udeleženci naslednjih skupin: VDC Polž Maribor, CUDV Črna na Koroškem, CUDV Radovljica, ZUDV Dornava, CVIU Velenje in CIRIUS Kamnik.
- Dne 4.12. 2018 je Skupina SVZ Hrastovec v SZV Hrastovec ob 16. uri v lokalni skupnosti, natančneje v Knjižnici Nova vas - Mariborska knjižnica pripravila svoj zaključni dogodek. Na dogodku so udeleženci predstavili svoje delo in prebrali kar nekaj svojih pesmi in drugih literarnih besedil, ki so nastajala pod okriljem projekta »Vključujemo in aktiviramo!« (JAKRS).
- Dne 11.12. 2018 je v Mestnem muzeju Ljubljana potekala zaključna prireditev za 4 VIA skupine 2018, na kateri so se predstavile naslednje štiri skupine VIA s svojimi mentorji: udeleženci iz Društva Altra Ljubljana, Društva Altra Prevalje, iz SVZ Dutovlje in iz SVZ Hrastovec (iz bivalne enote Maribor).
- V torek, 18. 12. 2018, se je v Mali galeriji Družbenega doma Društva Altra na Prevaljah odvila Otvoritev razstave uporabnikov Društva Altra - enota Prevalje.
- Dne 14.1. 2019 so v avli MK odprli fotografsko razstavo z naslovom »Utrinki projekta Vključujemo in aktiviramo!«. Na njej so bile predstavljene fotografije z več različnih ustvarjalni delavnic projekta VIA, ki so potekale po celi Sloveniji (**MK, ukrep 4.3 in 4.5**).

MIZŠ poroča o dveh dogodkih:

- UP PEF: VII. mednarodni kongres Socialna prepoznavnost in odnos do oseb s posebnimi potrebami v dobi tehnologije, 23.-26. 5. 2018 v Kopru: *Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem je v sodelovanju z mednarodno organizacijo "Mediterraneo senza handicap" od 24. do 26. maja 2018 v Kopru organizirala mednarodni kongres na temo Socialna prepoznavnost in odnos do oseb s posebnimi potrebami v dobi tehnologije. S VII.*

*mednarodnim kongresom organizacije Mediterraneo senza handicap – Mediteran brez handikapa smo si prizadevamo doseči preskok v miselnosti v odnosu do oseb s posebnimi potrebami. Kongres je zajemal tri vsebinske sklope: Družina in izzivi, ki jih prinašajo posebne potrebe; Izobraževanje in izzivi, ki jih prinaša vključevanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami; Položaj oseb s posebnimi potrebami v karierni orientaciji in zaposlitvi (**MIZŠ**, ukrep 4.6).*

- UP FHŠ: V septembru 2018 so v Arheološkem parku Simonov zaliv izvedli delavnice in vodstva po parku za otroke s posebnimi potrebami, v okviru Ratary campa (**MIZŠ**, ukrep 4.3).

Kvantitativni podatki

Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice: V letu 2018 je bilo v okviru Javnega razpisa za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2018–2019, sofinanciranih skupno 6 operacij, ki so bile deloma ali v celoti namenjene invalidom, od tega 1 operacija v vrednosti 94.266,45 EUR, ki je bila namenjena izključno invalidom in 5 operacij v vrednosti 533.837,80 EUR, ki so bile namenjene tako invalidom, kot pripadnikom drugih manjšinskih etničnih skupnosti (**MK**, ukrepi 4.3, 4.5, 5.2, 5.3).

Lutkovno gledališče Maribor: V Lutkovnem gledališču Maribor so v letu 2018 usposabljali 1 osebo za obdobje 6 mesecev (**MK**, ukrep 4.5).

Služba za slovenski jezik – sofinancirani kulturni projekti v okviru javnega razpisa: okviru javnega razpisa »Jezikovna integracija ranljivih skupin govorcev v Republiki Sloveniji« sta bila sofinancirana skupno 2 kulturna projekta invalidov v skupni vrednosti 405.812,00 EUR (**MK**, ukrepi 4.7, 4.13 in 8.10).

Služba za slovenski jezik – usposabljanje oseb z motnjami v duševnem razvoju: v pripravi sta 2 priročnika (oz. usmeritve) za lahko branje na Slovenskem. 20 oseb z motnjami v duševnem razvoju se je dejavno vključevalo v različne faze izvajanja projekta (npr. kot testni bralci) (**MK**, ukrepa 4.7 in 4.13).

Služba za slovenski jezik – Slovenski znakovni jezik: V letu 2018 se je začela **priprava 1 (prve) video slovnice slovenskega znakovnega jezika**. V okviru projekta je potekalo usposabljanje 12 članov skupine za razvoj slovenskega znakovnega jezika za samostojno poučevanje jezika, za delo z jezikovnimi priročniki, za pripravo didaktičnega gradiva za poučevanje/učenje slovenskega znakovnega jezika (**MK**, ukrepa 4.7, in 4.13).

MK poroča, da so v **Lutkovnem gledališču Maribor** tudi v letu 2018 sodelovali s šolami in vrtci ter drugimi ustanovami, ki vključujejo otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. Med njimi so bile naslednje ustanove:

- Center za sluh in govor (šola in vrtec) z skupno 449 obiskovalci v letu 2018,
- ŠENLENT z skupno 19 obiskovalcev na predstavi z naslovom »Polž bna potepu na kitovem repu« dne 22.5. 2018 ob 9.00 uri,
- Zavod Dornava 13 obiskovalcev v okviru sobotnih predstav za izven.
- Osnovna šola Gustava Šiliha z 149 obiskovalci na predstavi Žogica Marogica dne 7.12. 2018 ob 10.00 uri,

Društvo slepih in slabovidnih 60 obiskovalcev, ki so si ogledali predstavo »Ščeper in Mba«, ki je potekala 15.12. 2018 ob 10.00. Po predstavi je bil organiziran ogled odra in scene, pred predstavo pa so si obiskovalci pod vodstvom dramaturginje Lutkovnega gledališča Maribor ogledali in otipali lutke (**MK**, ukrep 4.5).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Univerza v Mariboru v postopku zaposlovanja zagotavlja nediskriminacijo kandidatov oz. njihovo enako obravnavo ne glede na invalidnost idr., kar ureja s sledečima dokumentoma:

- Politika odprtega, preglednega, na dosežkih temelječega zaposlovanja raziskovalcev¹⁷
- Navodila o odprtem, preglednem, na dosežkih temelječem zaposlovanju raziskovalcev na univerzi v Mariboru¹⁸ (**MIZŠ, ukrep 4.1**).

MIZŠ za Univerzo na Primorskem poroča, da niso pripravljali dokumentov, ki bi vključevala tematiko, razen sodelovanja pri pripravi Študije o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu¹⁹ (Ljubljana, November 2018) (**MIZŠ, ukrep 4.3**). Pri tem dodajajo, da se pri izvajanju ukrepov osredotočajo na problematiko, v kolikor pride do vpisa študenta s statusom invalida oz. zaposlitve osebe s tem statusom. Na vseh univerzah bi potrebovali osebo, ki bi se ukvarjala z zagotavljanjem ustreznih pogojev za študij oseb s posebnimi potrebami, invalidom, kar je nakazala že študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu (Ljubljana, November 2018) (**MIZŠ, ukrep 4.12**).

Univerza na Primorskem navaja, da je velika večina prostorov je prilagojena za invalide, dostop je omogočen do praktično vseh pomembnejših prostorov (referati, knjižnice, predavalnice, kabineti, pisarne, stranišča). Zaposleni so ozaveščeni o invalidski problematiki. V kolikor se pojavi potreba po dodatnih prilagoditvah, se odzovejo in poiščejo primerne rešitve. Študentom se omogoča uspešno vključevanje v študijski proces in študijska uspešnost s sistemom tutorstva (**MIZŠ, ukrepa 4.8 in 4.9**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Zveza Sonček ugotavlja, da ni napredka na področju inkluzivnega osnovnošolskega izobraževanja otrok s posebnimi potrebami oz. nižjimi intelektualnimi sposobnostmi. Še vedno veliko šoloobveznih ni vključenih v vzgojno izobraževalne ustanove – zavode, ampak so vključeni v šolske programe socialno varstvenih zavodov (**Zveza Sonček, ukrep 4.1**).

Zveza Sonček še poudarja, da šolanje na osnovnih šolah za otroke s posebnimi potrebami po 18. letu starosti ni naravnano v konkretno izobraževanje za pridobitev določenih praktičnih in uporabnih znanj oz. spretnosti ter pridobitev kompetenc za vključevanje v delovno zaposlitvene aktivnosti in je nepotrebno podaljševanje šolanja (**Zveza Sonček, ukrep 4.3**).

V okviru tega cilja **NSIOS** poroča, da so bili aktivni predvsem ob pripravi predloga *Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij* (ZDSMA), kjer so zahtevali vključitev vzgojno izobraževalnih

¹⁷ Dostopno na:

<https://www.um.si/projekti/%c4%8clove%c5%a1ki%20viri%20v%20raziskovanju/SiteAssets/Strani/default/Politika%20odprtega%2c%20preglednega%2c%20na%20dose%5b%20temelje%c4%8dga%20zaposlovanja%20raziskovalcev..pdf>

¹⁸ Dostopno na:

<https://www.um.si/projekti/%c4%8clove%c5%a1ki%20viri%20v%20raziskovanju/SiteAssets/Strani/default/Navodila%20o%20odprtem%2c%20preglednem%2c%20na%20dose%5b%20temelje%c4%8dem%20zaposlovanju%20raziskovalcev%20na%20univerzi%20v%20Mariboru..pdf>

¹⁹ KOŠAK BABUDER, Milena, PULEC LAH, Suzana, ŠTEMBERGER, Vesna, JAVORNIK, Karmen, TIVADAR, Hotimir, PODLESEK, Anja, ALIČ, Lea, VRŠNIK PERŠE, Tina, SCHMIDT, Majda, LICARDO, Marta, RUTAR, Sonja, KISWARDAY, Vanja, Riccarda, DRLJIČ, Karmen, LEBAN, Urša. Študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu : nacionalna študija - poročilo. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2018.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Visoko_solstvo/Statistika_in_analize/StudijaPosebneSkupineVStudenov.pdf

ustanov, tako pri pripravljalcu zakona, kot tudi na pristojnih odborih in komisijah Državnega zbora in Državnega sveta RS in na Odboru ZN za pravice invalidov (**NSIOS**, ukrep 4.9 in 4.10).

Uresničevanje četrtega cilja

V letu 2018 se je na področju vzgoje in izobraževanja invalidov pri izobraževalnih in kulturnih institucijah izvajalo veliko število dogodkov in programov, ki so bili po eni strani namenjeni prilagoditvi učnih vsebin, po drugi pa npr. tudi pripravi izvajalcev izobraževanja na predavanje specifičnim ranljivim skupinam.

MIZŠ poleg tega poroča, da je v pripravi predlog spremembe 69.a člena Zakona za urejanje položaja študentov, sprememba člena pa naj bi med drugim pomenila razširitev definicije študenta s posebnimi potrebami. MIZŠ je ob tem v letu 2018 naročil tudi izdelavo analize z naslovom Študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu, ki so jo izvedle Univerze v Ljubljani, Mariboru in na Primorskem.

MK na področju izobraževanja izpostavlja Javni razpis za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2018–2019, ki je namenjen zaposlovanju, oz. zagotavljanju večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in kreativnosti, ter krepitvi samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in invalidov. Poleg tega se je v sklopu projekta »Vključujemo in Aktiviramo« odvila vrsta aktivnosti, ki so bile usmerjene v spodbujanje ustvarjalnosti invalidov, izdali pa so tudi dva zbornika prispevkov udeležencev.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno potiskajo invalide v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba poskrbeti za ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi *Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020* in Svetovni akcijski program za mladino.

Ukrepi:

- 5.1 poenotenje strokovnih meril in postopkov pri ugotavljanju posebnih potreb ali potrebne pomoči in podpore ter pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo v inštitucijah RS (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, ZRSZ, Zavod za šolstvo);
- 5.2 zagotoviti sistem podpore delodajalcem, ki zaposlujejo invalide (spodbujanje pridržanih javnih naročil, kombiniranje zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti in druge možnosti subvencioniranega zaposlovanja; vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce; omogočanje brezplačnih storitev strokovnega svetovanja delodajalcem in invalidom pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, spodbujanje prilagoditev delovnih mest in podpornega zaposlovanja ter zagotavljanje podpornih storitev za invalide z odločbo o podporni zaposlitvi);
- 5.3 izboljšanje zaposljivosti zaposlenih invalidov; zagotavljanje podpore pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida ter zagotavljanju ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide; spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, priprava programa za spodbujanje delodajalcev za ohranjanje delovnih mest in novo zaposlovanje invalidov, ki izgubijo delo v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi;
- 5.4 zagotavljanje čimprejšnje vključitve vseh brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave (vseživljenjska karierna usmeritev, programi aktivne politike zaposlovanja, storitve zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanje podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulatívni denarni prejemki za vse vključene invalide ne glede na status);
- 5.5 zagotavljanje mreže strokovne podpore za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije (izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev v območnih službah Zavoda za zaposlovanje; zagotovitev mreže izvajalcev storitev zaposlitvene rehabilitacije, zmanjšanje čakalnih vrst za vključitev v storitve; spodbujanje razvoja mreže

- delodajalcev za izvajanje usposabljanja, dodatno izobraževanje in usposabljanje vseh strokovnih delavcev, vključevanje invalidskih/nevladnih organizacij v sistem podpornih storitev v okviru podpornega zaposlovanja);
- 5.6 vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe in nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po *Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb*).

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS), MGRT, MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), Ministrstvo za javno upravo (v nadaljevanju: MJU), IRSSV, NIJZ, NSIOS, URI – Soča, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ), ZIZRS, ZRSZ, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček, YHD, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

ZPIZ, MJU, URI – Soča, IRSSV, MK, ZZS, MDDSZ, ZIZRS

Sprejeta zakonodaja

V letu 2017 je bila sprejeta novela *Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju* (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2E, objavljen v Uradnem listu RS, št. 65/17), ki se je začel uporabljati 1.1.2018. Prav tako sta bila sprejeta *Zakon o socialnem vključevanju invalidov* (ZSVI, objavljen v Uradnem listu RS, št. 30/18), ki velja 1. 1. 2019 razen določb o socialnem vključevanju invalidov v skupnost (III. poglavje), ki se bodo začele uporabljati 1. 1. 2022 in *Zakon o osebni asistenci* (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18 – ZOA) z začetkom uporabe 1. 1. 2019. Z dnem začetka veljavnosti ZSVI je prenehal veljati *Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb* (Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 – ZUTPG, 122/07 – odl. US, 61/10 – ZSVarPre in 40/11 – ZSVarPre – A). Spremembe in dopolnitve niso posegale na področje pravic iz invalidskega zavarovanja na podlagi preostale delovne zmožnosti (**ZPIZ, ukrep 5.1**).

MGRT poroča, da je bil v letu 2018 sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem podjetništvu (ZSocP-A), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 15. 2. 2018 in se je začel uporabljati 15. 3. 2018. Sprememba je omogočila zaposlitvenim centrom in invalidskim podjetjem pridobitev statusa socialnega podjetja (**MGRT, ukrep 5.3**).

Programi

MGRT poroča, da je s spremembo Zakona o socialnem podjetništvu omogočil, da se na vse javne razpise, ki imajo pogoje, da je prijavitelj socialno podjetje, prijavijo tudi invalidska podjetja, oziroma zaposlitveni centri s statusom socialnega podjetja. Prav tako sodijo osebe, ki imajo status invalidnega delavca, v skladu z nacionalno zakonodajo, v ciljno skupino vseh javnih razpisov na področju socialnega podjetništva (**MGRT, ukrepa 5.1 in 5.3**).

MGRT skladno z merili javnih razpisov vsem socialnim podjetjem, ki v svoje aktivnosti vključujejo ranljive ciljne skupine, torej tudi invalidne delavce, pri ocenjevanju nameni več točk. MGRT spremlja vključenost oseb iz ranljivih ciljnih v informacijskem sistemu eMA, v sklopu operacij financiranj iz ESS. Pri projektih financiranih iz nacionalnega proračuna pa z vsebinskimi poročili (**MGRT, ukrep 5.3**). V letu 2019 MGRT izvaja dva javna razpisa z vključevanjem omenjene ciljne skupine in sicer:

- Javni razpis »Mentorske sheme za socialna podjetja«, ki je financiran iz ESS v razmerju 80:20 (3.180.924,36 €)

- Javni razpis za spodbujanje socialnega podjetništva v Pomurski regiji v obdobju 2018-2019, ki je financiran iz nacionalnega proračuna (200.000,00 €, izbranih je 6 prijaviteljev) (**MGRT**, ukrep 5.3).

MK poroča, da so na javnem **Zavodu Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine** (ZVKDS) v letu 2018 v večini prireditev, ki so jih organizirali (DEKD, razstave, posveti,...), zagotavljali dostopnost invalidom (**MK**, ukrepi 5.2 ter 3.2 in 3.3).

MK poroča, da so v **SNG Drama Ljubljana** v letu 2018 zaposlovali skupno 8 invalidov. Delavci gledališča, ki jim je bila priznana invalidnost, so bili zaposleni v običajnem delovnem okolju. Vsi so zadržali zaposlitev tudi po nastanku invalidnosti, kar so dosegli s prilagoditvijo delovnih mest (prilagoditev ritma delovnega časa oziroma razdelitve delovnih nalog, prilagoditev delovne opreme in pripomočkov) ali pa s prerazporeditvijo na drugo ustrezno delovno mesto v skladu s preostalimi zmožnostmi delavca in v skladu z možnostmi delovnega procesa (zaradi same narave dela namreč nekateri poklici v gledališču niso primerni za zaposlovanje invalidov, kot npr. vzdigovanje in prenašanje težkih bremen, težko fizično delo). Občasno sodelujejo tudi z zunanjimi izvajalci, ki zaposlujejo invalide. V SNG Drama Ljubljana obenem tudi prilagajajo delovna mesta in upoštevajo omejitve, določene s strani invalidske komisije. V letu 2018 so tako imeli 1 delovno mesto prilagojeno invalidom. V smislu preprečevanja poškodb in posledično invalidnosti stalno skrbijo tudi za izvajanje ukrepov iz varstva pri delu. Zastarela in neustrezna delovna sredstva in opremo, ki so škodljiva za zdravje, nadomeščajo s sodobnejšimi in varnejšimi (**MK**, ukrepa 5.2 in 5.3).

MDDSZ poroča, da izvajanje operacij Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela (t. i. Prehod mladih) predvideva vključitev 2.100 mladih s posebnimi potrebami v obdobju od 1. 12. 2017 do 31. 12. 2021. Skupna vrednost vseh projektov je 4.200.000 EUR, od tega bodo sofinancirani projekti s strani EU v višini 80 % in 20 % s strani MDDSZ.

V letu 2018 je bilo izvedeno usposabljanje strokovnih delavcev, postavitev aplikacije za spremljanje, izvedeni so bili predstavitveni sestanki na vzgojno izobraževalnih ustanovah, Zavodu RS za šolstvo, CSD, ZRSZ, občinah, invalidskih in humanitarnih društvih, predstavitve projekta širši javnosti preko konferenc, sejmov, okroglih miz, medijev... Izvajalo se je delo z mladimi s posebnimi potrebami, spodbujalo njihova močna področja, jih opolnomočilo ter krepilo njihove kompetence, ki so pomembne za približevanje trgu dela. Delalo se je s starši, socialnimi delavci na šolah ter sodelovalo z delodajalci. Do zaključka projekta se bo poleg že utečenih nalog (informiranje, sodelovanje z mladimi s posebnimi potrebami, njihovimi starši, socialnimi delavci na šolah, delodajalci...) izvedla tudi evalvacija, na podlagi katere se bodo pripravile smernice za umestitev nove storitve med že obstoječe storitve zaposlitvene rehabilitacije (**MDDSZ**, ukrep 5.4).

Prav tako o projektu Prehod mladih poroča **ZIZRS**, ki je v letu 2018 skupaj s 14 projektnimi partnerji nacionalnega projektnega partnerstva izvajalo projekt. Projekt izvaja nacionalno projektno partnerstvo, ki ga sestavljajo ZIZRS kot koordinator ter vseh 14 izvajalcev programa zaposlitvene rehabilitacije kot projektni partnerji. Projekt sofinancirata MDDSZ in EU iz Evropskega socialnega sklada.

Namen projekta Prehod mladih je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljne skupine na trg dela. Projekt predstavlja novo obliko dodatne podpore in pomoči za mlade s posebnimi potrebami, ki se nahajajo v procesu izobraževanja in spoznavajo ter vstopajo na trg dela in zaposlovanja.

V projektne aktivnosti so se vključevali mladih s posebnimi potrebami in sicer od mladih, ki imajo motnje v duševnem razvoju, so slepi in slabovidni oz. imajo okvaro vidne funkcije, so gluhi in naglušni, imajo govorno jezikovne motnje, so gibalno ovirani, dolgotrajno bolni, z avtističnimi motnjami, s čustvenimi in vedenjskimi ter drugimi motnjami.

Mladim s posebnimi potrebami se je pomagalo pri odločitvah za ustrezno nadaljnje izobraževanje oz. zaposlovanje ter jim nudilo strokovno podporo na teh prehodih. Po vključitvi mlade osebe v projekt so

strokovni delavci pri projektnih partnerjih pomagali mladim pri pridobivanju ustreznih kompetenc, ki jih bodo približale trgu dela, spodbujali njihovo socialno vključenost ter motivirali tako mlade kot tudi izobraževalne ustanove in starše oz. skrbnike za čimprejšnjo aktivacijo. Znotraj projekta se je vzpostavila enotna mreža, ki bo mladim pomagala pri lažjem prehodu na trg dela. Prav tako je steklo tudi delo z delodajalci, saj, da brez ozaveščenih in motiviranih delodajalcev zaposlovanje mladih s posebnimi potrebami ni možno.

Ves čas izvajanja projekta Prehod mladih so projektni partnerji sodelovali s strokovnimi institucijami in državnimi organi, od izobraževalnih ustanov do drugih deležnikov pomembnih za razvoj projektov prehoda. Posebej intenzivno je sodelovanje potekalo s starši oz. skrbniki mladih s posebnimi potrebami. V številnih primerih so bili k sodelovanju vabljeni tudi že delodajalci. Povezovali so se tudi z invalidskimi in humanitarnimi organizacijami, v katere se vključujejo mladi in njihovi straši oz. skrbniki. Že vzpostavljena sodelovanja se bo ohranjalo in nadgrajevalo ter prizadevalo za pridobiti nova.

V letu 2018 se je na nivoju nacionalnega projektnega partnerstva v projekt Prehod mladih vključilo 570 mladih s posebnimi potrebami. Uspešnih izhodov iz projekta je bilo skupaj 146. Od tega se je 108 mladih vključilo v izobraževanje, usposabljanje in pridobivanje kvalifikacij, 2 mlada sta se zaposlila, 36 mladih pa se je vključilo na Zavodu RS za zaposlovanje v aktivno iskanje zaposlitve (**ZIZRS**, ukrep 5.4).

ZZZS navaja naslednje programe:

- izvajanje postopkov za ugotavljanje invalidnosti in pravice do zaposlitvene rehabilitacije po ZZRZI (**ZZZS**, ukrep 5.1)
- ocenjevanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide (**ZZZS**, ukrep 5.2)
- vključevanje invalidov v storitve Zavoda po ZUTD in ZZRZI (VKO, APZ, ZR) (**ZZZS**, ukrep 5.4)
- sodelovanje pri pripravi podlag za povečanje števila strokovnih timov za izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije za obdobje 2014-2020, postopna širitev mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja, sodelovanje pri izvajanju dodatnih izobraževanj in usposabljanj strokovnih delavcev (**ZZZS**, ukrep 5.5).

Naloge **ZZZS** pri izvajanju ZZRZI:

- izvajanje postopkov ugotavljanja invalidnosti in priznavanja pravic do zaposlitvene rehabilitacije po ZZRZI (pridobitev mnenja o ravni znanj, sposobnosti, interesov in delovnih navad, obravnava na Rehabilitacijski komisiji, priprava mnenja RK, priprava odločb o priznanju/zavrnitvi statusa invalida in/ali pravice do storitev zaposlitvene rehabilitacije, izvedba obračuna stroškov)
- vključevanje brezposelnih invalidov v storitve zaposlitvene rehabilitacije (priprava rehabilitacijskih načrtov, izdaja napotnic, sodelovanje na timskih obravnavah, spremljanje, evalvacija poročil, spremljanje prisotnosti, izvedba obračuna stroškov)
- ocenjevanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide (priprava ocene zaposlitvenih možnosti, odločb o zaposljivosti v podporni in zaščitni zaposlitvi ter odločb o nezaposljivosti) (**ZZZS**, ukrepi 5.1, 5.3, 5.4, 5.5)

Arhiv Republike Slovenije: Usposabljanje slepe osebe na delovnem mestu in zaposlitev v okviru projekta e-ARH.si: ESS 2016 – 2020 (2 osebi). Od julija do decembra 2018 se je izvajalo usposabljanje na delovnem mestu preko zaposlitvene rehabilitacije (izvajalec URI Soča) za 1 slepo osebo. Po uspešno zaključenem usposabljanju se je slepa oseba zaposlila za polni delovni čas za čas trajanja projekta e-ARH.si: ESS 2016-2020. Pred tem je že bila zaposlena 1 oseba s statusom invalida na istem delovnem mestu (do aprila 2018) (**MK**, ukrep 5.3).

Lutkovno gledališče Maribor: V letu 2018 so v Lutkovnem gledališču Maribor za potrebe vzdrževanja prostorov so s storitvenim in invalidskim podjetjem Ozara d.o.o. sklenili pogodbo o zaposlitvi 1 osebe za polovični delovni čas (**MK**, ukrep 5.2).

Knjižnica Domžale: Knjižnica Domžale sodeluje z Inštitutom Republike Slovenije za rehabilitacijo in sodeluje pri zaposlitvah njihovih rehabilitandov (**MK**, ukrep 5.3).

Knjižnica Lenart: V Knjižnici Lenart so bili v letu 2018 zaposleni trije delavci invalidi (sredstva zanje so bila zagotovljena iz občinskega proračuna) (*MK, ukrep 5.3*).

Knjižnica Medvode: Knjižnica Medvode sodeluje z zavodom Jelša (center za izobraževanje, usposabljanje in rehabilitacijo), v preteklosti pa je že sodelovala z Želvo (podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov). S tem, ko izvajajo storitev zaposlitvene rehabilitacije, omogočajo njihovim rehabilitantom usposabljanje na delovnem mestu (*MK, ukrep 5.3*).

Mariborska knjižnica: V Mariborski knjižnici so bile v letu 2018 zaposlene štiri invalidne osebe. Sredstva zanje so bila zagotovljena iz proračuna Mestne občine Maribor (*MK, ukrep 5.3*).

Medobčinska splošna knjižnica Žalec: Tudi v Medobčinski splošni knjižnici Žalec omogočajo pogodbeno delo invalidni osebi (*MK, ukrep 5.3*).

ZPIZ poroča, da je s ciljem, da bi več zavarovancev, ki uveljavljajo pravico iz invalidskega zavarovanja, pridobilo pravico do poklicne rehabilitacije, tudi v letu 2018 povabil na splošno predstavitev na posamezno območno enoto zavarovance, ki so v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja izrazili željo, da bi namesto pravice do premestitve ali pravice do dela s krajšim delovnim časom izbrali pravico do poklicne rehabilitacije in zavarovancem, ki v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja te želje niso izrazili, po mnenju predsednikov invalidskih komisij na podlagi preučitve medicinske in delovne dokumentacije pa bi ti zavarovanci lahko pridobili pravico do poklicne rehabilitacije. Po splošni predstavitvi so delavci zavoda opravili individualni motivacijski pogovor s posameznim zavarovancem (*ZPIZ, ukrep 5.4 in ukrep 5.5*).

Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo na URI – Soča za izvajalce zaposlitvene rehabilitacije zagotavlja kot nosilec licence Equass podporo pri pridobivanju certifikata »Evropski sistem kakovosti na področju socialnih storitev EQUASS« (European Quality in Social Service), ki zagotavlja celostne storitve na področju razvoja, promocije in certificiranja kakovosti, ki so skladne z evropskimi zahtevami kakovosti pri zagotavljanju socialnih storitev. V Sloveniji so sistem kakovosti EQUASS Assurance na ravni mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije začeli uvajati leta 2010. Do sedaj je certifikat pridobilo in tudi ohranilo 12 izvajalcev ZR, URI – Soča pa ima certifikat EQUASS Excellence že od leta 2007 dalje. V letu 2018 je k recertifikaciji uspešno pristopilo 5 izvajalcev ZR: IP Posočje, Centerkontura, Zavod Ruj, Integra Inštitut in Racio. Vsi kandidati so uspešno izpolnili zahteve sistema kakovosti in prejeli certifikat kakovosti za nadaljnja tri leta (*URI – SOČA, ukrep 5.5*).

Dogodki

ZPIZ poroča, da je že dalj časa vzpostavljen poseben protokol za sodelovanje med posameznimi invalidskimi komisijami ter imenovanimi zdravniki v okviru območnih enot zavodov. V januarju 2017 je bil izdan nov Priročnik za ocenjevanje invalidnosti, ki predstavlja nadaljevanje oblikovanja smernic za potrebe dela senatov invalidskih komisij tudi v smeri poenotenja ocenjevanja invalidnosti (*ZPIZ, ukrep 5.1*).

ZPIZ je predstavil pravico do poklicne rehabilitacije pri naslednjih delodajalcih: 13.2.2018 – Ministrstvo za notranje zadeve – Policija (Tacen), in 10.12.2018 – Trgotur Velenje (*ZPIZ, ukrep 5.2*).

ZPIZ je, tako kot v preteklih letih, tudi v letu 2018 sodeloval z ZIZRS. V letu 2018 je potekala priprava na 5. Mednarodni kongres medicinskih izvedencev Slovenije, ki je v soorganizaciji ZPIZ, ZZZS, ZIZRS in Thermane potekal od 11.4.2019 do 13.4.2019 v Laškem. Glavne teme bile nevrologija, onkologija ter poklicna in zaposlitvena rehabilitacija.

Predstavniki **ZPIZ** so aktivno sodelovali na 1. Konferenci pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je potekala 8.11. in 9.11.2018 na Bledu in kongresu Evropskega združenja za medicino v

zavarovalništvu in socialni varnosti (EUMASS), ki je bil med 4. in 6. oktobrom 2018 v Maastrichtu, na Nizozemskem (**ZPIZ**, ukrep 5.3).

Dogodki, povezani s pravico do poklicne rehabilitacije (*poročila ZPIZ*):

- **27.3.2018** – Zavod (Oddelek za invalidsko zavarovanje in poklicno rehabilitacijo Območne enote Celje) je v Zrečah v okviru strokovnega srečanja medicinskih sester v sterilizaciji predstavil pravico do poklicne rehabilitacije.
- **18.5.2018** – Predstavnika zavoda sta na Seminarju delovnih invalidov Slovenije v Topolšici predstavila invalidsko zakonodajo in pravico do poklicne rehabilitacije.
- **25. in 26. 9. 2018** – Zavod je kot soorganizator sodeloval pri pripravi REHA dnevov v Portorožu, ki so potekali na temo Razvoj družbeno odgovornega okolja in delovnega mesta za invalide. Mag. Dean Premik, direktor Sektorja za izvedenstvo je predstavil 5. Mednarodni kongres medicinskih izvedencev, ki je potekal aprila 2019 v Laškem. Na izobraževalnem srečanju so bili predstavljeni tudi primeri dobre prakse. Predstavnika zavoda je imel predstavitev na temo: Aktivno sodelovanje delodajalcev v postopku poklicne rehabilitacije. V okviru REHA dni so bila podeljena tudi priznanja ZIRS za življenjsko in uspešno delo na področju zaposlitvene in poklicne rehabilitacije. Priznanje je med drugim prejel tudi nekdanji direktor Sektorja za izvajanje zavarovanja.
- **9.11.2018** – Na 1. Konferenci pokojninskega in invalidskega zavarovanja na Bledu je predstavnik zavoda predstavil Pripravljalni postopek in pravico do poklicne rehabilitacije (**ZPIZ**, Ukrep 5.3).

ZIZRS pri dogodkih povezanih s pravico do poklicne rehabilitacije še poroča:

- priprava in izvedba Reha dnevov (v sodelovanju z MDDSZ, ZPIZ in ZIZRS)
- sodelovanje z Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije ZIZRS pri pripravi in izvedbi seminarjev s področja zaposlitvene rehabilitacije (**ZZZS**, ukrep 5.5).

Kvantitativni podatki

MK poroča, da so imeli na javnem **Zavodu Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine (ZVKDS)** so imeli v letu 2018 zaposlenih 7 delavcev, ki so imeli status invalida (4 delavci so imeli status invalida III. kategorije, 2 delavca status delovnega invalida III. kategorije in 1 delavec status invalida po 143. točki ZPIZ) (**MK**, ukrep 5.2).

ZPIZ poroča, da je v letu 2018 nadaljeval s predstavitvijo poklicne rehabilitacije vabljenih zavarovancev. V tem koledarskem letu je bila uvedena novost, da se predstavi poklicna rehabilitacija tudi delodajalcem zaposlenih zavarovancev. Vabilu se je odzvalo 551 zavarovancev in 221 delodajalcev. Po individualnem razgovoru z zavarovanci in delodajalci je bilo z napotnico na obravnavo v strokovne institucije zaposlitvene rehabilitacije napotenih 348 kandidatov. Primerjalno z letom 2017 je bilo tovrstnih napotitev manj za 4,4 odstotka.

Po četrtem odstavku 181. člena ZPIZ-2 poda invalidska komisija izvedensko mnenje o obliki poklicne rehabilitacije na podlagi mnenja strokovne institucije s področja medicine dela in poklicne rehabilitacije. Izvajalci poklicne rehabilitacije so pripravili 159 poročil za izvedbo poklicne rehabilitacije, kar predstavlja 12,7 odstotka več kot v predhodnem letu, ko jih je bilo 141. Ugodnejši je tudi rezultat v kontroli pregledanih poročil, saj je bilo v dopolnitev posredovanih 22,1 odstotka poročil, ki glede na obliko in način poklicne rehabilitacije niso vsebovali vseh elementov potrebnih za kasnejšo izvedbo poklicne rehabilitacije, 77,9 odstotka poročil pa je bilo ustreznih glede oblike in načina poklicne rehabilitacije.

Na dan 31. december 2018 se je rehabilitiralo 234 zavarovancev. V letu 2018 je 108 zavarovancev na novo sklenilo pogodbo o poklicni rehabilitaciji, 103 zavarovanci so zaključili poklicno rehabilitacijo, medtem ko je bil v 82 primerih podpisan aneks k pogodbi o poklicni rehabilitaciji, zaradi podaljšanja trajanja poklicne rehabilitacije, ker so bili zavarovanci začasno ali drugače objektivno nezmožni za izvajanje le-te.

Struktura zavarovancev, ki so nastopili poklicno rehabilitacijo v letu 2018, se glede na pretekla leta ni bistveno spremenila. Med rehabilitanti še vedno prevladujejo moški (67,6 odstotka), največ vključenih je iz starostne skupine od 31 do 40 let (40,7 odstotka), druga starostna skupina pa je od 41 do 50 let (34,3 odstotka), pretežni del zavarovancev pa je zaposlenih (75 odstotka).

Kljub interesu zavoda, da se zniža delež poklicnih rehabilitacij z izobraževanjem, se je le ta v letu 2018 povečal za 8,8 odstotka v primerjavi z letom 2017, kar je posledica poročil nekaterih strokovnih institucij zaposlitvene rehabilitacije, ki iščejo rešitev izvedbe samo v izobraževanju. Pričakovani pozitivni delež poklicne rehabilitacije zavod beleži pri obliki prilagoditve delovnega mesta s tehničnimi pripomočki za 2,7 odstotka. Ostali deleži načinov poklicne rehabilitacije so se primeroma z letom 2017 znižali za: 9,2 odstotka pri kratkotrajnem usposabljanju in izobraževanju, 1,1 odstotka s praktičnim delom pri delodajalcu oz. z drugimi oblikami in 3,7 odstotka z izobraževanjem ob delu.

V okviru izvajanja *Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida* (Uradni list RS, št. 6/14) delodajalci lahko uveljavljajo sofinanciranje prilagoditev delovnega mesta tudi v okviru zahtev za sofinanciranje prilagoditev prostorov in delovnih sredstev v zvezi s pravico do premestitve delovnega invalida. V letu 2018 je uveljavljalo sodelovanje zavoda pri pokrivanju stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ob prvi premestitvi delovnega invalida 19 delodajalcev. Sklenjenih je bilo 20 tovrstnih pogodb, kar je 5 pogodb več kot v letu 2017. Vrednost vseh sklenjenih pogodb je znašala 46.862,92 evra. Najvišji znesek sofinanciranja po pogodbi je znašal 9.828,00 evra, najnižji pa 59,48 evra.

V okviru ukrepov za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov je zavod v letu 2018 sofinanciral stroške programov usposabljanja v 33 primerih. Pogodbe so bile sklenjene z 20 različnimi delodajalci. Največ pogodb je bilo sklenjenih za 1 mesec, in sicer v 19 primerih. Najdaljše usposabljanje je trajalo 10 mesecev. Vrednost vseh sklenjenih pogodb je znašala 25.600,43 evra (25.541,02 evra v letu 2017), najvišji znesek sofinanciranja po pogodbi pa je znašal 2.160,36 evra, najnižji pa 80,00 evrov.

(ZPIZ, ukrep 5.3).

Preglednica 4: Število opravljenih storitev ZRSZ za invalide in število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili

	2014	2015	2016	2017	2018
Število vključenih v delavnice VKO	n. p.	1.424	718	1.433	725
Število obravnavanih na rehabilitacijskih komisijah	991	1.030	1.063	1.044	1.165
Število vključenih v storitve zaposlitvene rehabilitacije	2.110	2.228	2.253	2.228	2.165
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o podporni zaposlitvi	71	57	113	131	126
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o zaščitni zaposlitvi	94	98	157	153	144
Število invalidov, ki jim je bila izdana odločba o nezaposljivosti	305	303	453	373	545
Število vključenih v APZ	n. p.	1.495	1.689	2.006	2.613
Število brezposelnih invalidov, ki so se zaposlili	2.929	2.717	3.375	3.155	3.101

Vir: **ZRSZ** (ukrep 5.3 in 5.4)

MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve (brez Arhiva Republike Slovenije, ki je organ v sestavi MK) so bili v letu 2018 zaposleni skupno trije (3) invalidi, od tega dva (2) za nedoločen čas in eden (1) za določen čas (na delovnem mestu pripravnika), kar pomeni, da je delež invalidov med zaposlenimi na MK v letu 2018 znašal 2,05%. Vsi invalidi so bili zaposleni na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Pri pripravniku je šlo za invalidno osebo z izobrazbo magistrske stopnje, ki opravlja pripravništvo v obdobju od 17.7.2018 do vključno 16.5.2019. Arhiv Republike Slovenije (ARS) je imel v letu 2018 zaposlena skupno dva (2) invalida, od tega enega (1) s pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas, in enega (1) zaposlenega s pogodbo o zaposlitvi za določen čas in sicer za delo na projektu (ima sklenjeno delovno razmerje za obdobje od 10.12.2018 do 31.12.2020). Delež invalidov med zaposlenimi na Arhivu Republike Slovenije je v letu 2018 tako znašal 2,86%. Vsega skupaj je bilo v

letu 2018 torej zaposlenih pet (5) invalidov, od tega trije (3) za nedoločen čas in dva (2) za določen čas, v deležu glede na vse zaposlene znaša to 2,31 % (**MK, ukrep 5.3**).

Lutkovno gledališče Maribor. V Lutkovnem gledališču Maribor so v letu 2018 zaposlovali 1 invalidno osebo za polovični delovni čas (**MK, ukrep 5.2**).

MJU poroča, da se je v obdobju od 1.1. do 31. 12. 2018 v organih državne uprave (na novo) zaposlil en pripravnik invalid (mag. znanosti, sprejet v delovno razmerje za določen čas od 17.7.2018 do 16.5.2019, v Ministrstvu za kulturo), v praktično usposabljanje pa so bili vključeni 4 dijaki s posebnimi potrebami.

V spodnji preglednici so navedeni podatki o trajanju praktičnega usposabljanja dijakov s posebnimi potrebami ter pridržanimi javnimi naročili za leto 2018 po organih državne uprave.

V organih državne uprave je bil v letu 2018 izveden en postopek pridržanega javnega naročila po določbah 31. člena *Zakona o javnem naročanju* (ZJN 3, Uradni list RS, št. 91/15) in sicer v Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v višini 75.752,65 EUR z DDV.

Preglednica 5: Trajanje praktičnega usposabljanja dijakov s posebnimi potrebami ter pridržanimi javnimi naročili za leto 2018

Organ državne uprave	Praktično usposabljanje za dijake		Izvedeno javno naročilo po določbah 31. člena Zakona o javnem naročanju
	Število	Sprejet od/do	
MJU	1	21.5. - 8.6.2018 in	NE
	1	25.4. - 23.5.2018	
MIZŠ	1	9.1. - 26.1.2018 in	NE
	1	24.5. - 21.6.2018	
MDDSZ	/	/	DA 75.752,65 EUR z DDV

Vir: **MJU**, ukrep 5.3

Po podatkih Centralne kadrovske evidence državne uprave (CKEDU) je bilo v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2018 zaposlenih 1.018 invalidov, ki so bili razporejeni po naslednjih kategorijah:

Preglednica 6: Število zaposlenih invalidov glede na kategorije

Kategorije invalidnosti	Število na dan 31. 12. 2014	Število na dan 31. 12. 2015	Število na dan 31. 12. 2016	Število na dan 31. 12. 2017	Število na dan 31. 12. 2018
Invalid II. kategorije	117	112	101	94	84
Invalid III. kategorije	770	786	827	865	894
Vojni invalid	3	3	3	4	26
Telesna okvara	37	36	35	29	8
Drugi invalidi	7	5	5	6	6
Skupaj	934	942	971	998	1.018

Vir: CKEDU, **MJU**, ukrep 5.3 in ukrep 5.4

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – splošno: V javnih zavodih s področja delovanja sektorja MAK se zavedajo problematike, zato v skladu z možnostmi, ki jih nudi grajeno okolje zaposlujejo tudi invalidne osebe. Sredstev za prilagoditve okolja in ureditev delovnega mesta javnim zavodom, se iz proračuna MK ne zagotavlja (**MK, ukrep 5.3**).

ZRSZ poroča:

- Razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev se ne spreminja - večina jih opravlja še druge naloge iz področja (aktivne politike) zaposlovanja, saj novega zaposlovanja ni,
- Čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije so pri nekaterih izvajalcih predolge (več kot 6 mesecev),
- Potreba po širitvi mreže delodajalcev, ki jo oblikujejo posamezni izvajalci storitev (možnosti za usposabljanje),
- Potreba po sistemski ureditvi statusa in pravic iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti (**ZRSZ**, ukrep 5.1, 5.2, 5.4, 5.5).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Dogodki

V okviru tega cilja je **NSIOS** sodeloval pri organizaciji in izvedbi mednarodne konference o invalidskih podjetjih, ki jo vsako leto pripravlja Zavod invalidskih podjetij Slovenije (**NSIOS**, ukrep 5.2 in 5.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Zaposlovanje ostaja najbolj učinkovito orodje socialnega vključevanja in integracije invalidov, vendar politike ne dosegajo vedno zelenih ciljev. Ena ob šibkih točk so kvote v javnem sektorju, ki so že tako nižje kot sicer, potem se pa še spoštujejo ne, kar je NSIOS izpostavil tudi v senčnem poročilu Odboru ZN za pravice invalidov in slednji je ta problem omenil tudi v svojih Zaključnih ugotovitvah (**NSIOS**, ukrep 5.2 in 5.3).

Zveza Sonček poroča, da že več kot 5 let opozarja MDDSZ, da za storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, ki pomeni tudi vključitev v delo, že 10 let ni razpisalo koncesij za izvajalce, ki izvajajo storitev kot koncesionarji oz. ni omogočilo širitev dejavnosti koncesionarjem, medtem ko je v letih 2016 do 2018 omogočilo širitev javnim zavodom za več kot 350 uporabnikov. Zato uporabniki nimajo možnosti izbire izvajalca. V zadnjih letih je bilo več osebam, ki so upravičene do vključitve v storitev vodenja varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, izdana negativna odločba oz. zavrnitev vključitve v javni zavod, ki izvaja to storitev. Pritožbeni postopki so v teku. Izvajalci storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji niso aktivni na področju iskanja možnosti dejanskega vključevanja oseb z zmerno ali kombinirano motnjo v delovne procese v rednih delovnih okoljih (**Zveza Sonček**, ukrep 5.6).

Uresničevanje petega cilja

Na področju dela in zaposlovanja invalidov je v letu 2018 v veljavo prišla novela o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, prav tako sta bila sprejeta Zakon o socialnem vključevanju invalidov in Zakon o osebni asistenci. Sprememba Zakona o socialnem podjetništvu je omogočila, da se na vse javne razpise, ki imajo pogoj, da je prijavitelj socialno podjetje, prijavijo tudi invalidska podjetja, oziroma zaposlitveni centri s statusom socialnega podjetja.

Ministrstvo za kulturo ob tem poroča o aktivnostih za zaposlovanje invalidov v raznih kulturnih institucijah, ZPIZ in URI Soči pa sta urejala pravilnike glede zaposlitvene rehabilitacije in izvajala nekatere zaposlitvene programe.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javnodolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto višje stroške, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj obsegajo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.3 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.4 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam ali očetom;
- 6.5 zagotavljanje posebno ranljivim skupinam invalidov, npr. invalidnim ženskam, starejšim in težjim invalidom, dostop do mehanizmov za večanje socialne varnosti in zmanjšanje tveganja revščine;
- 6.6 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), Ministrstvo za finance (v nadaljevanju: MF), MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ (Direktorat za družino in Direktorat za socialne zadeve), IRSSV

Kvantitativni podatki

IRSSV poroča, da so v letu 2017 končali projekt **Priprava podlag za izvedbo pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje systemskega zakona o dolgotrajni oskrbi** (naložbo sofinancirata RS in EU iz Evropskega socialnega sklada), ki je med drugim obsegal pripravo orodij za ugotavljanje potreb uporabnikov, metodiko postopka ter ugotavljanje upravičenosti do storitev dolgotrajne oskrbe in pa razvoj spletne aplikacije za spremljanje in načrtovanje storitev dolgotrajne oskrbe.

Namen projekta je v prvem cilju razviti orodje za ocenjevanje potreb uporabnikov, ki bo testirano v pilotnih projektih dolgotrajne oskrbe in ki bo kasneje prilagojeno in uporabljeno v okviru nove zakonodaje in sistema dolgotrajne oskrbe. Orodje za oceno potreb bo služilo za ugotavljanje, ali so zavarovanci dolgotrajne oskrbe upravičeni do storitev ali sredstev, ki bodo izhajala iz sistema

dolgotrajne oskrbe. Razvoj tovrstnega orodja bo omogočal na podlagi enotnih kriterijev in postopka ugotoviti potrebe uporabnika po dolgotrajni oskrbi, obseg in vsebino potrebne pomoči ter stopnjo (višino) upravičenosti. Drugi cilj projekta je razviti spletno aplikacijo, ki bo omogočala oblikovanje indeksa dolgotrajne oskrbe v RS. Indeks bo ponujal enostaven vpogled v pokritost občin in regij s storitvami dolgotrajne oskrbe na eni strani in potrebami ljudi na drugi strani. Z razvojem spletne aplikacije bomo tako pridobili orodje, ki bo uporabno tako za načrtovalce storitev dolgotrajne oskrbe, politične odločevalce in raziskovalce kot tudi za same uporabnike dolgotrajne oskrbe. Spletna aplikacija bo namreč na enem mestu zbrala, popisala in smiselno urejala vse podatke, ki jih potrebuje uporabnik storitev dolgotrajne oskrbe kot tudi koordinator oskrbe. Na ta način bo omogočala (na zanesljivih podatkih utemeljeno) načrtovanje dograjevanje mreže storitev dolgotrajne oskrbe, olajšala delo koordinatorju oskrbe pri načrtovanju in oblikovanju individualnega načrta, uporabniku storitev dolgotrajne oskrbe (in njihovim svojcem) pa hiter in enostaven pregled storitev dolgotrajne oskrbe njemu najbližjih in najbolj ugodnih možnosti znotraj novega sistema.

Projekt predvideva trajnost rezultatov, saj bodo končni izdelki uporabljeni v pilotnih projektih dolgotrajne oskrbe in nadalje v novem sistemu dolgotrajne oskrbe. Rezultati projekta bodo tako namenjeni širokemu krogu ljudi, različnim javnostim in hkrati združevali različne uporabnosti na področju dolgotrajne oskrbe.

V letu 2018 se je projekt začel izvajati v pilotnih okoljih, in sicer v Krškem, Celju in Dravogradu. IRSSV je na podlagi tega v začetku leta 2019 pričel izvajati evalvacijo pilota (*IRSSV, ukrep 6.6*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Zakonodaja v pripravi

Tveganje revščine, še bolj pa revščina sama, ostaja osrednji problem povprečnega slovenskega invalida. Pri **NSIOS** so podpirali prizadevanja za dvig prejemkov iz naslova *Zakona o socialnem vključevanju invalidov* in sprejeli sklep, da opravijo pregled pravic in prejemkov, ki jih dobivajo invalidi in primerjalno analizo višin in trendov glede na druge prejemke in druge države ter da nato na podlagi tega skupaj z invalidskimi organizacijami začnejo kampanjo zagovorništva za dvig življenjske ravni invalidov (*NSIOS, ukrep 6.1*).

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2018 je na področju finančno-socialne varnosti pomemben premik predstavljal začetek izvajanja priprave podlag za izvedbo pilotnih projektov dolgotrajne oskrbe v pilotnih okoljih. Na drugih področjih finančno-socialne varnosti pa se je, kljub temu, da kot poudarja NSIOS, revščina ostaja osrednji problem povprečnega slovenskega invalida, v letu 2018 izvajalo relativno malo aktivnosti. Pri NSIOS omenjajo, da so podpirali prizadevanja za dvig prejemkov iz naslova *Zakona o socialnem vključevanju* in sprejeli sklep, da na podlagi poglobljene primerjalne analize začnejo kampanjo zagovorništva za dvig življenjske ravni invalidov.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalnik stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s praviimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi ohranjajo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z *Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju* zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Ukrepi:

- 7.1 zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije *International Classification of Functioning, Disability and Health*);
- 7.2 spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je prožnejše zagotavljanje zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.3 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZZS financira obnovitveno rehabilitacijo);
- 7.4 spodbujanje dejavne vloge invalidov pri reševanju njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju;
- 7.5 izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi;
- 7.6 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini;
- 7.7 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.8 izboljšanje znanja ali védenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na njihovo invalidnost in potrebe;
- 7.9 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter o obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.10 izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje;
- 7.11 vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije idr.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MGRT, MP, MZ, IRSSV, NIJZ, NSIOS, ZPIZ, ZZZS, SOUS, YHD, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

ZPIZ, ZZZS, MP, MZ

Sprejeta zakonodaja

MZ poroča, da je bil v letu 2018 sprejet nacionalni program za duševno zdravje *Resolucija o nacionalnem programu za duševno zdravje 2018-2028* (Uradni list RS, št. 24/18), ki prenaša težišče interdisciplinarne obravnave duševnih motenj na primarno zdravstveno raven. V letu 2019 bodo že začeli delovati prvi centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov in centri za duševno zdravje odraslih, vključno z mobilnimi timi za skupnostno obravnavo (community mental health). Mreža centrov za duševno zdravje je zasnovana na regijskem načelu in bo do leta 2028 odpravila neenakosti v dostopnosti do storitev za duševno zdravje za vse, zlasti pa za ranljive skupine prebivalstva (**MZ**, ukrep 7.1).

V letu 2018 so bile sprejete spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 64/18) in *Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov* (Uradni list RS, št. 64/18) (**ZZZS**, ukrep 7.5).

S spremembami in dopolnitvami Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: novela pravil) se zasledujejo naslednji cilji:

1. sprememba (zastarelih) ureditev posameznih področij zaradi razvoja medicinske stroke;
2. enakopravnejša obravnava zavarovanih oseb;
3. zagotavljanje bolj primerne, kakovostne in varne zdravstvene obravnave;
4. lažja in hitrejša dostopnost do zdravstvenih storitev;
5. poenostavitev postopkov uveljavljanja pravic z odpravo administrativnih ovir;
6. racionalizacija izvajanja zdravstvenih storitev;
7. usklajitev z organizacijo dela izvajalcev;
8. usklajitev z zakonodajo;
9. odprava pravnih praznin in nejasnih ureditev;
10. odprava notranjih neskladij besedila Pravil.

Novela pravil vključuje naslednje vsebinsko zaokrožene sklope, ki se nanašajo na:

- I. pravico do zdravstvenih storitev;
- II. pravico do storitev zobozdravstvene dejavnosti;
- III. pravico do zdraviliškega zdravljenja;
- IV. pravico do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje;
- V. pravico do zdravil in živil na recept;
- VI. pravico do spremstva;
- VII. pravico do pripomočkov;
- VIII. pravico do zdravljenja v tujini;
- IX. pravico do nadomestila plače;
- X. pravico do povračil potnih stroškov;
- XI. druge določbe glede pravic in njihovega uveljavljanja.

Vsebinski sklopi vključujejo naslednje bistvene spremembe in dopolnitve določb pravil:

I. Pravica do zdravstvenih storitev

1. sprememba opredelitve zdravstvenih storitev, ki ne sodijo med pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: OZZ) zaradi jasnejše opredelitve v skladu z medicinsko doktrino (estetski posegi) oz. usklajitve z zakonodajo (cepljenja);
2. sprememba opredelitve pravice do preventivnih zdravstvenih storitev v osnovni zdravstveni dejavnosti zaradi usklajitve z zakonodajo (ZZVZZ);
3. sprememba opredelitve pravice do oploditve z biomedicinsko pomočjo zaradi medicinske doktrine in usklajitve z medicinsko prakso njenega izvajanja;
4. sprememba uveljavljanja patronažne zdravstvene nege in zdravstvene nege na domu zaradi racionalizacije izvajanja zdravstvenih storitev ter lažje in hitrejša dostopnosti do zdravstvenih storitev;

5. sprememba standarda zdravstvenih storitev po času izvedbe in vrsti zdravstvenih storitev, ki sodijo v ta standard, zaradi uskladitve z zakonodajo in glede na organizacijo dela izvajalcev, ob sočasnem upoštevanju opozoril Varuha človekovih pravic;
6. jasnejša ureditev standarda zdravstvenih storitev izbranega osebnega ginekologa na sekundarni in terciarni ravni zdravstvene dejavnosti po času izvedbe;
7. sprememba ureditve o napotitvi zaradi uskladitve z zakonodajo, večje jasnosti in notranje skladnosti besedila pravil, ki vključuje tudi:
 - spremembo vrst zdravstvenih storitev, za katere se uporablja delovni nalog in napotnica;
 - spremembo opredelitve najdaljše dopustne čakalne dobe;
 - spremembo veljavnosti napotnice;
 - določitev roka za predložitev napotnice in roka za izdajo izvida;
 - spremembo standarda zdravstvenih storitev po času uveljavljanja;
 - spremembo ureditve pravic in obveznosti v zvezi s čakalnimi dobami;
 - določitev pooblastil kliničnega psihologa.

II. Pravica do storitev zobozdravstvene dejavnosti

1. uskladitev obsega pravice do preventivnih zobozdravstvenih pregledov z zakonodajo;
2. sprememba ureditve pravice do zobno-protetičnih pripomočkov (v nadaljnjem besedilu: ZPP) zaradi napredka medicinske stroke in jasnejše ureditve pravice;
3. nova ureditev pravice do zobno-protetične rehabilitacije (v nadaljnjem besedilu: ZPR) s pomočjo zobnih vsadkov in ZPP na vsadkih z določitvijo podrobnejšega obsega pravice (zdravstvena stanja in starostno obdobje, ki so indikacija; stanja, ki so kontraindikacija; število zobnih vsadkov), njihovih standardov (doba trajanja, garancijska doba), postopka uveljavljanja pravice in začetka izvajanja določb pravil. Predlog je usklajen s predstavniki UKC Ljubljana, Stomatološke klinike in Kirurške klinike, Kliničnega oddelka za maksilofacialno in oralno kirurgijo;
4. podrobnejša ureditev pravice do ortodontskega zdravljenja zaradi jasnejše ureditve pravice, pri čemer je na novo urejena pravica do ortodontskega zdravljenja oseb s težko skeletno nepravilnostjo, ortodontsko zdravljenje pa je potrebno kot priprava na ortognati poseg (ta se zagotavlja v breme OZZ);
5. sprememba standardnih materialov in trajnostne dobe zobozdravstvenih storitev in ZPP zaradi napredka medicinske stroke in jasnejše ureditve pravice;
6. natančnejša ureditev pravice do popravila, prilagoditve in novega ZPP;
7. sprememba postopka uveljavljanja pravic do zobozdravstvenih storitev v zvezi s pooblaščenimi zdravniki, z napotitvami in s predlogom načrta zobno-protetične rehabilitacije, zaradi nove ureditve pravice do ZPR s pomočjo zobnih vsadkov in notranje skladnosti pravil.

III. Pravica do zdraviliškega zdravljenja

1. nova indikacija za zdraviliško zdravljenje pri boleznih dihal (idiopatska (družinska) in kronična tromboembolična pljučna arterijska hipertenzija) zaradi medicinske doktrine;
2. nov razlog za odlog začetka in prekinitve zdraviliškega zdravljenja.
3. podrobnejša ureditev standarda prehrane zavarovane osebe ter nastanitve in prehrane spremljevalca slepe zavarovane osebe med zdraviliškim zdravljenjem, ki se izvaja na stacionarni način, zaradi večje jasnosti pravne ureditve;

IV. Pravica do obnovitvene rehabilitacije invalidov in udeležbe v organiziranih skupinah za usposabljanje

Opustitev omejitve uveljavljanja zdraviliškega zdravljenja, če je bila predhodno izvedena obnovitvena rehabilitacija invalidov ali udeležba v organiziranih skupinah za usposabljanje, zaradi uskladitve z zdravstvenimi stanji, ki so indikacija za zdraviliško zdravljenje in zaradi različnega namena (pričakovanega učinka) obeh storitev.

V. Pravica do zdravil in živil na recept

1. sprememba opredelitve magistralnih zdravil zaradi notranje skladnosti besedila pravil;
2. jasnejša opredelitev pravice do magistralnih zdravil na recept glede na njihovo določitev (razvrščana na listo zdravil in določena s Seznamom magistralnih zdravil, ki je Priloga pravi) in posledično predpisovanje njihovih imen;
3. določitev starosti otrok, katerim se lahko predpišejo magistralna zdravila na recept, iz strokovno medicinskih razlogov in enakopravnejše obravnave zavarovanih oseb;

4. sprememba Seznama magistralnih zdravil zaradi spremembe naziva industrijsko izdelane mazilne podlage zaradi novega distributerja;
5. dopolnitev relevantnih določb pravil, ki urejajo zdravila na recept, z ureditvijo živil na recept, zaradi jasnosti ureditve in odprave pravnih prazin;
6. ukinitve doplačila za izdano zdravilo na recept, ki je predpisano s splošnim imenom, če nima določene najvišje priznane vrednosti zaradi neizvedljivosti;
7. sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti zdravila in živila v skladu z Direktivo 2011/24/EU o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem varstvu (v nadaljnjem besedilu: Direktiva 2011/24/EU) ter zdravila in živila kupljenega v tujini zaradi motnje v preskrbi na slovenskem trgu zaradi uvedbe elektronskega recepta (v nadaljnjem besedilu: e-recept) v Republiki Sloveniji (v nadaljnjem besedilu: RS) zaradi čim hitrejšega začetka zdravljenja in enakopravnejše obravnave zavarovanih oseb pri uveljavljanju pravice do zdravil in živil ter zaradi odprave administrativnih ovir za zavarovane osebe in izvajalce;
8. ukinitve možnosti uvedbe potrjevanja receptov za zdravila in živila z omejitvijo predpisovanja zaradi nepotrebnosti glede na možnost določitve omejitev predpisovanja in omejitev izdajanja zdravil in živil;
9. sprememba predpisa zdravila in živila na recept ob odpustu iz bolnišnice zaradi uskladitve s pooblastilom napotnega zdravnika za zdravljenje zavarovane osebe;
10. sprememba količine izdanega zdravila, predpisanega na enoletni obnovljivi recept, zaradi možnosti, da se izda za celotno enoletno obdobje brez dodatnega recepta za manjkajočo količino;
11. sprememba načina predpisovanja receptov za t. i. draga zdravila (cena pakiranja presega 200 eurov) zaradi uvedbe e-recepta in izvajanja pravila mesečne izdaje dragega zdravila;
12. določitev roka za naslednjo (ponovno) izdajo dragega zdravila zaradi izvedbe pravila mesečne izdaje dragega zdravila;
13. sprememba dodelitve in predpisovanja receptov za osebno rabo glede na njihov namen in zaradi zagotavljanja bolj primerne, kakovostne in varne zdravstvene obravnave;
14. sprememba postopka uveljavljanja pravice do zdravil in živil zaradi uvedbe e-recepta, ki vključuje tudi določitev pogojev za predpis recepta na prednatisnjeni (papirnati) listini (v nadaljnjem besedilu: papirnati recept) ter spremembo roka za prevzem zdravila in živila v lekarni v RS na podlagi papirnatega recepta.

VI. Pravica do pripomočkov

1. sprememba opredelitve izraza "medicinski pripomoček" (v nadaljnjem besedilu: MP), ki označuje le tisti MP, ki se izda na naročilnico;
2. prenos vseh pogojev za uveljavitev pravice do dihalnih aparatov in MP pri zdravljenju sladkorne bolezni v splošni akt skupščine zavoda iz drugega odstavka 64. člena pravil – *Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov* (v nadaljnjem besedilu: Sklep o določitvi zdravstvenih stanj za MP);
3. uvedba novih MP z namenom systemske ureditev zagotavljanja MP (vakuumaska opornica z izravnalnim podplatom, sprejemnik za kontinuirano merjenje glukoze) oz. boljšim nadzorom zavarovanih oseb nad sladkorno boleznijo (testni trakovi tudi za optično določanje ketonov v urinu);
4. izključitev pravice do gonilnika za voziček, potisne paličice z navojem in navadne lancete, saj se več ne predpisujejo in izdajajo;
5. sprememba postopkov zagotavljanja elastomernih črpalk in aparatov za nadomestno komunikacijo zaradi poenostavitve oz. racionalizacije postopkov;
6. natančnejša ureditev pravice do vzdrževanj, popravil in prilagoditev MP z jasnejšo razmejitvijo;
7. sprememba obdobja izposoje MP zaradi aktivnega upravljanja pravice do MP;
8. nova opredelitev cenovnega standarda MP in cene, tudi zaradi uskladitve z zakonsko terminologijo;
9. nova opredelitev dobe trajanja;
10. skrajšanje dobe trajanja (npr. inzulinska črpalka, nekatere kanile);
11. ureditev veljavnosti naročilnice v pravilih in sprememba ureditve obnovljive naročilnice;
12. sprememba dolžnosti dobaviteljev glede zagotavljanja:

- minimalnega nabora MP na izdajnih mestih predlog, hlačnih predlog (plenic), posteljnih podlog za enkratno uporabo in fiksirnih hlačk, zaradi optimalnega zagotavljanja zalog velikega števila volumensko obsežnih MP različnih proizvajalcev;
 - pripomočkov iz skupin MP pri umetno izpeljanem črevesju, pri težavah z odvajanjem seča, pri zdravljenju sladkorne bolezni in obvezilnih materialov zavarovani osebi z namenom, da zavarovane osebe te MP dobijo takoj, ne pa šele po 24 urah;
13. sprememba podrobnejše ureditve pravice do povračila stroškov vrednosti MP v skladu z Direktivo 2011/24/EU zaradi odprave administrativnih ovir;
 14. delna sprememba prihodnje ureditve celotnih plačil in doplačil MP dobaviteljem, kot je bila sicer v pretežni meri določena že leta 2014.

VII. Pravica do zdravljenja v tujini

1. sprememba opredelitve prevoznih stroškov, ki ne sodijo med pravice iz OZZ, zaradi notranje uskladitve besedila pravil;
2. določitev preračuna stroškov zdravstvenih storitev in potnih stroškov iz tuje v domačo valuto zaradi odprave pravne praznine;
3. širitev pravice do spremstva zavarovane osebe, starejše od 18. let, zaradi uskladitve z dosedanja prakso;
4. dopolnitev vprašanj, ki so predmet mnenja konzilija izvajalca na terciarni ravni, zaradi sprememb določb o pravici do potnih stroškov;
5. sprememba ureditve akontacije za potne stroške zaradi spremembe opredelitve pravice do povračila potnih stroškov;
6. sprememba vrste dokazil, ki se predložijo zahtevam za povračilo stroškov, zaradi sprememb oblik posameznih dokazil.

VIII. Pravica do spremstva

1. izključitev nezdravstvenega ("drugega") razloga za uveljavljanje pravice do spremstva zaradi vezanosti pravic na zdravstveno stanje zavarovane osebe;
2. jasnejša opredelitev zavarovanih oseb, ki imajo pravico do spremstva zaradi duševne ali telesne prizadetosti.

IX. Pravica do nadomestila plače

1. širitev pravice za spremljevalca zavarovane osebe v primeru zdravljenja v tujini;
2. določitev delovnega koledarja za zavarovance, ki so samostojni zavezanci za plačilo prispevkov, s ciljem enakopravne obravnave zavarovancev;
3. opustitev nepotrebne določbe glede obračuna nadomestila;
4. določitev roka, v katerem mora izbrani osebni zdravnik posredovati predlog imenovanemu zdravniku v primeru predhodno nezaključene začasne zadržanosti od dela, o kateri je odločil imenovani zdravnik oz. zdravstvena komisija.

X. Pravica do povračil potnih stroškov

1. sprememba pravice do povračila prevoznih stroškov ter stroškov prehrane in nastanitve v RS in tujini zaradi razlikovanja ureditve, ki velja v Sloveniji in drugih državah, in zaradi natančnejše opredelitve;
2. sprememba vrste dokazil, ki se predložijo zahtevam za povračilo potnih stroškov.

XI. Druge določbe glede pravic in njihovega uveljavljanja

1. sprememba uveljavljanja zdravstvenih storitev brez kartice zdravstvenega zavarovanja zaradi uskladitve pravil z drugim splošnim aktom zavoda in zaradi sistematike pravil;
2. sprememba dopustnih plačil in doplačil zdravstvenih storitev, vključno z MP, zaradi jasnejše ureditve in notranje skladnosti pravil;
1. sprememba ureditve, kateri imenovani zdravnik odloča v postopkih iz 81. člena ZZVZZ in katera območna enota zavoda odloča v postopkih iz 84. člena ZZVZZ zaradi enovitosti zavoda.

Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 64/18) - v skladu z določili drugega odstavka 64. člena pravil Skupščina ZZZS določi MP in zdravstvena stanja ter druge pogoje, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega MP. Določba velja tako v primeru določitve novih MP kot tudi v primeru

spremembe zdravstvenih stanj pri posameznih MP, ki so že določeni v okviru natančnejšega obsega pravic do MP. Ta sklep je bil sprejet zaradi novele Pravil OZZ.

V pripravi so tudi ostali podzakonski predpisi in spremembe ter dopolnitve podzakonskih predpisov s področja MP, in sicer naslednjih predpisov:

- *Pravilnik o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja* - določa vsebino seznama medicinskih pripomočkov in izhodišča pri določitvi cenovnih standardov za posamezne vrste MP v primerih izdaje in izposoje; pogodbenih cen za pripomočke (artikle), cen v primerih izjemnih odobritev MP (tretji odstavek 259. člena Pravil OZZ) in odobritve funkcionalno ustreznih medicinskih pripomočkov. Namen tega pravilnika je tudi zagotavljanje enakih pripomočkov (artiklov) po enaki ceni, ne glede na to, pri katerem dobavitelju (lekarni ali specializirani prodajalni) bodo izdani.
- Sklep o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja – v skladu z drugim odstavkom 111. člena Pravil OZZ sodijo med standarde pri medicinskih pripomočkih tudi osnovne zahteve kakovosti, ki določajo materiale, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost medicinskega pripomočka in so dosegljivi na slovenskem trgu, ter druge zahteve, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost medicinskega pripomočka (**ZZZS, ukrep 7.5**).

Programi

MZ poroča o izvedbi pilotnih projektov, ki bodo podpirali prehod v izvajanje sistemskega zakona o dolgotrajni oskrbi. Namen projekta je testiranje predlaganih rešitev na področju dolgotrajne oskrbe na ravni države z namenom vzpostavitve sistema, ki bo integriran, dostopen, usmerjen v uporabnika in koordinirane skupnostne oblike pomoči ter v vsem finančno vzdržen. Projekt traja od junija 2018 do junija 2020, njegova vrednost pa znaša 6.100.000,00 EUR (kohezijska sredstva) (**MZ, ukrep 7.1**).

Poleg tega **MZ** še navaja:

1. Spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju. **MZ** (Direktorat za zdravstveno varstvo) je v letu 2018 izvedlo javni razpis za sofinanciranje programov na področju zdravja v skupni višini 160.000,00 €. Navedeni nosilci so bili izvajalci programov za invalide.
2. Oskrba kroničnih ran, stom in inkontinence na primarnem nivoju. Delovna skupina je pripravila dokumente za področje inkontinence, rane, stome. Poteka dialog s primarnim nivojem glede možnosti implementacije (**MZ, ukrep 7.4**).

Skladno s 50. in 51. členom pravil **ZZZS** vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi boleznimi/stanji udeležbo v skupinski in njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustreznna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja.

Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu **ZZZS**, ki ga sprejeme Skupščina **ZZZS**. V letu 2018 je bilo za ta namen realiziranih 3.369.991 EUR.

Na podlagi sklepa Upravnega odbora **ZZZS**, **ZZZS** izvede vsako leto javni razpis za izbiro organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije. Izbrani so bili naslednji izvajalci:

- Društvo psoriatikov Slovenije;
- Združenje multiple skleroze Slovenije;
- Društvo distrofikov Slovenije;
- Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami;
- Zveza paraplegikov Slovenije;
- Slovensko društvo za celiakijo;
- Sonček Zveza društev za cerebralno paralizo;
- Društvo paralizikov Slovenije (**ZZZS, ukrep 7.7**).

ZZZS je z izbranimi osmimi organizatorji sklenil pogodbe o sofinanciranju programa skupinske obnovitvene rehabilitacije za leto 2018. Skladno z določili razpisne dokumentacije in sklenjene pogodbe so izbrani organizatorji odgovorni za izvedbo programa in izbiro udeležencev, ki poteka v sodelovanju z ustrezno kliniko ali inštitutom.

ZZZS je na svoji spletni strani dne 19. 11. 2018 objavil:

- Javni razpis za izvajanje programa izdaje in izposoje medicinskih pripomočkov, na katerem so lahko sodelovale lekarne in specializirane prodajalne za izvajanje prometa z MP na drobno, ki so registrirane kot pravne osebe ali samostojni podjetniki za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa, in izpolnjujejo pogoje, določene z Dogovorom o MTP in pogoje, določene s to razpisno dokumentacijo. Na tem razpisu so lahko sodelovali le ponudniki, ki še niso pogodbeni partnerji ZZZS-ja za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa;
- Javni razpis programa izvajanja šolanja psov vodičev slepih zavarovanih oseb za obdobje od 1. 3. 2019 do 29. 2. 2024, na katerem so bili določeni novi pogoji in določena nova, povišana cena za psa vodiča slepih (**ZZZS, ukrep 7.3**).
- V okviru Splošnega dogovora za pogodbeno leto 2018 in pripadajočih aneksov so bila opredeljena dodatna sredstva za:
 - širitev kapacitet v šestih Varstveno delovnih centrih (skupaj 54 mest);
 - širitev kapacitet v CUDV Dornava, NAPREJ in VDC Nova Gorica za program rehabilitacije po poškodbi glave (63 mest);
 - širitev kapacitet v CUDV Draga (39 mest) (**ZZZS, ukrep 7.5 in 7.7**).

NIJZ poroča o naslednjih programih:

- Vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi so pri **NIJZ** uvrstili med teme pilotnih projektov Skupaj za zdravje (2013-2016) in MoST (2017-2020), katerih široki okvir je prenova preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni. Prve ugotovitve kažejo nezavidljivo stanje glede zagotavljanja potreb oseb z oviranostmi pri dostopu do zdravstvenih storitev v zdravstvenih domovih. Projekt MoST je implementacijski projekt za rešitve, razvite v projektu Skupaj za zdravje ter predstavlja podporno komponento projekta »Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih«. (**NIJZ, ukrepa 7.2 in 7.3**).
- MZ vodi projekt »Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih«, financiran s sredstvi Evropskega socialnega sklada, ki poteka od 1.1.2018 do 31.12.2019. Projekt poteka v 25 zdravstvenih domovih; 16 v vzhodni kohezijski regiji, 9 v zahodni kohezijski regiji. Zdravstveni domovi, ki sodelujejo v projektu, morajo izdelati presojo ustreznosti objektov in komunikacijskih ukrepov ZD za osebe z gibalno in senzorično oviranostjo. Skladno s Standardom za zagotavljanje enakosti v zdravstveni oskrbi ranljivih skupin morajo izdelati samooceno zdravstvenega doma glede zagotavljanja enakosti v zdravstveni oskrbi ranljivih skupin z načrtovanjem in izvajanjem ukrepov. Projekt zagotavlja investicijska sredstva za izboljšanje dostopnosti za gibalno in slušno ovirane osebe. V več okoljih so bile v letu 2018 te investicije že izvedene.
- V projektnih okoljih so se vzpostavile lokalne skupine za krepitev zdravja, ki združujejo vse zainteresirane deležnike, vključno z organizacijami bolnikov, oseb z zmanjšanimi zmognostmi ipd; te skupine morajo izdelati strategijo in akcijski načrt za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v občini ter predlagati ustrezne ukrepe (**NIJZ, ukrep 7.2 in 7.4**).
- Vse Svitove kontaktne točke, OE in svojo terensko ekipo so opremili z namiznimi modeli debelega črevesa, ki so v pomoč tudi pri demonstraciji slepim osebam, saj se lahko modela dotaknejo in otipajo različne spremembe na črevesu. Izdelali so navodila za sodelovanje v Programu Svit v obliki stripov. Taka navodila so uporabna predvsem za osebe s kognitivnimi težavami. Navodila bodo predvidoma v 2019 dostopna tudi v obliki knjižice ter plakatov. Poleg tega imajo kot vsa leta na voljo navodila za sodelovanje v Programu Svit tako v zvočni obliki kakor v znakovnem jeziku, kolonoskopski centri pa naj bi bili dostopni tudi za gibalno ovirane (tega sicer v praksi ne preverjajo) in tudi spletna stran Programa Svit je narejena tako, da je berljiva tudi slepim, ki za pregledovanje spletnih vsebin uporablja posebno orodje za

prevajanje besedila v brajico (*ukrep 7.4*). V letu 2018 so pričeli s prenovo spletne strani Programa Sviti, ki bo zaključena v letu 2019, novost pa bo med drugim tudi prilagoditev spletne strani za slabovidne osebe, saj bo možna nastavitev velikosti črk ter barvnega kontrasta celotne spletne strani (**NIJZ**, *ukrep 7.4*).

NIJZ poroča, da so v letu 2018 izdali priročnik za zdravstvene delavce z naslovom Ne slišim vas!, ki bo v pomoč pri komuniciranju z gluhi in naglušnimi osebami v zdravstvenih obravnavah. V njem je na kratko predstavljena zakonodaja s tega področja (pravice in obveznosti obeh strani), predvsem pa se osredotoča na praktične napotke za delo in dobre ter malo manj zgledne primere iz prakse. Priročnik dopolnjuje tudi približno 200 videov s kretnjami posameznih besed in vprašanj v znakovnem jeziku, ki so v zdravstvu najbolj pogosto uporabljene. Priročnik ni mišljen kot orodje, ki bo zdravstvene delavce naučilo samostojne komunikacije z gluhi in naglušnimi, temveč kot orodje za razumevanje pravilne komunikacije s to skupino ljudi. (**NIJZ**, *ukrep 7.8*).

NIJZ je v okviru projekta »Nadgradnja in razvoj preventivnih programov ter njihovo izvajanje v primarnem zdravstvenem varstvu in lokalnih skupnostih« razvil tudi modul usposabljanja za pridobivanje kompetenc za vključevanje oseb z gibalno in senzorično oviranostjo v preventivne programe; usposabljanje bo potekalo v 2019 in je namenjeno zdravstvenim delavcem in sodelavcem v centrih za krepitev zdravja, ki delujejo v zdravstvenih domovih. Učinek tega ukrepa bo viden v 2020 (**NIJZ**, *ukrep 7.8*).

Dogodki

ZZZS je v letu 2018 izvedel vsebinsko posodobitev in elektronsko izdajo brošure »Pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja«, v okviru katere je posebej opisana tudi pravica do medicinskih pripomočkov, ki jih uporabljajo tudi invalidne osebe.

Poleg tega je **ZZZS** v letu 2018 posodobil in ponatisnil tudi tematske zloženke, ki so namenjene tudi invalidom, in sicer: »Naročanje na zdravstvene storitve z napotnico, čakalne dobe in vodenje čakalnih seznamov«, »Varstvo pravic iz OZZ«, »Načrtovano zdravljenje v tujini«, »Kaj je dobro vedeti o zdravstvenem zavarovanju pred odhodom v tujino«, »Pravica do specialistično ambulantne dejavnosti«, »Kdo je farmacevt svetovalec?«, zgolj v elektronski obliki pa je **ZZZS** posodobil tudi zloženki »Pravica do potnih stroškov« in »Pravica do osnovne zdravstvene dejavnosti« (**ZZZS**, *ukrep 7.3*).

MZ poroča o naslednjih dogodkih (investicijah):

1. Nakup naprave za robotizirano vadbo hoje, URI SOČA

Predmet investicije je bil nakup naprave za robotizirano vadbo hoje, ki omogoča gibanje za paciente, ki zaradi poškodb ali bolezni živčevja gibanja še niso zmožni gibanja in bi ležali v postelji ali sedeli v vozičku. Nakup naprave v višini 397.537 eura je financiralo MZ. Naprava je bila konec septembra 2018 predana v uporabo URI SOČA.

2. URI SOČA – OBJEKT VIJOLICA

Investicija se izvaja v dveh fazah. Temeljni cilj investicije je rušitev in novogradnja trakta B (oddelkov A2 in C2), adaptacija, delna rušitev in novogradnja trakta A (oddelkov A in C) ter prenova centralnega dela v objektu Vijolica v URI Soča. Namen investicije je zmanjšati tveganje za možnost okužb, zadostiti naraščajočemu številu koloniziranih bolnikov, izboljšati kakovost bivanja bolnikov, poleg tega pa zagotoviti ustrezno protipotesno varnost, zadostiti vsem drugim tehničnim zahtevam in pravilom objekta ter izboljšati učinkovitost rabe energije in s tem zmanjšati stroške in negativne vplive na okolje. V mesecu marcu 2017 se je zaključila I. faza investicije, pogodba za izvedbo II. faze investicije je bila sklenjena 16. 5. 2018 v višini 4.779.418,28 EUR z vključenim DDV (delež MZ: 2.317.000,00 EUR z vključenim DDV, preostanek URI Soča). Vse pogodbene obveznosti bodo končane predvidoma v maju 2019.

3. Novogradnja Oddelka za invalidno mladino in rehabilitacijo Splošne bolnišnice "Dr. Franca Derganca" Nova Gorica na Stari Gori – 1. FAZA

Osnovni cilj investicije je ustvariti kakovostno prostorsko osnovo in pogoje za opravljanje dejavnosti, ki se odvija na Oddelku za invalidno mladino in rehabilitacijo, tako za daljši in krajši hospitalni del, kot tudi za dnevni center. Investicija bo narejena v skladu s konceptom uporabniku prijaznega okolja in večjega socialnega vključevanja mladine s posebnimi potrebami v lokalno okolje ter z razvojem deinstitucionalnih oblik varstva. Pogodba za izvedbo projekta je bila sklenjena dne 24. 4. 2018 v višini 4.455.685,88 EUR z vključenim DDV, od tega predstavljajo sredstva kohezije 2,5 milijona evrov (EU sredstva), enjeno, ostalo so proračunska sredstva. Vse pogodbene obveznosti bodo končane predvidoma v novembru 2019 (*MZ, ukrep 7.3*).

Kvantitativni podatki

Zaradi obširnosti preglednic podatke o številu izdanih naročilnic za medicinske pripomočke in o stroških medicinskih pripomočkov prikazujemo v prilogi k poročilu API (*ZZZS, ukrep 7.5*).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MP poroča, da se invalidnim osebam v okviru prestajanja kazni zapora zagotavlja enak način dostopa zdravstvenega varstva v javni zdravstveni službi kot drugim zapornikom. Zdravstvena oskrba zaprtih oseb poteka v regionalnih zdravstvenih centrih, ki zagotavljajo zaprtim osebam splošnega zdravnika, psihiatra, zobozdravnika in center za zdravljenje odvisnosti. Zaprte osebe se lahko zdravijo tudi zunaj zavoda v specializiranih klinikah in bolnišnicah. Za zdravljenje duševnih motenj se lahko zaprte osebe zdravijo v UKC Maribor, Enoti za forenzično psihiatrijo. V primerih, ko invalidna oseba potrebuje dodatno zdravstveno oskrbo ali prvo pomoč, jo opravljajo medicinske sestre, ki so zaposlene v Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij ali pa se zavodi za prestajanje kazni zapora za pomoč obrnejo na zunanje izvajalce- negovalce. Prav tako so vse invalidne osebe upravičene do vseh medicinskih in ortopedskih pripomočkov, kadar jih odobri zdravnik v javni zdravstveni službi.

Poleg navedenega je ZIKS-1F v 82. členu ZIKS-1 natančneje uredila tudi možnost prekinitve izvrševanja kazni v primerih, ko obsojenec brez tuje pomoči ni sposoben sam opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb, zavod pa mu te pomoči ne more zagotoviti (druga točka prvega odstavka 82. člena ZIKS-1). Prav tako peti odstavek 86. člena Kazenskega zakonika določa, da se kazen zapora do devetih mesecev lahko izvršuje tudi s hišnim zaporom, če glede na nevarnost obsojenca, možnost ponovitve dejanja ter osebne, družinske in poklicne razmere obsojenca v času izvrševanja kazni ni potrebe po prestajanju kazni v zavodu ali če je zaradi bolezni, invalidnosti ali ostarelosti obsojenca kazen treba in jo je mogoče izvrševati v ustreznem javnem zavodu (*MP, ukrep 7.3*).

ZPIZ poroča, da je bila podana pobuda, da se aktivno pristopi k postopku oblikovanja enotnega izvedenskega organa na področju medicine v socialnem zavarovanju v RS že na seji Sveta Zavoda dne 26.2.2015.

Svet zavoda je na 29. seji dne 21. 12. 2017 sprejel sklep, v katerem opozarja Vlado RS (tudi glede na izdane sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice in Ustavnega sodišča RS) na nujnost uvedbe instituta enotnega in neodvisnega izvedenskega organa v RS ter sprejem spremembe sistemske zakonodaje na področju pravic iz invalidnosti.

Idejo o vzpostavitvi posebnega in neodvisnega izvedenskega organa, ki bi pripravljala strokovne podlage za odločanje o posameznih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zdravstvenega zavarovanja in bil ločen od ZPIZ in ZZZS je podprl na skupnem pogovoru, ki je potekal dne 11. 12. 2017, tudi Varuh človekovih pravic. Po njegovem mnenju je vprašanje postavitve neodvisnega organa še posebej aktualno po odločitvi Ustavnega sodišča RS (Up-233/15 z dne 19.10.2017).

Uvedba instituta enotnega in neodvisnega izvedenskega organa je zapisana med cilji tako veljavnega kot tudi predhodnega koalicijskega sporazuma. Cilj enotnega izvedenskega organa na področju uveljavljanja pravic iz vseh socialnih zavarovanj bi bilo učinkovitejše in racionalnejše odločanje

izvedenskih organov, poenotenje izvedenske prakse in meril pristojnih organov ter boljša kvaliteta in večja strokovnost izvedeniške stroke.

Svet zavoda je na 4. seji dne 14.6.2018 sprejel sklep, v katerem naroča vodstvu zavoda, da z relevantnimi deležniki organizira sestanek v zvezi z uvedbo instituta enotnega in neodvisnega izvedenskega organa v RS. Sestanek v zvezi z uvedbo navedenega instituta je bil predviden 9.1.2019. Drugih aktivnosti v letu 2018 na tem področju ni bilo izvedenih (**ZPIZ, ukrep 7.11**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS, Zveza Sonček

Sprejeta zakonodaja

Zveza Sonček poroča, da je bil v letu 2017 sprejet *Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami -ZOPOPP* (Uradni list RS, št. 41/17) Zakon je bil sprejet 14. 7. 2017 in je stopil v veljavo 12. 8. 2017 in bi se morale v letu 2018 izvesti določene aktivnosti po zakonu, saj se mora zakon uporabljati od 1. 1. 2019 (**Zveza Sonček, ukrep 7.6**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so se prek svojih predstavnikov v upravnem odboru in skupščini ZZZS zavzemali za udeleževanje ukrepov znotraj tega cilja, še posebej glede obnovitvene rehabilitacije. S področjem podpornih tehnologij se ukvarjajo tudi kot fokalna točka za nadzor nad uresničevanjem Konvencije o pravicah invalidov, vendar s strani države to ostaja ena neizpolnjenih zavez. Ukrep 7.2 znotraj tega cilja je predmet redne dejavnosti članic NSIOS. Aktivnosti v kontekstu nekateri drugih ukrepov se vsebinsko prekrivajo z drugimi cilji, npr. 7.11 s poročanjem o dejavnostih v zvezi z osebno asistenco v Cilju 2 (**NSIOS, ukrep 7.2, 7.3 in 7.11**).

V skladu s pripravo reforme zdravstvenega varstva so opozarjali na potrebe invalidov, pri čemer so še posebej izpostavili težnje in nevarnosti, da se iz sistema zdravstvenega varstva izloči obnovitvena rehabilitacija in vse negativne učinke, ki bi jih to prineslo, na krčenje pravic in na problema prenosa posameznih pravic iz sistema zdravstvenega varstva v breme državnega proračuna (**NSIOS, ukrep 7.3**).

SOUS je sodelovala pri sklepanju splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost za leto 2018 z namenom izboljševanja zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje. Obseg in strošek zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, oz. osebe s statusom invalida je določen v dogovoru, ki ga vsako leto sklenejo partnerji dogovora in sicer MZ, Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in SOUS. Z dogovorom se določi skupen obseg programov zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen ter skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor skupaj s prilogami predstavlja pravno podlago za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev za tekoče leto. Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedске, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevtske, delovno terapevtske in druge rehabilitacijske storitve.

Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev za izvajalce v okviru SOUS je bila konec leta 2018 v višini 22,45 mio evrov. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje v višini 9,5 mio €, v centrih za sluh in govor v višini 2,60 mio €, v varstveno delovnih centrih in koncesionarjih v višini 3,6 mio €, v zavodih za usposabljanje v

višini 2,58 mio €, v centrih za poškodbo glave v višini 0,32 mio € ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru v višini 2,28 mio €.

Na področju zdravstvene dejavnosti je bila SOUS aktivno vključena v prvo implementiranje sprememb in dopolnitev zakona o zdravstveni dejavnosti, predvsem z vidika pogojev izvajanja zdravstvene dejavnosti za zavode s področja vzgoje in izobraževanja ter socialno varstvene zavode. V sodelovanju z ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport ter ministrstvom za zdravje so bili preverjeni posebni pogoji pri dovoljenih za opravljanje dejavnosti, posebna odločba ter možnosti izvajanja specialistične dejavnosti. Novela zakona o zdravstveni dejavnosti uvaja nove pravne podlage za delo tudi izvajalcev preko SOUS. Prav tako se na novo uvaja odgovornega nosilca, ki naj bi bil zaposlen pri izvajalcu. To novost pa bo potrebno posebej usklajevati zlasti pri manjših izvajalcih.

SOUS je v letu 2018 večkrat pisno predlagala sestanek akterjev, od ministrstva za zdravje, zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije ter MDDSZ, za uveljavitev novih kadrovskih normativov za domsko varstvo varstveno delovnih centrov, sicer posredovan v okviru pogajanj za Splošni dogovor. Novi normativi omogočajo zagotovitev enotnega standarda za uporabnike vključene v varstveno delovne centre, upoštevajo vse strokovne smernice glede na specifičnost populacije, potrebne kadrovske normative oz. potrebne zdravstvene delavce ter zagotavljajo enako dostopnost do zdravstvenih storitev primerljivih uporabnikov po celi Sloveniji. Ob uveljavitvi tri stopenske lestvice upoštevajo potrebe uporabnikov po starosti. Vseskozi je predlagana postopna uveljavitev normativov. Za uveljavitev novih normativov so potrebna dodatna sredstva v višini 3.148.258,00 evrov. Razprava o predlogu je bila dvakrat le s predstavniki ZZZS. MZ pa je sestanek prelagalo na čas po sprejemu novih normativov za področje zdravstvene nege.

Priprava predlogov normativov za standardizacijo ostalih treh skupin izvajalcev zdravstvenih storitev (za zavode za poškodbe glave, gibalno ovirane ter gluhe in naglušne) je bila zaključeno. Predlogi so pripravljeni za obravnavo na organih MZ in ZZZS (**SOUS**, ukrep 7.10).

Uresničevanje sedmega cilja

V sklopu sedmega cilja je potrebno najprej opozoriti na nacionalni program za duševno zdravje (Resolucija o nacionalnem programu za duševno zdravje 2018-2028), ki prenaša težišče interdisciplinarne obravnave duševnih motenj na primarno zdravstveno raven. MZ tudi poroča, da so bile v letu 2018 sprejete spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov. Zakon o dolgotrajni oskrbi je doživel nekaj pilotnih projektov, ki bodo podpiral prehod v njegovo izvajanje.

Ministrstvo za pravosodje poroča, da je bila sprejeta novela Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, s katero se je natančneje uredila možnost prekinitve izvrševanja kazni v primerih, ko obsojenec brez tuje pomoči ni sposoben sam opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb, zavod pa mu te pomoči ne more zagotoviti.

V letu 2018 so bile sprejete tudi spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov, s tem pa se olajša in pospeši dostop invalidov do zdravstvenih storitev. Z istim ciljem so vladne in nevladne organizacije izvajale tudi nekatere programe in dogodke.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših človekovih značilnosti, je njegov svet, v njej se človek razvija in po njej se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrezno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na *Zakonu o varstvu kulturne dediščine*, *Zakonu o knjižničarstvu*, *Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi* in *Zakonu o medijih*. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Ukrepi:

- 8.1 ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja projektov, namenjenih invalidom, iz proračunskih sredstev;
- 8.3 spodbujanje splošnih knjižnic k zagotavljanju knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluham in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.4 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter za osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom;
- 8.7 zagotavljanje knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluham in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju, v splošnih knjižnicah;
- 8.8 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v državno shemo knjižnic, prav tako pa zagotovitev, da država sistemsko financira njeno delovanje;
- 8.9 spodbujanje sodelovanja med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni;
- 8.10 povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nosilci:

MGRT, MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK

Zakonodaja v pripravi

Služba za slovenski jezik (MK) poroča, da je v pripravi nova *Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2019–2023* (ReNOJP19-23) (v nadaljevanju Resolucija), osnutek katere je bil na spletnih straneh MK objavljen novembra 2018. V okviru Resolucije je precej pozornosti namenjene tudi govorcem s posebnimi potrebami, to je slepim in slabovidnim, gluham in naglušnim in gluhoslepim.

V okviru splošnih ciljev in ukrepov so navedeni tudi naslednji cilji in ukrepi, ki se nanašajo na osebe s posebnimi potrebami:

- 3. cilj: *Spremljanje jezikovnega stanja za potrebe jezikovnega izobraževanja kot drugi ukrep navaja: »spodbujanje raziskav o vseh drugih vidikih jezikovne politike v Republiki Sloveniji (manjšinski jeziki, jeziki priseljencev in njihovih potomcev, tuji jeziki, sporazumevanje oseb s posebnimi potrebami)« (str. 17).*
- 4. cilj: *Zmožnost vseh govorcev slovenščine in oseb s posebnimi potrebami za uporabo jezikovnih priročnikov in jezikovnih tehnologij navaja kot drugi ukrep: »sprotno seznanjanje z načini poučevanja uporabe pomožne in podporne tehnologije pri osebah s posebnimi potrebami.« (str. 17).*
- 5. cilj: *Ozaveščenost o različnosti sporazumevalnih potreb in načinov sporazumevanja, ki navaja naslednje tri ukrepe, ki so vsaj deloma in posredno nanašajo na invalide in osebe (govorce) s posebnimi potrebami: (1) »senzibilizacija o različnih sporazumevalnih potrebah in zmožnostih različnih skupin in sprejemljivosti različnih oblik sporazumevanja«, (2) »priprava večpredstavnostnega gradiva z informacijami o perečih vidikih sporazumevalnih potreb ranljivih skupin govorcev in govork v RS;« in (3) »priprava in izvedba odmevne javne ozaveščevalne akcije.« (str. 18).*

V celoti pa je invalidom in osebam s posebnimi potrebami namenjeno poglavje 2.1.7 Osebe s posebnimi potrebami in prilagojenimi načini sporazumevanja. Med osebe s posebnimi potrebami šteje Resolucija gluhe in naglušne osebe, slepe in slabovidne, osebe z gluhoslepoto, osebe s specifičnimi motnjami (npr. osebe z disleksijo, osebe z slabšimi bralnimi in učnimi sposobnostmi, osebe z govorno – jezikovnimi motnjami) ter osebe z motnjami v duševnem razvoju. Že v uvodu poglavja je zapisano, da je prioritetni cilj jezikovne politike v zvezi z osebami s posebnimi potrebami omogočiti tem osebam, da v polni meri razvijejo svojo sporazumevalno zmožnost, ki bo omogočila prilagojene načine sporazumevanja. To vključuje tudi zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov in tehnologij ter didaktičnih gradiv za osebe s posebnimi potrebami. Kot pomemben cilj jezikovne politike Resolucija navaja na tem področju tudi *»priznati prilagojenim načinom sporazumevanja enakovreden položaj, kot ga ima slovenščina«*. V okviru poglavja 2.1.7 sta vključena naslednja dva cilja:

1. cilj: *Razvijanje sporazumevalne zmožnosti v prilagojenih načinih sporazumevanja z gluhoslepimi*

2. cilj: *Razvijanje in krepitev sporazumevalne zmožnosti za slepe in slabovidne, osebe s specifičnimi motnjami (npr. disleksija, slabše bralne in učne sposobnosti, govorno-jezikovne motnje ipd.) in osebe z motnjami v duševnem razvoju ter zagotovitev pogojev za učinkovito izvajanje jezikovne politike in zakonsko predvidene ureditve na tem področju*

Poglavju namenjenemu osebam s posebnimi potrebami sledi poglavje 2.1.8 Slovenski znakovni jezik, ki je namenjeno vključevanju slovenskega znakovnega jezika gluhih v slovensko jezikovno politiko. Poglavje zajema en sam cilj:

Cilj: Razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem znakovnem jeziku

Nadalje je v okviru poglavja 2.2.2 Jezikovni opis zapisano, da bodo na podlagi dosedanjih temeljnih del s področja slovenskega knjižnega jezika in slovenske slovnice v prihodnjih letih pripravljene tudi *»slovnice in slovarji za tiste, katerih materni jezik ni slovenščina, in za osebe s posebnimi potrebami«*.

Poglavje 2.2.7 Osebe s posebnimi potrebami in prilagojenimi načini sporazumevanja je prav posebej in v celoti namenjeno obravnavi jezikovne opremljenosti govorcev s posebnimi potrebami. Omenjeno poglavje obravnava (1) razvoj slovenskega znakovnega jezika in tehnične infrastrukture za zadovoljevanje potreb gluhih in naglušnih oseb, (2) razvijanju uspešnih načinov sporazumevanja z gluhoslepimi osebami in razvoj tehnične infrastrukture, namenjene gluhoslepim, (3) razvoju infrastrukture za potrebe slepih in slabovidnih oseb, (4) zagotavljanju specifičnih pripomočkov za osebe z disleksijo oz. za osebe s težavami pri branju in pisanju in (5) razvoju sodobnih tehnoloških aplikacij za osebe z motnjo v duševnem razvoju in za druge osebe, ki težje berejo in razumejo prebrano (še zlasti za osebe s poškodbo glave), ki hkrati s poenostavitvijo vsebine omogočajo lažje branje besedila (tako imenovano »lahko branje«). V okviru poglavja 2.2.7 je naveden naslednji cilj, ki so namenjeni izboljšanju stanja jezikovne opremljenosti invalidov in oseb s posebnimi potrebami:

Cilj: Opremljenost oseb s posebnimi potrebami s specifičnimi jezikovnimi in jezikovnotehnološkimi pripomočki in orodji

V okviru poglavja 2.3 Formalnopravni vidiki slovenske jezikovne politike se na invalide in osebe s posebnimi potrebami nanašata še zlasti drugi in tretji cilj:

2. cilj: *Medsebojna usklajitev posameznih sistemskih predpisov o jezikovnih pravicah*

3. cilj: *Povečanje stopnje izvajanja normativno urejenih jezikovnih pravic različnih posebnih skupin uporabnic in uporabnikov (MK, ukrep 8.6).*

Programi

MK poroča o naslednjih programih:

- **Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – muzejska dejavnost:** Na področju muzejske dejavnosti so se nadaljevale aktivnosti za uresničevanje 2. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine. Muzeji vsaj eno od razstav prilagodijo senzorno oviranim osebam, kar vključuje AV in tiskano gradivo (*MK, ukrepa 8.1 in 3.2*)
- **Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost – vizualne umetnosti:** Podatkov s tega področja za leto 2018 ni veliko, kljub temu pa ocenjujejo, da gre trend v pozitivno smer (*MK, ukrepa 8.1 in 8.2*).
- **Lutkovno gledališče Maribor:** V letu 2018 so v Lutkovnem gledališču Maribor aktivno podprli projekt z naslovom »Zvitorepčevu lutkovno paragledališče«, ki je potekal v GT22 (*MK, ukrepa 8.1 in 8.4*).
- **Lutkovno gledališče Ljubljana:** V Lutkovnem gledališču Ljubljana so v letu 2018 producirali uspešno predstavo z naslovom »Kit na plaži« v trajanju 80 minut. Predstava *Kit na plaži* je igra o drugačnosti in normalnosti, o tem, kako pomembno je na ljudi in na svet okoli sebe pogledati z drugačnimi očmi. Predstava je nastala v sodelovanju s Centrom za usposabljanje, delo in varstvo Dolfke Boštjančič Draga in s pomočjo restavracije Druga violina (*MK, ukrepa 8.1 in 8.2*).
- **Direktorat za medije:** V letu 2018 je bil na Direktoratu za medije izveden Javni razpis za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih bo v letu 2018 financirala RS iz proračuna, namenjenega za kulturo (oznaka JPR-SO-2018, v nadaljevanju Javni razpis za senzorno ovirane 2018), v okviru katerega je bilo v letu 2018 sofinanciranih skupno 9 kulturnih projektov invalidov v skupni vrednosti 172.643,00 EUR. Med njimi so bili sofinancirani 3 kulturni projekti slepih in slabovidnih (ZDSSS) v skupni vrednosti 96.968,20 EUR, 5 kulturnih projektov gluhih in naglušnih (ZDGNS) v skupni vrednosti 73.674,80 EUR in 1 kulturni projekt Društva VITA za pomoč po nezgodni poškodbi glave, ki je bil namenjen osebam z nezgodno poškodbo glave v skupni vrednosti 2.000,00 EUR. Podrobnejši podatki so na voljo v **Prilogi k poročilu API** (*MK, ukrepi 8.1, 8.2. in 8.5, pa tudi 1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5 in 3.3*).
- **Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – splošno:** Na področju institucij, ki sodijo v pristojnost MAK se je nadaljevalo uresničevanje dobrih praks. Javni zavodi so v okviru izvajanja javne službe izvedli v skladu s priporočili in pobudami MK, programske vsebine s katerimi so uresničevali pravice invalidov do dostopnosti. Muzeji upoštevajo podlage za doseganja cilja dostopnosti do informacij in vsebin iz priročnikov Dostopen muzej - smernice za dobro prakso in Muzeji, javnost, dostopnost. Tudi v arhivih in knjižnicah kljub pomanjkanju namenskih sredstev zagotavljajo dostopnost do informacij invalidom. Javni zavodi zagotavljajo uresničevanja inkluzivnosti tako, da pripravljajo takšne programe, ki so dostopni tudi invalidom. Zato selektivnih numeričnih podatkov ni (*MK, ukrepa 8.1, 8.5, pa tudi 3.1 in 3.2*).
- **Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost:** S postavk za knjižnično dejavnost ministrstvo tudi v letu 2018 ni namensko sofinanciralo posebnega nakupa gradiva za invalide, saj se knjižnice o nakupu tovrstnega gradiva odločajo avtonomno glede na ugotovljene potrebe v njihovem okolju. Je pa bil s postavk za knjižnično dejavnost sofinanciran tudi nakup knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi,

taktilne slikanice itd.). Podatki o obsegu nakupa tovrstnega gradiva v knjižnicah bodo dostopni po pridobitvi letnih poročil za leto 2018. Knjižnice ocenjujejo, da zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu, delež tovrstnega gradiva obsega manj kot 1 % celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Nakup knjižničnega gradiva je za splošne knjižnice povsem avtonomna naloga, ki jo morajo izvajati strokovno utemeljeno ter skladno s kriteriji, oblikovanimi na podlagi ugotovljenih splošnih in posebnih potreb v njihovem okolju, ki so določeni in javno objavljeni v dokumentu o nabavni politiki knjižničnega gradiva. Gradivo, ki je primerno za slabovidne uporabnike in dislektike imajo knjižnice označene s posebnimi piktogrami, lahko tudi organizirane kot posebne zbirke. Tudi v letu 2018 je ministrstvo financiralo programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, skladno z 9. členom *Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah*, ki določa knjižnicam izvedbo posebnih aktivnosti za »opredelitev ciljev, koordinacijo in izvedbo knjižničnih storitev za posebne skupine uporabnikov«. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami nadaljujejo krepitev svoje socialne vloge v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja. Ob tem navajajo naslednje tri primere dobrih praks v slovenskih splošnih knjižnicah: (1) Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika je v letu 2018 sodelovala v dvoletnem projektu »*Lahko je brati*«, ki ga izvaja zavod Risa skupaj z Univerzo v Mariboru, Zvezo Sožitje, Inštitutom Integra in Društvom Labra. Lahko branje pomeni, da je informacija dostopna, berljiva, jasna in razumljiva ljudem, ki imajo težave pri branju ter razumevanju standardnih besedil. Namenjeno je predvsem dvema glavnima ciljnim skupinama. V prvi so ljudje, ki zaradi različnih oviranosti trajno potrebujejo lahko berljive informacije in publikacije (npr. ljudje, ki doživljajo disleksijo, motnjo v duševnem razvoju, specifične učne motnje, motnje avtističnega spektra, demenco, ...). V drugo spadajo ljudje, ki imajo slabše razvito veščino branja ali slabo poznajo jezik in sčasoma mogoče ne bodo imeli več potrebe po lažje berljivih besedilih (npr. priseljenci, neizkušeni bralci, ...). Koroška osrednja knjižnica je v okviru projekta postala referenčni center za lahko branje. S tem projektom želijo prispevati k dejavnejšemu vključevanju navedenih ciljnih skupin v družbo, saj je osnovna demokratična pravica vseh dostop do kulture, literature in informacij v razumljivi obliki. (2) **Splošna knjižnica Ljutomer** je v letu 2018 skupaj z Društvom upokojencev izdala tipanko, sodelovali so tudi pri izdaji kuharske knjige z naslovom »*Mešam, kuham in uživam*«. (3) V letu 2018 so **v Kosovelovi knjižnici Sežana** za uporabnike vseh starosti z bralnimi težavami uredili zbirko, ki so jo poimenovali Nekaj posebnega. Na odprtju je sodelovala predsednica Društva slovenskih pisateljev Aksinja Kermauner. Gradivo v tej zbirki, ki ga sestavljajo knjige v brajici, knjige za slabovidne in dislektike, zvočne knjige, knjige s povečanim tiskom in knjige, ki so posebej oblikovane za lažje branje. Zvočne knjige so pridobili v sodelovanju s Knjižnico slepih in slabovidnih Ljubljana. Zbirka je nastala izključno z donatorskimi sredstvi. Knjižnica slepih in slabovidnih je tudi v letu 2018 nadaljevala pilotno sodelovanje s splošnimi knjižnicami na področju dostopnosti gradiv v prilagojenih tehnikah: postopno vključevanje splošnih knjižnic med prejemnice naslovov zvočnih knjig slovenskih avtorjev, za katere s v okviru projekta KSS in v okviru koncesije odkupili avtorske pravice (*MK, ukrepa 8.6, 8.7*).

- **Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne:** Namen projekta knjižnice slepih in slabovidnih je bil vzpostavitev in promoviranje mehanizmov in pogojev za celostno informiranost, dostop do kulturnih dobrin ter usposabljanje slepih in slabovidnih kot pogoj za njihovo enakopravno vključevanje v družbo. S projektom so pri ZDSSS zagotovili pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja ter razviti modele usposabljanja in izobraževanja za delo z novo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Knjižnica je tudi v letu 2018 sodelovala z Združenjem splošnih knjižnic na področju izboljšanja dostopnosti knjižnične dejavnosti v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. Gre med drugim za postopno vključevanje splošnih knjižnic med prejemnice naslovov zvočnih knjig slovenskih avtorjev, za katere so v okviru projekta KSS in v okviru koncesije odkupili avtorske pravice Tako so med drugim v letu 2018 vzpostavili

sodelovanje s Knjižnico Milana Jarca Novo mesto, ki je v imenu splošnih knjižnic koordinatorica za to področje (**MK, ukrepi 8.6, 8.7 in 8.8**).

- **Arhiv Republike Slovenije:** V letu 2018 so v Arhivu RS senzorno oviranim osebam prilagodili naslednje arhivsko gradivo (skupno 102 enoti gradiva): 1 celovečerni film (film je bil prilagojen za slepe, slabovidne, gluhe in naglušne, javna projekcija je bila izvedena v dvorani, ki je dostopna gibalno oviranim), 1 listina s pečatom (kopija listine in kopija pečata, predstavljena na 3. mednarodni konferenci e-ARH.si: ESS 2016-2020, uporablja se ob vodenjih po arhivu) in 100 opisov fotografij za slepe uporabnike (**MK, ukrep 8.7**).
- **Arhiv Republike Slovenije:** Pri oblikovanju in predstavitvi rešitev za invalide Arhiv RS sodeluje z reprezentativnimi invalidskimi organizacijami. V letu 2018 so tako sodelovali z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije in Centrom IRIS (**MK, ukrep 8.9**).
- **Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – splošno:** Izvajanje cilja spodbujanja sodelovanja se uresničuje preko rednih letnih poročil. Strokovni delavci v knjižnicah, muzejih in arhivih v o okviru svojih pristojnosti izkazujejo odgovornost, da pridobivanje kakovostnih informacij postaja del izobraževalnega sistema invalidov in posledično tudi temelj za sodelovanje med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in posamezniki. V letu 2018 Sektor MAK ni prejel povabil k predstavitev dostopnosti na področju spodbujanja sodelovanja med invalidskimi organizacijami (**MK, ukrep 8.9**).
- **Arhiv Republike Slovenije:** V letu 2018 so v Arhivu RS izdelali (1) seznam arhivskega gradiva, ki ga bodo v letih 2019 in 2020 digitalizirali in prilagodili za potrebe dostopnosti ranljivim skupinam (**MK, ukrep 8.10**).
- **Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD):** V okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih bo v letu 2018 sofinanciral Javni sklad RS za kulturne dejavnosti umetnosti je JSKD v letu 2018 sofinanciral tudi 30 kulturnih projektov invalidov in upokojencev oz. starejših oseb v skupni vrednosti 13.670,00 EUR. Med sofinanciranimi projekti sta bila namenjena slepim in slabovidnim 2 kulturna projekta v skupni vrednosti 50,00 EUR, gluhim in naglušnim 1 projekt v skupni vrednosti 2.400,00 EUR, paraplegikom 7 projektov v skupni vrednosti 1.950,00 EUR, delovnim invalidom 1 projekt v skupni vrednosti 500,00 EUR, 1 projekt mladostnikom s posebnimi potrebami v skupni vrednosti 300,00 EUR in 10 projektov upokojencem oz. starejšim oseb v skupni vrednosti 4.600,00 EUR. Skupno 8 v skupni vrednosti 3.400,00 EUR kulturnih projektov je bilo namenjenih pripadnikom več različnih skupin invalidov. Podrobnejši podatki o sofinanciranih kulturnih projektih invalidov, oseb s posebnimi potrebami in starejših oseb (upokojencev) se nahajajo **v prilogi k poročilu API**. Projekti so zajemali predvsem področja likovne, literarne, gledališke, glasbene, folklorne in krovne dejavnosti (**MK, ukrepi 8.1, 8.2, 8.5 in 8.9**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MK:

- **Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost – vizualne umetnosti (MK):** Podatkov s tega področja ni veliko, a je pomembno, da gre trend v pozitivno smer. Najpomembnejši vzrok za to, da izvajalci na področju vizualnih umetnosti ne zmorejo zagotoviti ustreznih pogojev osebam z invalidnostjo, ki bi jim vsaj približno omogočili enako dostopnost do kulture kot vsem ostalim, je pomanjkanje sredstev za investicije, opremo ter izobraževanje posebnih pedagogov. Prepričani so, da bi posebej za to namenjena sredstva pomembno izboljšala trenutno sliko pri nas (**MK, ukrepa 8.1 in 8.2**).
- **Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost – vizualne umetnosti (MK):** Izpostavili so, da bi (dodatna) sredstva, ki bi bila posebej namenjena za investicije v javno kulturno infrastrukturo, za nabavo ustrezne posebne opreme za potrebe invalidov ter za izobraževanje specializiranih pedagogov, pomembno izboljšala trenutno stanje na področju dostopnosti vizualnih umetnosti invalidom na območju Republike Slovenije (**MK, ukrepa 8.1 in 8.2**).

- **Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – knjižnična dejavnost.** Na področju knjižnične dejavnosti potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Knjižnice tovrstne aktivnosti kot primere dobre prakse predstavljajo na različnih strokovnih srečanjih, da bi tovrstne prilagojene storitve še bolj približali občanom pa se povezujejo z različnimi organizacijami in društvi, ki lahko s svojim delovanjem pomembno prispevajo k boljšim pogojem za prost in neomejen dostop do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij tudi posameznikom in skupinam s posebnimi potrebami. Med aktualna bibliotekarska priporočila, smernice in standarde za strokovno delo za organizacijo knjižnične dejavnosti za posebne skupine prebivalcev, ki so bila za strokovno javnost izdana v zadnjem obdobju, uvrščamo: Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo, Smernice za lažje berljivo gradivo, Knjižnice za slepe v informacijski dobi: razvojne smernic in Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi (**MK, uresničevanje ukrepov 8.1, 8.3, pa tudi 3.1 in 3.2**).
- **Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MK):** Predlagamo, da se v prihodnjih letih v okviru državnega proračuna na sistemsko uredi in zagotovi posebna namenska sredstva za digitalizacijo gradiva s področja kulturno – umetniških dejavnosti, spletnih strani in vsebin javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov ter predmetov slovenske kulturne dediščine. *To naj vključuje tudi: 1.) sredstva, ki so potrebna za digitalizacijo gradiva v prilagojenih tehnikah za pripadnike različnih skupin invalidov in oseb s posebnimi potrebami, digitalizacijo spletnih strani in spletnih vsebin, posebej prilagojenih invalidom in posebej prilagojenim informacij o predmetih slovenske kulturne dediščine (vključno s posebej prilagojenim posnetki predmetov kulturne dediščine) ter 2.) gradiv, spletnih strani oz. vsebin in predmetov kulturne dediščine pripadnikov Narodnih skupnosti, romske etnične skupnosti, Narodnostnih skupnosti iz Deklaracije, nemško govorečih etničnih skupnosti, drugih etničnih manjšin (skupnosti) in priseljencev (MK, ukrep 8.10).*
- **Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – digitalizacija (MK):** Zaradi omejenih finančnih možnosti državnega proračuna se ugotavlja zastoj pri zagotavljanju naložb v izboljšanje obstoječih materialnih pogojev za delo na področju digitalizacije za namen dviga kvalitete dela in učinkovitosti. *V letu 2018 ni bilo na proračunski postavki za digitalizacijo razpoložljivih sredstev za področje muzejske dejavnosti (MK, ukrep 8.10).*

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Dejavnosti znotraj tega cilja so v večji meri izvajale članice **NSIOS** kot NSIOS sam, ki je članicam ob tem nudil ustrezno strokovno in drugo podporo. Invalidskim organizacijam, članicam, so pomagali pri organizaciji in izvedbi njihovih kulturnih dogodkov.

Skupaj z MDDSZ so v skladu z razpisom Evropske komisije nadaljevali projekt Evropske kartice ugodnosti za invalide (nanaša se tudi na cilj 9). V tem projektu, ki je namenjen medsebojnemu izenačevanju ugodnosti državljanov članic, so vzdrževali interaktivno bazo podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji s področja kulture, športa, transporta, turizma in drugih dejavnosti in jo podprli z dostopno spletno stranjo in aplikacijo za standardne platforme ter promocijo tega projekta v javnosti (**NSIOS, ukrepa 8.2 in 8.4**).

V zvezi z izvajanjem *Zakona o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami – ZOPOPP* v **Zvezi Sonček** ugotavljajo, da v šestih mesecih po uveljavitvi zakona (torej do 12. 2. 2018) s podzakonskim aktom ni predpisane organizacije timov celostne zgodnje obravnave in drugih podlag, vključno s postopki medsebojnega obveščanja predvidenih multidisciplinarnih timov z vsemi institucijami, ki obravnavajo otroka s posebnimi potrebami (10. člen zakona). V letu 2018 (torej do 12.

2. 2018) še ni bil pripravljen predpis, ki bo natančneje predpisoval naloge, mandat, strokovne kompetence in pristojnosti ter druge podlage za delo predstavnika družine v postopku zgodnje obravnave otroka s posebnimi potrebami (11. člen zakona). Kljub enoletnemu predhodnemu obdobju se izvajanje ZOPOPP s 1. 1. 2019 ni pričelo v skladu z zakonom (**Zveza Sonček**, ukrep 7.6).

Uresničevanje osmega cilja

Ministrstvo za kulturo v okviru tega cilja poroča o vrsti različnih programov kulturnega udejstvovanja invalidov ali za invalide. Pri tem gre v nekaterih primerih za prilagoditev same predstave, razstave, filmske projekcije ipd. gibalno in senzorno oviranim, pogosto pa tudi za prilagoditev same vsebine, ki se nanaša na invalide, na drugačnost, odrinjenost ipd.

Kljub temu poročevalci navajajo težave s financiranjem, zaradi česar Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice predlaga, da se v prihodnjih letih v okviru državnega proračuna na sistemski ravni uredi in zagotovi posebna namenska sredstva za digitalizacijo gradiva s področja kulturno – umetniških dejavnosti, spletnih strani in vsebin javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov ter predmetov slovenske kulturne dediščine.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Poskrbeti je treba za uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje védenja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih strokovnjakov, tako pa zagotoviti kakovostno športno vzgojo za invalide;
- 9.2 dostopnost športnih objektov invalidom, ki se ukvarjajo s športom, in invalidom, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (vhod, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.3 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah in drugih društvih, primernih vrsti ali stopnji invalidnosti in starosti invalida;
- 9.4 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.5 spodbujanje izvajanja panožnih športnih tekmovanj za vse invalide na ravni države (v šolskem sistemu);
- 9.6 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete idr.).

Nosilci:

MGRT, MIZŠ (direktorati in službe, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)), IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (Sektor za šport), MIZŠ (Olimpijski komite Slovenije)

Zakonodaja v pripravi

MIZŠ (Sektor za šport) poroča, da so na podlagi novega *Zakona o športu* (ZŠpo-1) v letu 2018 potekali priprava ter postopki uveljavitve podzakonskih aktov, ki določajo izvedbene naloge ter pristojnosti za dokončanje normativne ureditve področja športa invalidov. Imenovana je bila predstavnica ZŠIS POK v akreditacijski komisiji.

Na novo je bila imenovana medresorska delovna skupina za pripravo *Zakona o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS*, ki zasleduje cilje poenotenja ustroja, delovanja in posloводства FIHO in Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS (FŠO), avtonomnost delovanja sveta (tudi FIHO in trajen in stabilen vir financiranja invalidskih, humanitarnih in športnih organizacij, kjer se poudarja tudi načelo demokratičnosti in vključevanja civilne družbe, ki izhaja iz dejstva, da bodo večino članov v svet fundacij imenovali predstavniki civilne sfere na področju invalidskih in humanitarnih organizacij ter športa v RS (**MIZŠ, ukrep 9.6**).

Dogodki

Olimpijski komite Slovenije poroča, da je statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki v letu 2018 potekalo na naslednjih področjih:

- kategorizacija športnikov pri OKS-ZŠZ,
- zaposlovanje športnikov invalidov v državni upravi (Finančni upravi RS),
- štipendije športnikom,
- štipendije iz sklada za socialno ogrožene športnike,
- zaposlovanje trenerjev v projektu Razvoj kadrov v športu (sredstva ESS),
- priznanja najuspešnejšim športnikom invalidom in trenerjem (*MIZŠ, ukrep 9.6*).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru športa in pristočasnih dejavnosti konkretne aktivnosti izvajale predvsem članice same, predvsem Zveza za šport invalidov Slovenije-Paraolimpijski komite (*NSIOS, ukrep 9.6*).

Uresničevanje devetega cilja

Ministrstvo za znanost in šport poroča, da so na podlagi novega Zakona o športu v letu 2018 potekali postopki uveljavitve podzakonskih aktov, ki določajo izvedbene naloge ter pristojnosti za dokončanje normativne ureditve področja športa invalidov. Imenovana je bila predstavica ZŠIS POK v akreditacijski komisiji.

Na novo je bila imenovana medresorska delovna skupina za pripravo Zakona o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS.

OKS poroča še o različnih področjih statusnega izenačevanja športnikov invalidov z drugimi športniki.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se kljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter se vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Ukrep:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebno tistim, ki so negibljivi, v trajni negovalni oskrbi v domačem ali drugem okolju ali institucijah, z obiski verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri.

Nosilci:

MGRT, MK (Urad za verske skupnosti), IRSSV, NIJZ, Slovenska Karitas

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MK

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Urad Republike Slovenije za verske skupnosti je sporočil, da zadevnih težav in opozoril ni mogel formulirati. Poleg tega poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom. Versko duhovno oskrbo prebivalcev Republike Slovenije zagotavljajo verske skupnosti (**MK, ukrep 10.1**).

Tako **Urad Republike Slovenije za verske skupnosti** predlaga, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec, npr. koordinator za versko duhovno oskrbo invalidov na katerem izmed ministrstev. Po zgledu ureditve primerljive dejavnosti (npr. verske duhovne oskrbe v zaporih in Policiji) bi bila za ureditev tega vprašanja najprimernejša sprememba *Zakona o verski svobodi* in uveljavitev pravilnika resornega ministrstva. V letu 2019 na Uradu za verske skupnosti zaenkrat ne načrtujejo sprememb *Zakona o verski svobodi* (**MK, ukrep 10.1**).

IRSSV na podlagi sekundarnih virov poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti ali pa večnamenske prostore, saj 42. člen *Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev* določa zagotovitev prostora za duhovno oskrbo stanovalcev socialnih zavodov (duhovna oskrba lahko poteka bodisi v večnamenskem prostoru bodisi v samostojnem). Skupnost socialnih zavodov Slovenije poroča, da so bili verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce vedno zagotovljeni in niso bili nikoli sporni, potekajo pa praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih (**IRSSV, ukrep 10.1**).

Poročevalci nevladnih organizacij:
Slovenska Karitas

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Slovenska Karitas poroča, da je Malteška pomoč Slovenije tudi v letu 2018 nadaljevala z izvajanjem projekta, katerega namena sta ozaveščanje o invalidnosti in izboljšanje dostopnosti cerkva. Projekt financira GLOBAL FOUND FOR FORGOTTEN PEOPLE. Tako je Društvo študentov invalidov Slovenije v okviru projekta izvedlo delavnico na Teološki fakulteti »Izkušnja invalidnosti«, ki se jo je udeležilo veliko število študentov in profesorjev. Urbanistični inštitut Republike Slovenije pa je ocenil dostopnost Evangeličanske cerkve v Murski Soboti. V okviru projekta je bil spisan tudi osnutek priročnika, kako načrtovati in oblikovati prostor, da bo v celoti dostopen invalidom in drugim funkcionalno oviranim ljudem in bo predvsem namenjen upraviteljem cerkvenih in drugih verskih objektov (***Slovenska Karitas**, ukrep 10.1*).

Uresničevanje desetega cilja

Urad RS za verske skupnosti poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, ob tem predlaga, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec, npr. koordinator za versko duhovno oskrbo invalidov na katerem izmed ministrstev.

IRSSV poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam v skladu z *Zakonom o invalidskih organizacijah* zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s trajnim, stabilnim, zadostnim in neodvisnim financiranjem iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij ter drugih virov;
- 11.2 ureditev pravnega statusa in zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po zgledu financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril in pogojev za dodelitev statusa reprezentativnosti invalidskih organizacij ter občasno preverjanje izpolnjevanja teh pogojev;
- 11.4 izpopolnjevanje meril in pogojev za programsko financiranje IO.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so v okviru tega cilja različne deležnike redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov. Podobno terja tudi *Resolucija o normativni dejavnosti*, vendar opozarjajo, da se jim še vedno dogaja, da morajo odločevalce posebej opozarjati na obveznost posvetovanja, drug del problema pa je enosmernost komunikacije v primerih, ko je ta obveznost samo formalno spoštovana. Gre za vprašanje interpretacije Konvencije ZN o pravicah invalidov in glede tega se je v 2018 izjasnil tudi Odbor ZN za pravice invalidov in v svojem splošnem komentarju pojasnil, da

si gre to obveznost razlagati tako, da morajo biti v postopkih priprave predlogov zakonodaje zavrnitve predlogov predstavnikov invalidov ustrezno argumentirane.

Ob tem so pri NSIOS opozarjali na določbe *Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov*, še posebej njegov 29. člen, s katerim se je RS zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, kar vključuje tudi sodelovanje v nevladnih organizacijah in združenjih, ter ustanavljanje in vključevanje v invalidske organizacije, ki zastopajo invalide na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni, ter 32. člen, ki določa obveznost držav pogodbenic, da zagotavljajo mednarodno sodelovanje, ki vključuje invalide. Slednje je povezano s članstvom v mednarodnih organizacijah, predvsem v Evropskem invalidskem forumu (European Disability Forum – EDF), kjer je zahtevana pravna subjektiviteta nacionalnih svetov invalidskih organizacij (STATUTES OF THE EUROPEAN DISABILITY FORUM, Article 10). Opozarjali so tudi, da je ureditev pravnega statusa predvidena v Akcijskem programu za invalide 2014–2021, v ukrepih pod točko 11.2, ter da je za neodvisno delovanje in poslovanje asociacije, ki jo zahteva Konvencija o pravicah invalidov in ostali predpisi nujno potrebna oblika pravne subjektivitete. Temu pritrjuje tudi mnenje Računskega sodišča RS (št. 1218-2/2007-24), iz katerega je razvidno, da naj tožnik pridobi pravno subjektiviteto. V nadaljevanju smo opozarjali, da *Zakon o invalidskih organizacijah* predvideva možnost združevanja reprezentativnih in drugih invalidskih organizacij, ki delujejo na državni ravni. Četudi ne določa konkretno, da se lahko nacionalni svet registrira po določbah *Zakona o društvih*, pa je že iz posameznih določb jasno razvidno, da gre za zvezo društev, saj se v svet invalidskih organizacij povezujejo društva in zveze, ter da je ustanovitev in delovanje nacionalnega sveta v skladu s temeljnimi načeli, ki jih za društva določa *Zakon o društvih*, zato je takšna statusno pravna oblika za društvo Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije edinpr.na (**NSIOS**, ukrep 11.1).

V povezavi z *Zakonom o društvih* je NSIOS pridobil tudi mnenje MNZ in MDDSZ, da je ime NSIOS, glede na določbe 25. in 26. člena ZInvO, kot pravno podlago, mogoče šteti kot izjemo od pravila določenega v drugem odstavku 10. člena *Zakona o društvih*, dve mnenji Sveta vlade za invalide, da le NSIOS izpolnjuje vse zahteve izhajajoče iz *Zakona o invalidskih organizacijah* in je na tej podlagi nacionalni svet v smislu zakonskih določil, ter mnenje Direktorata za invalide, da Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije deluje v skladu s 25. in 26. členom zakona o invalidskih organizacijah (**NSIOS**, ukrep 11.2).

Pri **NSIOS** so posebej opozarjali še na pomanjkanje sredstev za samoorganiziranje invalidov skozi invalidske organizacije in njihove posebne socialne programe ter povezanega nižanja sredstev FIHO, v povezavi z negativnimi učinki davka na srečke (**NSIOS**, ukrep 11.2).

Uresničevanje enajstega cilja

NSIOS poroča, da so redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov. Ob tem so poudarjali, da se je RS zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, pa tudi za zagotavljanje mednarodnega sodelovanja, ki vključuje invalide.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju, tudi z zagotavljanjem priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v invalidom prilagojeni obliki;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebno na nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 12.4 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.5 zagotavljanje programov in storitev za pomoč invalidom in njihovo samopomoč glede odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad njimi;
- 12.6 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.7 zbiranje statističnih podatkov o nasilju in diskriminaciji nad invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za družino, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo), MGRT, MK (Inšpektorat za kulturo in medije), MNZ-policija, MP, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MDDSZ (Direktorat za družino in Direktorat za socialne zadeve), MP

Programi

Sektor za enake možnosti (MDDSZ) poroča, da na področju nasilja nad ženskami Sektor za enake možnosti (od 1. julija 2017 do 31. decembra 2019) izvaja projekt Odklikni! (CyberVAW) za katerega je pridobil sredstva na razpisu Evropske komisije. Namen projekta je nadgraditi obstoječe nacionalne dejavnosti za preprečevanje spletnega nasilja z vključitvijo vidika spola v učna in ostala gradiva, izobraževanja in izobraževalne module ter priporočila in ukrepe.

Glavni cilji projekta so: ozaveščanje za preprečevanje stereotipov, njihova odprava ter spreminjanje odnosa do spletnega nasilja in nadlegovanja žensk in deklet v Sloveniji; povečanje občutljivosti in znanja mladih, (potencialnih) žrtev nasilja, ranljivih skupin, staršev, (potencialnih) povzročiteljev in prič o spletnem nasilju in nadlegovanju žensk; krepitev znanja strokovnjakov in strokovnjakinj za

zagotovitev ustreznega sistema preprečevanja, preganjanja in zaščite pred spletnim nasiljem in nadlegovanjem žensk; izmenjava izkušenj in dobrih praks ter spodbujanje medsebojnega sodelovanja na nacionalni in evropski ravni.

Pričakovani rezultati so: večja ozaveščenost in senzibilnost o obstoju spolnih stereotipov in uporabe seksizma na internetu ter spremenjen odnos do preprečevanja spletnega nasilja; izboljšano znanje mladih glede preprečevanja in zaščite pred spletnim nasiljem; izboljšano praktično znanje strokovnjakov in strokovnjakinj glede preprečevanja; zaščite žrtev in kaznovanja povzročiteljev ter za bolj senzibilno in primerno poročanje o spletnem nasilju v medijih; izboljšana ozaveščenost in znanje mladih, (potencialnih) žrtev, rizičnih skupin, staršev, (potencialnih) povzročiteljev in prič o spletnem nasilju (tveganje, pravice, možnost prijave, podporne storitve itd.); izboljšana ozaveščenost o obstoju in uporabi ukrepov ter dobrih praks za preprečevanje spletnega nasilja na nacionalni in evropski ravni. Glavne projektne dejavnosti: vizualna podoba projekta, okrogla miza Odklikni! Ustavi spletno nasilje nad ženskami in dekleti, medijska kampanja (slovenski videospoti, plakati, brošura, videospoti z angleškimi podnapisi), izobraževalni moduli in usposabljanja za različne ciljne skupine, priročniki in smernice s priporočili za različne ciljne skupine, dogodki ter gradivo za osnovnošolke in osnovnošolce (brošura), mednarodni dogodki (konference, seminarji), izmenjava dobrih praks (študijski obiski). Pri projektu sodelujejo MDDSZ, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, MNZ-policija in MP-Center za izobraževanje v pravosodju (**MDDSZ, ukrep 12.2**).

MP poroča, da Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij namenja veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi. Od leta 2013 naprej se sistematično zagotavlja znanje in usposabljanje pri prepoznavanju in reševanju problematike nasilja v zaporih. Z namenom zaščite morebitnih žrtev nasilja in zagotavljanja varnosti v zaporih je sprejetih več ukrepov (redna prisotnost pravosodnih policistov, umik osebe, ki povzroča nasilna dejanja in strokovno ravnanje z njo ter prav tako nudenje strokovne pomoči žrtvi nasilja) (**MP, ukrep 12.5**).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

Društvo Vizija izvaja program varne hiše za invalidne ženske, ki so žrtve nasilja in tudi na podlagi izkušenj s tem programom znova opozarja na problem pomanjkanja statističnih podatkov (**NSIOS, ukrep 12.2**).

Uresničevanje dvanajstega cilja

MDDSZ poroča, da na področju nasilja nad ženskami in dekleti izvaja projekt Odklikni!, za katerega je pridobil sredstva na razpisu EU. Poleg tega Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij namenja veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi.

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge razmere. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, s celostno rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb vred.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Ukrepi:

- 13.1 ozaveščanje o staranju ter spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših, predvsem z bojem proti stereotipom in predsodkom;
- 13.2 vključevanje izobraževalnih vsebin o potrebah starejših in invalidov v programe, ki izobražujejo za poklice v zdravstvu in socialnem varstvu, ter ponujeno dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.3 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide, ki so lokacijsko bližje urbanemu okolju;
- 13.4 zagotavljanje starejšim invalidom, ki živijo v ustanovah, spoštovanje njihove zasebnosti in sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.5 zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, tudi programov za zmanjševanje tveganja revščine ter financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem običajnem okolju;
- 13.6 ureditev strokovne pomoči na centrih za socialno delo (poseben koordinator) za starejše in starajoče se invalide ter vzpostavitev instituta spremljevalca in zagovornika na lokalni ravni, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev ter pri preprečevanju nasilja in zlorab, pa tudi pri ukrepanju ob njihovem morebitnem pojavu;
- 13.7 zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.8 spodbujanje medgeneracijskih oblik sodelovanja, prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.9 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.10 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve), MGRT, MZZ, IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, ZDUS, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:
MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MZZ

Dogodki

MZZ poroča, da Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Pri tem opozarja tudi na večplastno, presečno in strukturno diskriminacijo, ki so ji lahko izpostavljeni posamezniki, ki jih več osebnih okoliščin hkrati postavlja v ranljivejši položaj, tudi zaradi invalidnosti. MZZ je pričelo z dvojezično razstavo za ozaveščanje o spoštovanju človekovih pravic starejših oseb na različnih področjih. Prva razstava je bila junija 2018 postavljena v OZN Palači narodov v Ženevi (**MZZ, ukrep 13.1**).

Leta 2018 je **MZZ** sodelovalo še pri sledečih dogodkih:

- Udeležba predstavnikov Sektorja za človekove pravice in Stalnega predstavništva RS pri OZN v Ženevi na Mednarodni konferenci o pravicah starejših 12. in 13. novembra 2018 na Dunaju, kjer se je med drugim naslovlilo tudi vprašanje robotike in asistenčnih sistemov za starejše invalidne osebe.
- Udeležba predstavnikov Sektorja za človekove pravice, MDDSZ ter MZ na 9. zasedanju Odprte delovne skupine za staranje, ki je v New Yorku potekalo med 23. in 26. julijem 2018. Na zasedanju sta bili osrednji temi avtonomija in neodvisnost ter dolgotrajna in paliativna oskrba starejših oseb (**MZZ, ukrep 13.1**).

Poročevalci nevladnih organizacij:
ZDUS, NSIOS

Programi

ZDUS poroča, da imajo društva upokojencev na lokalni ravni svoje poverjenike, ki obiskujejo članstvo na domovih, tudi invalide in jim po potrebi nudijo ali organizirajo pomoč. Zveza DUS preko vključenih društev upokojencev izvaja projekt »Starejši za starejše«. Osnovni namen projekta je, da se s prostovoljkami/ci ugotovijo potrebe po pomoči starejših, tudi invalidov na domu, in se zagotovijo (**ZDUS, ukrep 13.5**).

Dogodki

V **Zvezi DUS** se spodbuja medgeneracijsko sodelovanje z ustanavljanjem medgeneracijskih centrov, v katerih se družijo otroci, mladi in starejši ter si izmenjujejo svoja znanja in veščine. V tem duhu pa so pristopili tudi k organizaciji Dnevov medgeneracijskega sožitja, kjer bodo vse generacije opozarjale na pereče probleme in ponujale rešitve za vse skupine in vse starosti – potekali bodo med 14. in 16. majem 2019 na Gospodarskem razstavišču (**ZDUS, ukrep 13.8**).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZDUS opozarja na naslednje: V Zvezo DUS se združujejo starejši, tudi invalidni, zato so njihove pravice in dostojanstvo zelo pomembna vrednota. Vnašajo jih v naša izobraževanja za članstvo (seminarji, razne delavnice, predavanja) in širšo javnost. Z osebnim zgledom vodstva na lokalnem, regijskem in državnem nivoju se trudijo premagovati predsodke in stereotipe, ki se v javnosti pojavljajo (**ZDUS, ukrep 13.1**).

Večino del se v Zvezi DUS, Pokrajinskih zvezah društev upokojencev in v Društvih upokojencev na lokalni ravni, opravi prostovoljno, kadar in kjer je mogoče pa zaposlijo javne delavce (**ZDUS**, ukrep 13.8).

ZDUS sodeluje z vsemi organizacijami na vseh nivojih, ki zastopajo starejše, tudi starejše invalide. To so razne invalidske organizacije, patronažne službe, CSD, Zavod za oskrbo na domu v Ljubljani in sorodne službe v drugih občinah, Rdeči Križ, Karitas in druge (**ZDUS**, ukrep 13.9).

ZDUS navaja, da ukrepa 13.5 in 13.7 ne morejo izvajati, ker za njiju nimajo niti zakonskih podlag niti finančnih možnosti. Prav tako 13.10, pravnega varstva starejšim in invalidom v Zvezi DUS ne morejo izvajati, posameznikom pa svetujejo ustrezna ravnanja, če je to mogoče.

NSIOS poroča, da so sodelovali na posvetu Državnega sveta RS na temo staranja (**NSIOS**, ukrep 13.1).

Uresničevanje trinajstega cilja

MZZ poroča, da v okviru cilja Staranje z invalidnostjo Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Poleg tega je MZZ v letu 2018 sodelovalo pri nekaterih dogodkih, namenjenih podajanju odgovorov na vprašanja oskrbe starejših ipd. Zveza DUS ob tem navaja, da so prav vprašanja starejših tisti del izobraževanj in delovanja v skupnosti, ki mu namenjajo največ pozornosti.

RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE

Pri uresničevanju ciljev v zvezi z invalidi za leto 2018 je posredno sodeloval tudi SURS,²⁰ in sicer:

- SURS je tako kot prejšnja leta tudi v letu 2018 opravil in objavil nekatere statistične raziskave, ki so bile vsebinsko bolj ali manj povezane z invalidi oz. invalidnostjo. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanje pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, imajo zakonsko podlago v *Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR*,²¹ ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.
- SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v API 2014–2021, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo določene informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja ciljev, ki so postavljeni v programu.
- SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (v t. i. Prvi objavi), podrobni podatki pa so uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi SI-STAT.
- Podatke, povezane s področjem invalidnosti, SURS večinoma objavlja na področjih socialna zaščita (izdatki in financiranje socialne zaščite, dolgotrajna oskrba), kakovost življenja (zdravje in zdravstvo), delo in brezposelnost ter izobraževanje. SURS pa je v preteklosti izdal tudi posebne publikacije (brošure), ki so podrobno prikazovale oz. razčlenjevale aktualne vsebine (npr. takšna obsežnejša publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami, je bila izdana leta 2007).

V nadaljevanju so navedene vse objave oz. povezave do njih (različne vrste publikacij – tiskane ali elektronske ter povezave do podatkovne baze SI-STAT), ki obsegajo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- STATOPIS – statistični pregled Slovenije 2018²²
- PRVA OBJAVA in podatkovna baza SI-STAT: publikacija Prva objava označuje prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati s podrobnejšo objavo podatkov v podatkovni bazi SI-STAT ali brez nje:
 - Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2013; *SI-STAT podatkovna baza*²³
 - Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2014. 5. junij 2015 ²⁴; *Prva objava*
 - Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2016 – končni podatki. 27. december 2018 ²⁵; *Prva objava in SI-STAT podatkovna baza*
 - Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2016. 20. junij 2018 ²⁶; *Prva objava*
 - Invalidska podjetja, Slovenija, 2017. 12. september 2018 ²⁷; *Prva objava*
 - Delovno aktivni invalidi ²⁸; *SI-STAT podatkovna baza*

²⁰ Povezave, na katerih so dostopni rezultati vseh raziskovanj: <http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovna baza SI-STAT).

²¹ Vse statistične raziskave potekajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo so na redne in razvojne naloge; v okviru dejavnosti državne statistike jih izvaja SURS in pooblašeni izvajalci.

²² https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10178/STATOPIS_2018.pdf

²³ http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/90_arhiv/12623-socio-DOM/12623-socio-DOM.asp; http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/90_arhiv/12624-socio-POS/12624-socio-POS.asp; http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/90_arhiv/12625-socio-VDC/12625-socio-VDC.asp; SURS je zadnje podatke s področja javnih socialnovarstvenih zavodov objavil v letu 2014 za 2013. Za novejšje podatke se obrnite na MDDSZ oz. na Skupnost socialnih zavodov Slovenije.

²⁴ <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5223&idp=9&headerbar=7>

²⁵ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7874>

²⁶ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7478>

²⁷ <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7626>

²⁸ https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/07_trg_dela/06_akt_preb_reg_viri_strukturni/05_07655_del_aktivni_invalidi/05_07655_del_aktivni_invalidi.asp

- Otroci s posebnimi potrebami, vključeni v vrtec, po vrsti programa in vrsti motnje ²⁹; *SI-STAT podatkovna baza*
- Učenci s posebnimi potrebami, vključeni v redne ali prilagojene programe osnovne šole, po vrsti motnje in vrsti programa motnje ³⁰; *SI-STAT podatkovna baza*
- Število dijakov s posebnimi potrebami po spolu, vrsti izobraževanja in vrsti motnje, začetek šolskega leta ³¹; *SI-STAT podatkovna baza*
- Izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki so v institucionalnem varstvu, 2006-2014 ³²; *SI-STAT podatkovna baza*
- POSEBNE PUBLIKACIJE (BROŠURE) (nimajo stalne periodike objavljanja, zato podatki niso ažurni):
 - Izobraževanje v Sloveniji ³³. April 2012. SURS
 - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji ³⁴. Marec 2009. SURS in NIJZ
 - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji ³⁵. December 2007. SURS.

²⁹https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0952556S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_pedsol_v_zgoja/01_09525_otroci_vrtci/&lang=2

³⁰https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0952765S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/04_osnovnosol_izobraz/01_09527_zac_sol_leta/&lang=2

³¹https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0953255S&ti=&path=../Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/07_srednjeso_l_izobraz/01_09532_zac_sol_leta/&lang=2

³²https://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/90_Arhiv/05_09732_otroci_posebne_potrebe/05_09732_otroci_posebne_potrebe.asp

³³ <https://www.stat.si/doc/pub/Izobrazevanje.pdf>

³⁴ <http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

³⁵ <https://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf>

SKLEPI

V tem poročilu in pripadajočih prilogah je prikazano redno letno spremljanje izvajanja API 2014–2021 za leto 2018. Kot vsako leto so pri pripravi sodelovali predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in nevladnih organizacij.

Ažurno spremljanje akcijskega programa je pomembno za preverjanje doseganja zastavljenih ciljev in ukrepov in je dobra podlaga za pripravo ustrezne politike invalidskega varstva.

V poročilu je predstavljeno izvajanje posameznih ciljev in ukrepov za poročevalsko leto 2018, o katerih so poročali v API posamezni poročevalci. Kot smo omenili že v preteklih letih, na podlagi poročanja o doseganju posameznih ciljev API težko podamo aplikativne sklepe, saj sta kakovost in obseg poročanja zelo različna. Tako o največ dejavnostih v letu 2018 poročajo na področju dostopnosti ter bivanju in vključevanju. Podobno kot v prejšnjih letih o najmanj dejavnostih poročajo s področja športa in priložnostnih dejavnosti, verskega in duhovnega življenja, samoorganiziranja ter nasilja in diskriminacije. Naše ugotovitve se zato opirajo zgolj na podane informacije poročevalcev.

Na podlagi opravljenih dejavnosti v letu 2018 na področju invalidskega varstva povzemamo naslednje sklepe:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Leto 2018 je na področju informiranja in obveščanja sorazmeren napredek prineslo predvsem v smislu razširjanja programskih vsebin namenjenih senzorno in gibalno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, a poročevalci načeloma še vedno poudarjajo, da je slepim in slabovidnim ter gluham in naglušnim osebam prilagojen le relativno majhen obseg TV oddaj in filmov.

Z URI – Soča poročajo, da so v letu 2018 izvedli programsko nalogo za uporabnike prilagoditev vozil, ki bodo gibalno oviranim invalidom omogočale enake možnosti, v marcu pa so izvedli še dve intervizijski srečanju na temo individualnega rehabilitacijskega načrta (IRN) za zaposlitveno rehabilitacijo in individualnega načrta podpore (INP) za podporno zaposlovanje v okviru Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

ZIZRS je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti organiziralo še vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dneve, ki so tokrat potekali pod naslovom »Razvoj družbeno odgovornega okolja ter delovna mesta za invalide«.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Na področju bivanja in vključevanja invalidov sta bila sprejeta oz. pričela veljati Zakon o osebni asistenci in Zakon o socialnem vključevanju invalidov, pri čemer je prvi namenjen gibalno oviranim osebam, drugi pa predvsem osebam z motnjami v duševnem razvoju, ki se zaradi invalidnosti ne morejo same vključevati v družbo. V skladu z novimi določbami Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij iz leta 2015 je prišlo še do prilagoditve zavodov za prestajanje kazni v Kopru in na Dobu.

Poleg tega se je odvil sestanek Ministrstva za kulturo s predstavniki Združenja gluhoslepih Slovenije z namenom preučitve možnosti za vključevanje pripadnikov gluhoslepih v kulturne programe in kulturne projekte MK. Eden izmed predstavljenih projektov Združenja gluhoslepih, ki so v fazi priprave, je tudi izgradnja parka invalidov v naselju BS3 v Stožicah v Ljubljani in v okviru katerega bi širši javnosti predstavili tudi gluhoslepoto.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Na področju dostopnosti in prometa so v veljavo prišle nekatere nove določbe Zakona o motornih vozilih, ki bodo olajšale obveznosti oseb z invalidnostjo, novo sprejeti Zakon o spodbujanju razvoja turizma pa za osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro predvideva oprostitvev plačila turistične takse. V letu 2018 so bili sprejeti tudi novi standardi dostopnosti za slovenske knjižnice in nov Pravilnik o univerzalni graditvi in uporabi objektov.

Deležniki še poročajo, da so se začeli izvajati nekateri novi programi za izboljšanje dostopnosti invalidov do prevoza, do informacij, kulturnih dobrin ipd.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

V letu 2018 se je na področju vzgoje in izobraževanja invalidov pri izobraževalnih in kulturnih institucijah izvajalo veliko število dogodkov in programov, ki so bili po eni strani namenjeni prilagoditvi učnih vsebin, po drugi pa npr. tudi pripravi izvajalcev izobraževanja na predavanje specifičnim ranljivim skupinam.

MIZŠ poleg tega poroča, da je v pripravi predlog spremembe 69.a člena Zakona za urejanje položaja študentov, sprememba člena pa naj bi med drugim pomenila razširitev definicije študenta s posebnimi potrebami. MIZŠ je ob tem v letu 2018 naročil tudi izdelavo analize z naslovom Študija o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu, ki so jo izvedle Univerze v Ljubljani, Mariboru in na Primorskem.

MK na področju izobraževanja izpostavlja Javni razpis za izbor operacij za večjo socialno vključenost pripadnikov ranljivih družbenih skupin na področju kulture v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2018–2019, ki je namenjen zaposlovanju, oz. zagotavljanju večjih zaposlitvenih možnosti na trgu dela, dvigu ravni usposobljenosti, kulturne ustvarjalnosti in kreativnosti, ter krepitvi samozavesti in socialne vključenosti v širše družbeno okolje pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti in invalidov. Poleg tega se je v sklopu projekta »Vključujemo in Aktiviramo« odvila vrsta aktivnosti, ki so bile usmerjene v spodbujanje ustvarjalnosti invalidov, izdali pa so tudi dva zbornika prispevkov udeležencev.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Na področju dela in zaposlovanja invalidov je v letu 2018 v veljavo prišla novela o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, prav tako sta bila sprejeta Zakon o socialnem vključevanju invalidov in Zakon o osebni asistenci. Sprememba Zakona o socialnem podjetništvu je omogočila, da se na vse javne razpise, ki imajo pogoj, da je prijavitelj socialno podjetje, prijavijo tudi invalidska podjetja, oziroma zaposlitveni centri s statusom socialnega podjetja.

Ministrstvo za kulturo ob tem poroča o aktivnostih za zaposlovanje invalidov v raznih kulturnih institucijah, ZPIZ in URI Soči pa sta urejala pravilnike glede zaposlitvene rehabilitacije in izvajala nekatere zaposlitvene programe.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

V letu 2018 je na področju finančno-socialne varnosti pomemben premik predstavljal začetek izvajanja priprave podlag za izvedbo pilotnih projektov dolgotrajne oskrbe v pilotnih okoljih. Na drugih področjih finančno-socialne varnosti pa se je, kljub temu, da kot poudarja NSIOS, revščina ostaja osrednji problem povprečnega slovenskega invalida, v letu 2018 izvajalo relativno malo aktivnosti. Pri NSIOS

omenjajo, da so podpirali prizadevanja za dvig prejemkov iz naslova Zakona o socialnem vključevanju in sprejeli sklep, da na podlagi poglobljene primerjalne analize začnejo kampanjo zagovornišva za dvig življenjske ravni invalidov.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

V sklopu sedmega cilja je potrebno najprej opozoriti na nacionalni program za duševno zdravje (Resolucija o nacionalnem programu za duševno zdravje 2018-2028), ki prenaša težišče interdisciplinarne obravnave duševnih motenj na primarno zdravstveno raven. MZ tudi poroča, da so bile v letu 2018 sprejete spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov. Zakon o dolgotrajni oskrbi je doživel nekaj pilotnih projektov, ki bodo podpiral prehod v njegovo izvajanje.

Ministrstvo za pravosodje poroča, da je bila sprejeta novela Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, s katero se je natančneje uredila možnost prekinitve izvrševanja kazni v primerih, ko obsojenec brez tuje pomoči ni sposoben sam opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb, zavod pa mu te pomoči ne more zagotoviti.

V letu 2018 so bile sprejete tudi spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov, s tem pa se olajša in pospeši dostop invalidov do zdravstvenih storitev. Z istim ciljem so vladne in nevladne organizacije izvajale tudi nekatere programe in dogodke.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Ministrstvo za kulturo v okviru tega cilja poroča o vrsti različnih programov kulturnega udejstvovanja invalidov ali za invalide. Pri tem gre v nekaterih primerih za prilagoditev same predstave, razstave, filmske projekcije ipd. gibalno in senzorno oviranim, pogosto pa tudi za prilagoditev same vsebine, ki se nanaša na invalide, na drugačnost, odrinjenost ipd.

Kljub temu poročevalci navajajo težave s financiranjem, zaradi česar Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice predlaga, da se v prihodnjih letih v okviru državnega proračuna na sistemski ravni uredi in zagotovi posebna namenska sredstva za digitalizacijo gradiva s področja kulturno – umetniških dejavnosti, spletnih strani in vsebin javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov ter predmetov slovenske kulturne dediščine.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Ministrstvo za znanost in šport poroča, da so na podlagi novega Zakona o športu v letu 2018 potekali postopki uveljavitve podzakonskih aktov, ki določajo izvedbene naloge ter pristojnosti za dokončanje normativne ureditve področja športa invalidov. Imenovana je bila predstavnik ZŠIS POK v akreditacijski komisiji.

Na novo je bila imenovana medresorska delovna skupina za pripravo Zakona o Fundaciji za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS in o Fundaciji za financiranje športnih organizacij v RS.

OKS poroča še o različnih področjih statusnega izenačevanja športnikov invalidov z drugimi športniki.

10.CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Urad RS za verske skupnosti poroča, da država ne zagotavlja trajne verske duhovne oskrbe invalidom, ob tem predlaga, da bi versko duhovno oskrbo invalidov nemara lahko usklajeval javni uslužbenec, npr. koordinator za versko duhovno oskrbo invalidov na katerem izmed ministrstev.

IRSSV poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti.

11.CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

NSIOS poroča, da so redno opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov. Ob tem so poudarjali, da se je RS zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, pa tudi za zagotavljanje mednarodnega sodelovanja, ki vključuje invalide.

12.CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

MDDSZ poroča, da na področju nasilja nad ženskami in dekleti izvaja projekt Odklikni!, za katerega je pridobil sredstva na razpisu EU. Poleg tega Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij namenja veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi.

13.CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

MZZ poroča, da v okviru cilja Staranje z invalidnostjo Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Poleg tega je MZZ v letu 2018 sodelovalo pri nekaterih dogodkih, namenjenih podajanju odgovorov na vprašanja oskrbe starejših ipd. Zveza DUS ob tem navaja, da so prav vprašanja starejših tisti del izobraževanj in delovanja v skupnosti, ki mu namenjajo največ pozornosti.

Kljub vsem naštetim pomanjkljivostim je to poročilo s prilogami pomemben pregled stanja na področju invalidskega varstva v Sloveniji in omogoča prepoznavanje dobrih praks, obenem pa opozarja na pomanjkljivosti, katerim bi bilo treba tudi v prihodnje nameniti več pozornosti.

Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih

Zakoni

Leto	Naziv
2018	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem podjetništvu (ZSocP-A, Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-11 in 13/18)
2018	Zakon o spodbujanju razvoja turizma (Uradni list RS, št. 13/18)
2018	Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih – ZSICT (Uradni list RS, št. 22/18)
2018	Zakon o motornih vozilih, ZMV-1 (Uradni list RS, št. 75/17)
2018	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ 2B (Uradni list RS, št. 102/15), ki velja od 1.1.2016, razen določb šestega, sedmega in osmega odstavka spremenjenega 380. člena zakona ter določba četrtega odstavka spremenjenega 386. člena zakona, ki se uporabljajo od 1. 1. 2018
2018	Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI, objavljen v Uradnem listu RS, št. 30/18)
2017	Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami -ZOPOPP (Uradni list RS, št. 41/17)
2017	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18)
2017	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2 C (Uradni list RS, št. 23/17),
2017	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2 D (Uradni list RS, št. 40/17),
2017	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2 E (Uradni list RS, št. 65/17).
2016	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini – ZPND-A (Uradni list RS, št. 68/16)
2015	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15)
2015	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2B (Uradni list RS, št. 102/15)
2014	Novela Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14)
2014	Novela Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-D) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 85/14)
2014	Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr.)
2014	Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14)
2014	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 91/13)
2014	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/2014)
2014	Zakon o štipendiranju (ZŠtip-1) (Uradni list RS, št. 56/13 in 99/13 – ZUPJS-C)
2014	Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/ 14 – ZPDZC-1)
2014	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C)

Leto	Naziv
2014	Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS 1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14)

Pravilniki

Leto	Naziv
2018	Pravilnik o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 57/18 in 13/19)
2018	Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov (Uradni list RS, št. 22/18 in 5/19)
2018	Pravilnik o univerzalni graditvi in uporabi objektov (Uradni list RS, št. 41/2018)
2018	Pravilnik o spremembah Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 49/18)
2018	Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 64/18)
2015	Novela Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 7/10, 3/11, 6/12, 7/13, 6/14 in 5/15)
2015	Spremembe in dopolnitve Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 6/15)
2014	Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Uradni list RS, št. 22/01, 35/06, 75/08, 97/10, 46/12 in 55/13)
2014	Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14)
2014	Pravilnik o komisijah za medicinske pripomočke (Upravni odbor ZZZS, št. 9001-12/2014-DI/8 z dne 18. 6. 2014)

Resolucije

Leto	Naziv
2018	Resolucija o nacionalnem programu za duševno zdravje 2018-2028 (Uradni list RS, št. 24/18)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/13)

Drugo

Leto	Naziv
2014	Uspešna pobuda za ustavno presojo Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo in 54/07 – odl. US)
2014	Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14)
2014	Sklep o povračilu potnih stroškov (Uradni list 3/14).